

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI



**1980 SONRASI İSLAMCI DERGİLERDE KADIN VE
KADININ ÇALIŞMA HAYATI: KADIN KİMLİĞİ
DERGİSİ ÖRNEĞİ**

FADİME YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. FARUK KARAARSLAN

KONYA-2021

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fadime YILDIRIM		
	Numarası	18810301028		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Kadın ve Kadının Çalışma Hayatı: Kadın Kimliği Dergisi Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası



 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fadime YILDIRIM		
	Numarası	18810301028		
	Programı	Tezli	X	
		Yüksek Lisans		
		Doktora		
Tez Danışmanı	DOÇ. DR. FARUK KARAARSLAN			
Tezin Adı	1980 SONRASI İSLAMCI DERGİLERDE KADIN VE KADININ ÇALIŞMA HAYATI: KADIN KİMLİĞİ DERGİSİ ÖRNEĞİ			

Kadın ve kadının çalışma hayatı tarihsel süreç içerisinde her dönemde tartışma konusu olmuştur. Kadın ve aile, kadının sosyalleşmesi, kadın ve çocuk, kadın ve tüketim, kadın ve siyaset gibi daha çoğaltılarak oluşturabileceğimiz maddelerde tek değişmeyen unsur kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Durum böyle olunca da kadının çalışma hayatı ve toplum içerisinde hangi konumda olması gerektiği konusu geçmişten günümüze çeşitli gruplarca, hatta siyasilerce tartışılmıştır. Bunun sebebi ise kadına toplum tarafından yüklenen kültürel kalıplardır. Örneğin kadının yeri evidir, ev işlerinden kadın dış işlerinden erkek sorumludur gibi söylemler aslında kadının kamusal alanda uzun yıllar pasif kalmasına sebep olmuş ve kadın sorunları toplumda tartışılır bir meseleyi oluşturmuştur. Sıraladığımız maddeler içerisinde kadın üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da kadının çalışması konusu İslamcılar gözünden nasıl değerlendirildiği, bu konu hakkında nasıl bir söylem geliştirildiği hakkında ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada 1980 sonrası İslamcı dergilerde kadın ve kadının çalışma hayatı Kadın Kimliği dergisi örneğinde ele alınmış, Kadın Kimliği dergisinin 1995-2000 yıllarını kapsayan dönemdeki faaliyetler çalışma içerisinde ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, İslamcı Dergiler, Kadın Kimliği Dergisi, Çalışma Hayatı, Kadın

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Fadime YILDIRIM		
	Student Number	18810301028		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	DOÇ. DR. FARUK KARAARSLAN		
	Title of the Thesis/Dissertation	WOMEN AND THEIR WORKING LIFE IN ISLAMIC MAGAZINES AFTER THE EIGHTIES: AN EXAMPLE OF KADIN KİMLİĞİ (WOMEN'S IDENTITY).		

Women and their working life have always been the subject of discussion in the history, not only working life but also challenged in many areas such as women and family, socialization of women, women and children, women and consumption, women and politics. Under these situations, the issue of working life and the position of women in society has been discussed by various groups and even politicians from past to present. One of the reasons of these discussions is the cultural patterns imposed by society. For instance, “women should be at home”, “women are responsible for houseworks, men are responsible earning money.” These cultural discourses have caused women to be removed from the public sphere for many years and the debates, about women have risen in the society. For this reason, this study reviews how Islamic magazines approach and what is the main discourse in women subject which was rarely studied in the literature. In the study, women and their working life has been analyzed in the Kadın Kimliği (Women Identity) magazine after 1980. The sample was choiced from 1995 to 2000.

Keywords: Islamism, Islamic Journals, Women Identity, Work Life, Women

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	5
1.2. Çalışmanın Araştırma Yöntemi.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMCILIK

2.1. İslamcılık Nedir?.....	9
2.2. İslamcılığın Dönemselleştirmesi.....	12
2.2.1. Osmanlı Döneminde İslamcılık.....	12
2.2.2. Cumhuriyet Döneminde İslamcılık.....	14
2.2.2.1. Tek Partili Dönem.....	14
2.2.2.2. Çok Partili Dönem.....	16
2.2.3. Milli Görüş ve İslamcılık.....	17
2.2.4. 1980'lerde Turgut Özal Dönemi ve İslamcılık.....	20
2.2.5. Ak Parti ve İslamcılık.....	21
2.3. İslamcı Yayıncılık.....	22
2.3.1. İslamcı Dergiler.....	24
2.3.2. İslamcı Dergilerin Dönemselleştirmesi.....	27
2.4. İslamcı Dergilerin Kadın Açısından Önemi.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN KİMLİĞİ DERGİSİNİN İNCELEMESİ

3.1. Kadın Kimliği Dergisinin Kuruluşu ve Amacı.....	34
3.2. İçeriği.....	37
3.3. Yazar Kadrosu.....	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADIN KİMLİĞİ DERGİSİNDE KADIN VE KADININ ÇALIŞMA HAYATI

4.1. Modernleşme Nedir?.....	53
4.1.1. Türkiye’de Modernleşme.....	54
4.1.2. Dergi Ekseninde Modernleşme.....	56
4.2. Türkiye’de Feminizm.....	61
4.2.1. Dergi Ekseninde Feminizm.....	64
4.3. Türkiye’de Başörtüsü Sorunu.....	69
4.3.1. Dergi Ekseninde Başörtüsü Tartışmaları.....	71
4.4. Kadın ve Eğitim.....	74
4.5. Kadın ve Çalışma Hayatı.....	79
4.5.1. Dergi Ekseninde Kadın ve Çalışma Hayatı.....	81
4.5.1.1. İş Yaşamında Denge Değişimi.....	85
4.6. Kadın ve Siyaset.....	88
4.7. Kadın ve Medya.....	92
5. SONUÇ.....	96
6. KAYNAKÇA.....	99
7. EKLER.....	108
7.1. Kadın Kimliği Dergisine Ait Görseller.....	108
7.2. Kadın Kimliği Dergisinde İşlenen Dosya Konuları.....	113



KISALTMALAR

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

MSP: Milli Selamet Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

DYP: Doğru Yol Partisi

CEDAW: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi

Der.: Derleyen

Edt.: Editör

Çev.: Çeviren

Haz.: Hazırlayan

ss.: Sayfa Sayısı

vb.: Ve benzeri

ÖNSÖZ

“1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Kadın ve Kadının Çalışma Hayatı: Kadın Kimliği Dergisi örneği” adlı bu çalışmada öncelikle İslamcılık kavramı tanımlanarak, İslamcı dergilerin genel çerçevesi sunulmuş, Kadın ve Kadının Çalışma hayatı Kadın Kimliği Dergisi kapsamında ele alınmıştır.

Kadın Kimliği Dergisi öncelikle ilgi odağını isminden de anlaşılacağı üzere Kadın konusuna yoğunlaştırmış, bunun yanı sıra kadın konusu dışına çıkmadan da dönemin güncel meselelerine dergi içerisinde yer vermiştir. Sosyal ve kültürel yönden kadının gelişim göstermesini destekleyen içerikler üretmiş, kadının çalışması konusunu tarafsız bir şekilde değerlendirerek bu konuda dikkat edilmesi gereken meseleler üzerinde durmuştur. Her ne kadar dergi içerisinde kadının çalışma konusunu destekleyen söylemlere yer verilse de geleneksel bakış açısı dergi içerisinde hiçbir zaman göz ardı edilmemiştir. Bu sebeple diyebiliriz ki, Kadın Kimliği Dergisi modernliğe açık bir kapı bırakıyor gibi görünse de gelenekselliğe yakın bir çizgide kendisini konumlandırmıştır.

Tez konusunu belirlediğimiz günden bu yana samimi ve içten yaklaşarak yardımlarını benden esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Faruk Karaarslan’a bu zorlu süreçte yanımda olduğu için teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans tezimi bitirmem konusunda beni motive eden ve her türlü fedakârlıkta bulunan nişanlım Mustafa Kiraz’a, maddi ve manevi yönden desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen anneme ve babama, öğrenim gördüğüm süre boyunca her zaman arkamda duran abilerime ve bana kardeşten öte olan ablama sonsuz teşekkür ederim.

Fadime YILDIRIM

Mayıs-2021

GİRİŞ

İslamcılık düşüncesi 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni yıkılmaktan kurtarmak amacıyla ortaya çıkmış, İslam'ı bir bütün olarak hayata yeniden hâkim kılmak ve İslam dünyasını batı sömürsünden kurtarmak; medenileştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak uğruna çalışmalarını gerçekleştirmiştir (Kara, 2017: 17). İslamcılık düşüncesinin ortaya çıktığı dönemde, İslamcı bir yayın olan Sırat-ı Müstakim dergisinin de yayın yapmaya başlaması İslamcıların dergi yayıncılığına verdiği önemi gözler önüne sermiştir. Hatta İslamcılar dergiler sayesinde fikir ve düşüncelerini ortaya koyup, varlıklarını dergiler üzerinden sürdürmüşlerdir.

İslamcı cenahta kadın üzerine çıkarılan yayınlar, her ne kadar II. Meşrutiyet ile birlikte başlamış olsa da o dönemde dergiler sınırlı sayılarda çıkmış ve dergi içerikleri daha çok kadının aile ve ev hayatına yönelik olmuştur. Ancak 1980 sonrası dönemlerde kadın konusu annelik ve ev hanımlığı üzerinden yürütülmemiş, toplumun yaşadığı döneme ve imkânlarla paralel olarak değişim göstermiştir. 1980 sonrası kadına yönelik çıkan yayınlar; daha çok kadının sosyal hayatta aktif olması gerekliliğine vurgu yaparken, kadının kamusal alanda aktif rol alması gerekliliği de önem kazanmıştır. Bu sebeple bir taraftan moda, örgü-örme, dikiş-nakış ve yemek gibi konular üzerine yoğunlaşan bazı geleneksel kadın dergilerinin yanı sıra kadının çalışması, özgürleşmesi ve erkeklerle aynı statüde yer almasına dair birçok dergi de gündeme gelmeye başlamıştır (Schroeder, 2007: 139-140). Gerçekleştirdiğimiz çalışma içerisinde de 1980 sonrası kadın konusunda yaşanan bu hareketlenmeler göz önünde bulundurularak 1995- 2000 yılları arasında yayın yapan Kadın Kimliği dergisi incelenmiştir. Çalışma boyunca Kadın Kimliği dergisinin; kadın ve kadının çalışma hayatına dair nasıl bir söylem geliştirdiği, kadını hangi konuma yerleştirdiği, dergide yazarların bu konu hakkındaki fikir ve düşünceleri ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Kadın Kimliği dergisinin sayılarına erişim noktasında öncelikle derginin her sayısını satın alınması düşünülse de bu hem maliyetli hem de derginin her sayısının satışının olmamasından kaynaklı sonuç vermeyen bir girişim olmuştur. Bu sebeple İلمي Etütler Derneği (İLEM) çatısı altında 1908-2010 yılları arasında yayınlanmış

İslamcı dergileri “İslamcı Dergiler Projesi” altında gün yüzüne çıkarmayı amaçlayan proje çalışanları ile mail yoluyla iletişime geçilmiş, dergilerin ellerinde bulunup bulunmadığını ve pdf olarak ulaştırabilmelerinin mümkünlüğü sorulmuştur. Gelen yanıtta ise ellerinde olmasına rağmen pdf olarak iletemeyeceklerini ancak İstanbul’daki merkezlerinde istediğim kadar çalışma imkânı bulabileceğimi söylediler. Böylelikle; Konya’dan İstanbul’a gittim ve burada çok yardımcı oldular. Kadın Kimliği dergisinin İslamcı dergiler projesinin dijital ortamında yer alabilmesi için çaba gösterdiler. İki gün sonra ise Kadın Kimliği dergisi 37. sayıya kadar, İslamcı dergiler projesi adı altında dijital ortama taşındı. Böylece çalışma içerisinde Kadın Kimliği dergisinin 37. sayıya kadar olan bölümü buradan yararlanılarak inceleme imkânı elde edilmiştir. Diğer sayıları temin etme noktasında ise “Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı” ile yine mail yoluyla iletişime geçilerek bu sayıların ellerinde olup olmadığı ve gönderme imkânları sorulmuştur. Gelen yanıtta ise bu sayıların ellerinde olduğunu, en kısa sürede geri dönüş yapılacağını söyleyerek, bir gün sonra 38-44 arası dergi sayılarının fotoğraflarını çekerek wetransfere linki üzerinde paylaşımda bulundular. Böylelikle Kadın Kimliği dergisinin 1995-2000 yılları arasında toplamda yayınlanan 44 sayısı da çalışma içerisinde incelenmiştir.

Kadın Kimliği dergisi; misyonunu İslam dinini referans alarak oluşturmuş, her konuda İslam dinine bağlı kalacaklarını ifade etmiştir. Ancak başka düşüncelere de saygı duyacaklarını, böylelikle her gruptan insanın da fikirlerine dergi içerisinde yer vereceklerini iddia etmişlerdir. Gerçekleştirilen bu çalışmanın temel iddiası ise kendisini İslamcı olarak tanımlayan Kadın Kimliği dergisinin kadın ve kadının çalışma hayatına ilişkin yaklaşımının muhafazakârlıkla ilişkilendirilebileceğidir.

Çalışma boyunca yararlanılan temel kaynaklardan en önemlileri; Editörü Lütfi Sunar olan *Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslami Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler* (2019) adlı çalışmadır. “İslamcı dergiler projesi” adı altında yayınlanan bu 4 ciltlik kitapta, İslamcı düşüncenin oluşumunda ve gelişiminde İslamcı dergilerin öneminden bahsedilmiş ve İslamcı dergiler hakkında geniş bir perspektif sunulmuştur. Bu sebeple çalışma boyunca da destekleyici kaynaklardan bir tanesi olmuştur. Diğer yararlanılan temel kaynaklar ise sırasıyla; Editörleri Vahdettin Işık, Ahmet Köroğlu, Yusuf Enes Sezgin olan *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler*

Toparlanma ve Çeşitlenme (2016), Editörleri Tanıl Bora, Murat Gültekingil olan *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık* (2018), Mümtaz’er Türköne’nin *Siyasi İdeoloji olarak İslamcılığın Doğuşu* (1991), Aynur İlyasoğlu’nun *Örtülü Kimlik İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri* (2015), Şirin Tekeli’nin *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (2015), Süheyla Kırca Schroeder’in *Popüler Feminizm Türkiye’de ve Britanya’da Kadın Dergileri* (2007) olmuştur.

Bunun yanı sıra çalışma boyunca yararlanılan doktora tezi, yüksek lisans tezi ve makaleler; Nazım Maviş - *Türkiye’de İslamcılığın Değişen Siyasal Dili: 1990’lı Yıllarda İslamcı Dergiler* (2017) adlı doktora tezidir. Maviş, 1990’lı yıllarda İslamcılığın siyasal söyleminde yaşanan değişimi sebep ve sonuçlarıyla değerlendirmiş, 90’lı yıllarda yayın yapmış olan; Yeni Zemin Dergisi, Sözleşme Dergisi, Bilgi ve Hikmet Dergisi, Bilgi ve Düşünce Dergisi, Tezkire Dergisi bağlamında İslamcılığın değişen siyasal söylemini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Fatma Demir - *Milli Görüşte İslamcılık Söylemi: Milli Görüş’ten Ak Parti’ye* (2012) adlı yüksek lisans tezidir. Demir, burada 1980’ de Milli Görüş’ün 28 Şubat süreciyle birlikte, İslamcı olduğunu söylemekte güçlük çeken toplumsal kesimlerin kendilerini merkez sağ parti olarak muhafazakâr - demokrat çizgide Ak Parti’ye nasıl geçiş sağladığını ve burada İslamcılık kimliğinin nasıl muhafazakâr - demokrat çizgiye evrildiğini anlatmaktadır. Efecan İnceoğlu - *Türkiye’de Siyasal İslamcılığın Evrimi* (2009) yüksek lisans tezidir. İnceoğlu, Türkiye’de 1908-1998 tarihleri arasında siyasal İslamcılığın doğuş ve gelişimine çalışma içerisinde yer vermiştir. Son olarak Mahsun Aytepe’nin *Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi* (2016) adlı çalışmadır. Aytepe burada “Klasik Dönem İslamcılık, Muhafazakâr Dönem İslamcılık, Siyasal İslamcılık” diye bir sınıflandırma gerçekleştirerek İslamcılığın Türkiye seyrini değerlendirmiştir. Bizim ele aldığımız çalışma içerisinde de tüm bu çalışmalar belli başlı yararlanılan kaynakları oluşturmuştur.

Çalışma toplam dört bölümde değerlendirilmiştir. İlk bölümde araştırma metodolojisine yer verilmiştir. Bu bölümde çalışmanın konusu, amacı ve önemi üzerinde durulmuş, bunun yanı sıra çalışmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Kadın Kimliği dergisinin incelenmesiyle nitel bir araştırma yönteminin seçilme

sebebinden bahsedilmiş ve derginin incelenmesi noktasında neden doküman incelemesi ve betimsel analiz yönteminden yararlanıldığı açıklanmıştır.

İkinci bölümde İslamcılığın ortaya çıkma süreci ele alınmış, Osmanlı dönemi, Cumhuriyet dönemi (tek partili dönem- çok partili dönem), Milli Görüş ve İslamcılık, 1980'lerde Turgut Özal ile birlikte şekillenen İslamcılık, Ak Parti ve İslamcılık şeklinde bir dönemselleştirme gerçekleştirilmiştir. İslamcılık düşüncesini daha iyi anlayabilmek için siyaset odaklı bir dönemselleştirme yapılmış, İslamcılığın farklı dönemlerine değinilerek, siyasi partilerin İslam'ı hangi çizgi üzerine konumlandığı üzerinde durulmuştur. Burada İslamcılık tanımlandıktan sonra kısaca İslamcı yayıncılıktan bahsedilerek, İslamcı dergiler ve İslamcı dergilerin dönemselleştirilmesi yapılmış, son olarak ise İslamcı dergilerin kadın açısından önemi değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde Kadın Kimliği dergisi tanıtılmış, derginin kuruluşundan ve öneminden bahsedilerek içerik ve daimi yazarlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra bu bölümde Kadın Kimliği dergisi içerisindeki konu dağılımı ve ele aldıkları temaların işlenişinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise kadının çalışma hayatına katılım sağlamasında etkili dönemler ve olaylar ele alınmış, modernleşme ve feminizm hareketinden bahsedilmiştir. Modernleşme ve feminizm hareketine çalışma içerisinde yer verilmesinin sebebi; kadının sosyal hayatta daha aktif bir şekilde yer almasını etkileyen meseleler olması, bunun yanı sıra dergi içerisinde de bu konular üzerinde birçok yazar tarafından yazıların kaleme alınmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu bölümde kadının çalışma hayatına Kadın Kimliği dergisinin yaklaşımı üzerinde durulmuş ve konu öne çıkan temalar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Kadın ve kadının çalışma hayatı tarihsel süreç içerisinde her dönemde tartışma konusu olmasına rağmen; asıl önemini 1980 sonrası elde etmiş, bu tarihten sonra kadınların kamusal alanda görünürlükleri artmış ve kadınların sadece ev ile sınırlandırılmasının önüne geçilmiştir. Buna etki eden birçok sebep olmasına rağmen sanayileşmeyle birlikte kadınların ücret karşılığı ev dışı alanlarda çalışmasına imkân tanınmıştır. Bunun yanı sıra modernleşme ve özellikle feminizm hareketi sonucu kadınlar sosyal yaşamda daha fazla görünür olmak için çaba sarf etmişler, 80 sonrası çeşitli gruplar halinde, kadının yeri evidir diyen zihniyetlere karşı bende varım diyebilmek için mücadele etmişlerdir. Bu mücadele içerisinde kadının konumu hakkında, kadınlardan ziyade toplumun her kesiminin bu konu hakkında bir yorumu olmuş, İslamcı düşünürlerde kadının konumuna dair çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Bu görüşler kadının çalışmasına karşı yaklaşımlarını ve ideal Müslüman kadının nasıl olması gerektiğini tarif etmiştir.

Bizim çalışmamızda İslamcıların kadın ve kadının çalışma hayatı hakkında nasıl bir söylem geliştirdikleri üzerine olacaktır. Bu konuyu ele alırken dönemin nabzını en iyi şekilde tutan aracın dergiler olduğu göz önünde bulundurularak, dergi eksenli bir çalışma ortaya konulacaktır. Bu dergi 80 sonrası dönem içerisinde adından sıkça söz ettirmiş olan Kadın Kimliği dergisidir. Kadın Kimliği dergisi o dönem içerisinde birçok İslamcı dergi olmasına rağmen gündemlerine yeterince kadın mevzusunu dâhil etmeyen yayınların olduğu düşüncesiyle hareket ederek, bu alandan doğan boşluğu doldurmak istemiştir. Her çıkan kadın dergileri gibi kadının belirli bir kimlik kazanması için uğraşırken, aynı zamanda toplumun içerisinde bulunduğu sıkıntıları İslami açıdan değerlendirerek çözüm üretmek amacıyla yayın hayatına atıldıklarını dile getirmişlerdir. Böyle bir iddiayla yayın hayatına atılmaları ise derginin incelenmesi noktasında önemini arttırmıştır.

Çalışmanın amacı 1995-2000 yılları arasında İslamcı perspektif belirleyen Kadın Kimliği dergisinin incelenerek, bu derginin toplumsal hafızalarımızda bıraktığı

izlerin şuan ki düşünce dünyamıza nasıl katkı sağladığını ortaya koymaktır. Öncelikle kadının geçirdiği toplumsal konum, tarihsel süreç içerisinde incelenerek kadının çalışma yaşamına kabulünün günümüze kadar geçirdiği kırılma noktaları üzerinde durulmuş, İslamcılarının kadının çalışma yaşamına katkı sağlarken kadını ne şekilde yönlendirdiği ve bu yönlendirmelerin ne şekilde devam ettiği de çalışma içerisinde değerlendirilmiştir.

İslamcılık ve kadının çalışma hayatına dair birçok ayrı ayrı makale ve araştırmalar literatürümüzde mevcut olmasına rağmen; özellikle kadın ve kadının çalışma hayatına dair İslami dergiler üzerinden daha önce bir metin analizi gerçekleştirilmemiştir. Bu sebeple araştırma önem arz etmektedir. Bu araştırmayla birlikte hem sosyal bilimler alanına hem de toplumsal cinsiyet alanına dair literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Araştırma Yöntemi

Nitel ve nicel araştırma yöntemleri pek çok yönden birbirlerinden ayrılmaktadır. İki tarz arasındaki farklardan biri; verilerin doğasından kaynaklanmaktadır. İzlenimler, kelimeler, cümleler, fotoğraflar, semboller vb. gibi yumuşak veriler, sayısal biçimdeki katı verilerden farklı araştırma stratejileri ve veri toplama teknikleri gerektirmektedir. Bu sebeple yumuşak veriler diye tabir edilen nitel araştırma ile sayısal biçimdeki katı veriler diye tabir edilen nicel araştırma arasında uygulanma açısından farklılıklar olmaktadır. Diğer farklar ise; toplumsal yaşam hakkındaki farklı varsayımlar ve farklı amaçlardır (Neuman, 2007: 223). Nitel veriler gerçek olayları belgelemeyi, insanların söylediklerini kaydetmeyi, yazılı belgeleri araştırmayı, belirli davranışları gözlemlemeyi veya görsel imgeleri incelemeyi gerektirir (Neuman, 2007: 233). Nitel araştırmalarda önemli olan bir grup bireyin değerini, inançlarını tutumlarını ve deneyimlerini ortaya koymak ve netleştirmektir (Kumar, 2011: 110). Bu sebeple ele aldığımız çalışmada da dergide yazılan yazılar üzerinden bir perspektif sunulacağı için nitel bir araştırma çalışmaya uygun görülmüştür. Çalışma içerisinde 1980 sonrası kadın ve kadının çalışma hayatını gündemine dâhil etmesi sebebiyle 1995-2000 yılları arasında yayın yapan Kadın

Kimliği dergisi ele alınmış, bu yıllar arasında toplamda 44 sayının dosya konuları incelenmiştir.

Çalışma içerisinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı meteryallerin analizini kapsar (Yıldırım ve şimşek, 2016: 189). Dergi alışması gerçekleştirirken de yazılı kaynaklar analiz edildiğinden doküman incelemesi çalışmanın yöntemini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra dergideki yazılara odaklanılarak betimsel analiz yöntemi de kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla da doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve şimşek, 2016: 239). Gerçekleştirilen çalışmanın konusu da kadın ve kadının çalışma hayatı olması sebebiyle belli başlı temalar ve sorular akıllara gelmektedir. Bu sebeple ele aldığımız çalışmada Kadın Kimliği dergisi içerisinden, kadın ve kadının çalışma hayatına ilişkin belirlenen ana temalar (modernleşme, feminizm, başörtüsü sorunu, eğitim, çalışma hayatı, siyaset, medya) betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu temalar belirlenirken, kadın ve kadının çalışma hayatı konusuna genel anlamda etki eden konu başlıkları seçilmeye özen gösterilmiş, bu konu başlıklarının içeriğini zenginleştirmek amacıyla çalışma içerisinde sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Çalışma boyunca aranılan belli başlı araştırma soruları;

- 1-) Kendilerini İşlamcı olarak nitelendiren Kadın Kimliği dergisi yazarlarının kadın ve kadının çalışma hayatına karşı nasıl yaklaşım göstermişlerdir?
- 2-) Kadın Kimliği dergisi yazarlarının kadını çalışma hayatına yönlendirirken bunu hangi alanlara doğru ve ne şekilde gerçekleştirmişlerdir?
- 3-) Kadın Kimliği dergisinin toplumsal hafızalarımızda bıraktığı izlerin şu anki düşünce dünyamıza yansımaları ne şekilde olmuştur? Daha doğrusu kadının çalışması konusunda Kadın Kimliği dergisinin savunduğu düşünceler toplumun şuan ki mevcut düzeninde karşılık bulmuş mudur?

Çalışmanın sınırlılıkları ise;

- 1-) Kadın Kimliği Dergisi

2-) Kadın Kimliği dergisinin kadın ve kadının çalışma hayatına dair bakışı



İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMCILIK

2.1. İslamcılık Nedir?

İslamcılığı 19. yüzyılda İslam'ı yeniden toplumda hâkim kılmak için İslam coğrafyasında ortaya çıkan, batının sömürgeci haline gelmiş olan İslam devletlerini bağımsızlığa kavuşturmak amacıyla geliştirilen, siyasi bir kurtuluş projesi olarak tanımlayabiliriz (Kurtoğlu, 2018: 201). İslamcılığın ortaya çıktığı dönem olarak bilinen 19. yüzyılın ikinci yarısı İslam dünyası açısından değerlendirildiğinde, bu dönem tüm İslam dünyası için felaketlerle dolu olduğu bir döneme işaret etmektedir. Bütün İslam dünyası bu dönemde batı karşısında askeri başarısızlıklara uğramıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren 1757'de Bengal İngiliz himayesine geçmiş, 1774 Küçük Kaynarca antlaşmasıyla Osmanlı Devleti ağır bir mağlubiyetle yüz yüze gelmiştir. 1798'de Napolyon Mısır'ı işgal etmiş, 1852'de Hint Pakistan alt kıtası İngiliz himayesine girmiş ve ilk defa Hindistan'da batılı kanunlar Müslümanlara da uygulanmıştır. 1830-1857 yılları arasında Fransa, Cezayir işgalini neticelendirmiştir. 1881'de Fransızlar Tunus'u, 1882 yılında İngilizler Mısır'ı işgal etmiştir (Kara, 2017: 20). Bunun yanı sıra Avrupa devletlerinin yaşadığı Sanayi Devrimi ve 18. yüzyıl aydınlanması insan aklını öne çıkararak kilisenin baskılarını ortadan kaldırmış, bilim ve teknolojiyle gelişen Avrupa devletleri karşısında, İslam ülkeleri giderek canlılığını kaybetmiş ve durağan bir dönem içerisine girmişlerdir. Böylelikle batıda gerçekleşen modernleşme serüveni karşısında İslam ülkeleri geri kalmış ve bu geri kalmışlığın faturası ise dine kesilmiştir. Bu sebeple 19. yüzyılda batı karşısında tehdit altında olan İslam dünyası parlak günlerinin aksine; içine kapanık, kendisini yenilemeyen ve dış ülkelere kapalı bir konuma gelmiştir. İslamcılık cereyanı da bu süreçte İslam aydınları tarafından ortaya çıkmış ve batı karşısında ayakta kalma mücadelesi vermiştir (Sarıkaya, 2017: 3-4). Daha doğrusu İslamcılığın başlangıçtaki temel savunusu; sosyo – politik alanda İslami yaşam biçimini toplumda canlandırmak için Kuran'a, geleneksel kaynaklara ve yorumlara geri dönmek iken, zamanla Osmanlı Devleti'nin hayatta kalması için İslamcılık odağını; bağımsızlık, kalkınma ve siyasi güce dayandırmıştır. Bu sebeple İslamcılığı zamanla düşünsel hareketten eylemsel

harekete evrildiğini söyleyebiliriz (Sunar, 2019: 2). O dönemin şartları İslam'ın siyasal olarak kendisini var etmesine sebep olmuş ve modernleşme karşısında İslam'ın engel olarak görülmesinin yanlılığı, gerek Osmanlı Devleti'nde gerekse diğer Müslüman ülkelerde aydın kesimler tarafından savunulmuştur.

İslamcılığın savunuculuğunu; Mısır'da Cemaleddin Afgani (1830-1897), sadık talebesi Muhabbed Abduh (1845-1905), Hindistanda Seyyih Ahmet Han (1817-1898), Seyyid Emir Ali (1849-1928), Türkiye'de Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşat, Beyanül Hak, İslam Mecmuası, Volkan vb. gibi dergilerde kümelenen öncüler yapmış ve geliştirilmiştir (Kara, 2017: 17). Özellikle Sırat-ı Müstakim / Sebilüüreşat dergisi; İslamcılığın ana yayın organını oluşturmuş, dergisinin başyazarlığını Mehmet Akif üstlenmiştir. Böylelikle Mehmet Akif İslamcılık düşünce akımının en önde gelen temsilcilerinden birisi olmuştur. Dönemin en etkili bir başka dergisi ise 1908-1912 yılları arasında yayın hayatını sürdüren Beyanül *Hak*'tır. Derginin Başyazarlığını yine dönemin en önemli İslamcılarında Mustafa Sabri Efendi yapmıştır. İslam Mecmuası ise 1914-1918 yılları arasında 63 sayı olarak çıkmış ve dergini müdürü Halim Sabit'tir. Yazar kadrosunda; Şerafettin Yaltkaya, Ziya Gökalp, Rızaeddin Fahreddin, Mansurizade Sait, Bursalı Mehmet Tahir, Ahmet Besim gibi isimler yer almaktadır (Köroğlu, 2016: 8-9). Volkan Gazetesi'nde dikkat çeken isimlerden birisi ve gazetenin "sahib ve müdir'i" gibi sıfatlarla anılan ve gazetenin her sayısında yazısı bulunan Derviş Vahdeti dikkat çekmektedir. Volkan Gazetesi Vahdeti'nin fikirlerinin serbestçe savunduğu, bir alanı oluşturmuştur. Volkan Gazetesi'nin gayesi ise İttihad-ı İslam'a hizmet olan ve insanlığın selametini ilahi kaynakta gören, İslamcılığın savunuculuğunu yapan bir görüşe sahiptir (Çetintaş, 2018: 321). Çıkarılan tüm bu yayın organları ve İslamcılığı savunan öncü isimlerin gerçekleştirmek istedikleri şey İslam ile çağdaş dünyanın birbirine karşı olmadığı, aksine taraf olduğu görüşünü kabul ettirmek olmuştur. Müslüman ülkelerin geri kalmışlıklarının sebebinin ilahi kaynak olan Kuran ve Peygamber efendimizin sünnetlerinden uzaklaşmış olmaya, ancak hayatımızı İslam'ın öngördüğü çerçeve içerisinde yeniden düzenlediğimizde İslam ülkelerinin yeniden güçleneceği tezini savunmuşlardır.

Ali Bulaç (2018: 48-50) İslamcı nesilleri 3 döneme ayırarak ele almaktadır.

Bunlar;

1-) İlk Nesil İslamcılar (1856-1924): 1856 yılı başlangıç yılı olarak seçilmesindeki amaç Islahat Fermanının ilan edilmesinden kaynaklanmaktadır. Islahat Fermanı Osmanlı iktidar eliti, uleması ve Müslüman tebaa üzerinde derin etkiler bırakmasından dolayı İslamcılık tümüyle olmasa bile bir yönüyle ıslahat ile birlikte ortaya çıkan duruma karşı bir tepki olarak doğmuştur. Burada İslamcılık kurtarıcı görevini üstlenmiştir.

2-) İkinci Nesil İslamcılar (1950-2000): İkinci nesil İslamcılar; ilk nesil İslamcılardan farklı bir amaç doğrultusunda ortaya çıkarak kurucu görevi üstlenmiştir. Bu dönemin 1950 yılından başlatılmasının sebebi çok partili hayata geçilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemde sosyal yapı bir iç dönüşüme uğrayarak sadece devlet eliyle toplumun İslamleştirilmesinden ziyade devlet ve kurumların yanında kültürel ve bütün toplumsal yapıların İslamleştirilmesi hedeflenmiştir.

3-) Üçüncü Nesil İslamcılar (2000-): Burada İslamcılar dönüştürücü görevini üstlenmişlerdir. Bundan kasıt; yeni yapılanmalar ortaya çıkmış, daha özgür bir alan oluşturulmuş; bireysel tercihler, yeni ve iradi cemaat yapıları, birden fazla kimliğin ifade ve temsiline açık olan kamusal alanları ve aşağıdan yukarı doğru gelişen bir İslamlaşma süreci hâkim olmuştur.

İslamcılık diye kastedilen şey aslında burada yeni fikir akımlarına işaret etmektedir. Mümtaz Türköne bu noktada İslam'ı ve İslamcılığı ayırt ederken; İslam'ı geleneksel düşünce yapısıyla ifade etmiş, İslamcılığı ise çağdaş İslam olarak adlandırmıştır. Geleneksel İslam'da öbür dünya inancına dönük güdülenme yavaş yavaş ortadan kalkarken, İslam artan oranda dünyevileşmektedir. Böylelikle İslamcılık tamamıyla akla hitap eden, çağın paradigmalarına uygun politikalar izlemektedir (Türköne, 1991: 26-27). Dolayısıyla İslamcılık fikriyle gerçekleştirilmek istenen aslında batının Müslüman ülkeler üzerindeki sömürülerinin önüne geçilerek, Müslüman toplumları İslam'ın çatısı altında tekrardan birleştirmektir.

Osmanlı döneminin son zamanlarında ortaya çıkan ve Cumhuriyet dönemiyle farklı rollere bürünen İslamcılık günümüzde tartışmaların odağını oluşturmaktadır. Bu tartışmaların temeli İslam'ın dünyevileştiği ve maneviyatının yitirildiği düşüncesinden

kaynaklanmaktadır. Her parti, dini kendi politikaları doğrultusunda siyasetin içerisine dâhil etmekte yahut siyasetin dışarısında bırakmaktadır. İslamcılığın tek bir İslamcılık şeklinde olmaması, dünyevileşmesi ve siyasete de renk vermesi ise İslamcılığın öldüğüne dair birçok tartışmayı gündeme getirmiştir. Ancak İslamcılığın öldüğünden ziyade çoğaldığını görmekteyiz. Çünkü her siyasi parti İslam'a yeni bir perspektiften bakmakta, bu sebeple İslamcılık farklı ideolojilerle siyasete eklenmektedir. Örneğin; bazen liberal, bazen solcu, bazen anarşist renklerin ağırlığıyla karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2013: 777-778). Bir nevi siyasetin temel tartışma meselelerini ve üretilecek çözüm yollarını din belirlemekte, siyasi liderlerin ve ülke içerisindeki aydın kesimin bu durumu bilmesinden kaynaklı olarak da dini siyasete dâhil ederek toplum içerisinde meşrutiyet kazanmak istenmektedir. Çünkü İslam dini sorgulanamaz olarak görülmektedir. Koşulsuz inananları arkasında toplamakta, her alanda toplumları etkilemekte ve bu etkiler içerisine siyaseti de eklemektedir. Ancak aralarındaki ilişki; hem siyasiler için hem de din adamları için karşılıklı çıkarlara dayanmakta, her iki tarafta varlığını devam ettirebilmek için birbirlerinden faydalanmaktadır (Yuvalı, 2007: 71). İslam dini siyaseti etkilediği gibi siyasette dini etkilemekte, bu sebeple İslamcılığın dönemselleştirmesine giderken bu tek başına olmamak da ve siyaset odaklı gerçekleşmektedir. Zaten İslamcılığın ortaya çıkış sebeplerinin başında da devlet içerisinde ve toplumda meydana gelen sıkıntıların giderilmesi için batılı devletlerde olduğu gibi bir ideoloji üretilmek istenmişti. Bu sebeple dini ve siyaseti birbirinden ayırmak şöyle dursun, siyasi bir konuyu ele alırken dini konulardan bahsetmeden geçilmemekte, dini bir konuyu ele alırken de siyasetin bir noktasına değinilmektedir. Ele alınacak bir sonraki başlıkta da tüm bunları göz önünde bulundurarak genel hatlarıyla Osmanlı İmparatorluğu'ndan Ak Parti dönemine kadar geçen sürede İslamcılığın farklı dönemlerine değinilerek, siyasi partilerin İslam'ı hangi çizgi üzerine konumlandığı üzerinde durulacaktır.

2.2. İslamcılığın Dönemselleştirmesi

2.2.1. Osmanlı Döneminde İslamcılık

Osmanlı Devleti içerisinde İslamcılık hareketinin ortaya çıkma sürecini ele almadan önce tarihi bir perspektiften Osmanlı Devleti'ni değerlendirdiğimizde;

öncelikle Avrupa'da 18. yüzyılda yaşanan Fransız İhtilalinden bahsetmekte fayda vardır. Fransız İhtilaliyle ortaya çıkan; adalet, özgürlük, eşitlik ve milliyetçilik gibi düşünceler Osmanlı toplum yapısının çok uluslu olması sebebiyle göz ardı edilmeyecek bir noktaya işaret etmektedir. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti 19. yüzyılda aynı zamanda batılı devletler karşısında çeşitli isyanlarla ve savaşlardaki yenilgileriyle başa çıkmaya çalışıyordu. Bu isyan ve savaşlar; Yunan isyanı ve bağımsızlığı, İlk Sırp isyanı, Rusya ile iki kere yıpratıcı savaşlara girilmesi ve son olarak Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın başkaldırarak Kütahya'ya kadar gelmesi Osmanlı Devleti'nin artık son demlerini yaşadığını düşündürmekteydi (Türköne, 1991: 51). Osmanlı Devleti de bu karamsar tablo karşısında 1839 yılında bir kurtuluş reçetesi olarak Tanzimat Fermanını ilan etmiştir. Tanzimat Fermanıyla birlikte Osmanlı Devleti uğradığı askeri yenilgiler, bilim ve teknolojiye geri kalmaları vb. gibi sorunlara çözüm olması amacıyla, aynı zamanda Fransız İhtilalinden doğacak olan Milliyetçilik düşüncesinin önüne geçerek, Osmanlı Devleti içerisinde yaşanan halkı bir arada tutabilecek dayanışma ortamını oluşturmak için Tanzimat Fermanını ilan etmiştir. Tanzimat Fermanı tüm bu açılardan değerlendirildiği zaman Osmanlı Devleti'nin Batılılaşmak için attığı ilk adımdır.

Tanzimatçılar, batılı kurumları Osmanlı toplumuna yerleştirmeye çalışırken göz ardı ettikleri bir nokta vardır ki, Osmanlı toplumunun batı düşüncesine ve geleneklerine yabancı olmasıdır. Bu sebeple reform çabaları bütün hızıyla ilerlerken batı düşüncesi Osmanlıda çok zayıf karşılıklar bulmuştur (Türköne, 1991: 53). Böylelikle Osmanlı toplumunda batının üstünlüğüne karşı yeni bir politika izlenmesine gerek duyulmuştur. Osmanlı Devleti'nin adım adım çöküşünün açıkça gözlemlendiği 19. yüzyıl içerisinde yine bir kurtuluş reçetesi arayan aydınlar; İslamcı, Batıcı, Türkçü gibi yönelimler ile çeşitli arayışlar içerisine girmişlerdir. Yıkılan bir imparatorluğu kurtarma çabaları özellikle bu 3 değişik argüman etrafından şekillenmiştir. İmparatorluk siyaseti bu 3 fikri de himayesi altına almış ve üçünün de birbirlerini incitmeden gerçekleştirmeye çalıştıkları hedeflerine yardımcı olmuştur. İslamcılar bu yıllarda özellikle geriye dönük tahliller yaparak; nerede hata yapıldığını, bundan sonra nelerin yapılması gerektiğini ve İslam'ı yeni bir tarzda nasıl

diriltebilecekleri gibi konular üzerinde yoğunlaşarak, yenilgi psikolojisini aşmaya çalışmışlardır (Subaşı, 2016: 46).

II. Abdülhamit döneminde, özellikle din ilk defa topluma yön veren ideolojik bir temel oluşturmuş, büyük çoğunluğunu Müslümanların teşkil ettikleri imparatorlukta dayanışma ve birlik İslamiyet üzerine inşa edilmiştir. Padişah da böyle bir politikayı gerçekleştirebilmek için İslam âlemine ve İmparatorluğun bir parçasını teşkil eden Arap dünyasına karşı da yakınlık göstermiştir (Karpaz, 2017: 81). Bunu gerçekleştirmesindeki amaç ise İslam toplumlarını bir arada tutarak batı dünyasının oluşturduğu tehdit karşısında birlikte hareket etmektir. Bu düşüncede İttihad-ı İslam yani İslam devletlerinin birliği olarak ifade edilmektedir. Ancak II. Abdülhamit'in gerçekleştirmek istediği İslam devletlerinin birliği fikri, Birinci Dünya Savaşı sonrası önemini yitirmiştir. Peyami Safa "Türk İnkılaplarına Bakışlar" adlı kitabında bunun sebebini şu sözlerle dile getirmektedir.

"İslamcılık Mısır'ın fethine giderken Arabistan'ıda vermişti. Garp denilen şey ise, bizim kendisine gitmemize vakit kalmadan, burnumuzun dibine kadar gelerek Marmara'dan İstanbul'a toprakları diken itilaf donanmalarının namlu deliklerinde, simsiyah bir tehdit halinde görünüyordu. Türkçüler arasında da, üstüne ayaklarını bastıkları son toprak parçalarını bile muhafaza edememek endişesiyle Turan yolculuğuna niyeti ve takati olan kalmamıştı" (Safa, 2018: 70).

Dolayısıyla İslamcılık fikrinin yanı sıra Türkçülük ve Batıcılık fikri de Birinci Dünya savaşının kaybedilmesinden sonra yaşanan yenilgi psikolojisiyle birlikte önemini yitirmiştir.

Kısaca toparlamak gerekirse İslamcılık fikri Osmanlı Devleti'nde politik sebeplerle ortaya çıkan, yıkılan bir imparatorluğu kurtarmak amacıyla girişilen bir hareketin adıdır. Bireyin yaşamı dışında İslam ülkelerini bir bütün olarak İslam'ın çatısı altında toplama amacını güderek, batılı ülkeler karşısında güçlü konuma gelmeyi amaçlayan ideolojik bir fikir akımıdır.

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde İslamcılık

2.2.2.1. Tek Partili Dönem

Cumhuriyet öncesi Osmanlı döneminde modernleşme için yapılan yenilikler içerisinde, İslam'ın önemli rol oynamasına karşı Cumhuriyet döneminde ihtiyaç olarak

görülmeven Müslüman liderler tasnif edilmiş ve Osmanlı döneminden beri devam eden modernleşme politikaları daha güçlü ve radikal bir şekilde uygulanmıştır. Bunun sebebini ise modernleşme adına batıyı örnek almamızdan kaynaklı olarak dinin batıdaki işlevine benzer bir şekilde bireysel ve vicdani bir mesele olması gerektiği bu dönemde vurgulanmıştır (Aytepe, 2016: 175-176). Tüm idari yapıların içerisinde din çıkarılmış ve açıkça dini söylemlerde bulunmak dahi yasaklanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılında İslami tüm oluşumlar dağıtılarak, devlet siyasi oluşumlar içerisinde İslami söylemlere yer vermek şöyle dursun 1930 ve 40'lı yıllarda tüm eğitim ve öğretim içerisindeki temel din eğitimlerini kaldırmıştır (Demir, 2012: 2). Bu durum karşısında halk ve din adamları; Osmanlı döneminde beri alışık oldukları yönetim şeklinin değişmesinden kaynaklı olarak kendilerini boşlukta hissetmiş, halk ve din adamları dini faaliyetleri resmi olmayan mekânlarda devam ettirmiştir. Türk devletinin Anadolu'da İslam ve Müslümanlık dışında bir tarihlerinden söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Kurucu ve yaşatıcı unsur olarak İslam ve Müslümanlık var olduğu için tek parti döneminde her ne kadar din siyasetin içerisine dâhil edilmemiş olsa da tamamen dışlama gibi bir şey hiçbir dönemde söz konusu olmamıştır (Kara, 2017: 7). Siyasetin içerisinde dini yapılanmaya izin verilirse de halkın ve din adamlarının resmi olmayan mekânlarda örgütlenmeleri tek partili dönemde kendisini göstermiştir.

Tek partili dönemde dinin devlet işlerinden ayrılmasının nedeni Osmanlı Devleti'nin de uygulamaya çalıştığı batılılaşma hareketine bir örnek teşkil etmektedir. Ancak Osmanlı döneminden farklı olarak Cumhuriyet döneminde her anlamda batılılaşma fikri savunulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında nasıl ki batıda din, insan için bireysel duyguları ifade ediyorsa Cumhuriyet döneminde de bizim için aynı şey ifade ettirilmeye çalışılmıştır. 1924 yılında hilafetin kaldırılmasıyla atılan ilk adımdan sonra laikleşme sürecini ve birlik beraberlik oluşumunu eğitim ve adalet alanında yapılan yeniliklerle desteklenmeye çalışılmıştır. Ezanın Arapçadan Türkçeye çevrilmesi, tekke ve türbelerin ibadete, medreselerin ise eğitime kapatılması ve buna bağlı olarak 1924'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, her türlü dini yönelim barındıran tarikatların kapatılması, 1928 yılında ise İslam'ın devletin resmi dini olmaktan çıkarılması ve 1938'de dine ya da mezhebe dayalı partilerin kurulmasının

engellenmesi, birçok tartışmaya sebep olsa da Cumhuriyet döneminde dine yönelik uygulanan politikalardan en önemlileridir (İnceoğlu, 2009: 29). Uygulanan bu politikalardan da anlaşılacağı üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında (tek partili dönemde), Osmanlı döneminde kendisini gösteren İslamcılık fikrinden tamamen kurtulmak istenmiş, batılılaşmanın önünde en büyük engel olarak din görülmüş ve İslamcılık fikri bu yıllarda aşılması gereken bir ideolojiyi temsil etmiştir. Ancak göz ardı edilen bir yer vardır ki o da; aslolan batının ya da doğunun değil, tüm insanlığın değerlerine sahip çıkarak, bu değerlerin kendi toplumumuzun değerleriyle birleştirerek ilerlemektir. Ancak o zaman gelişmiş bir ülke olma noktasında başarıyı elde etme imkânına erişilmiş olunacaktır.

2.2.2.2. Çok Partili Dönem

Tek Parti dönemi; Demokrat Parti'nin 1946 yılında kurulmasıyla birlikte son bulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili model uygulamaya konulmuştur. Yeni siyasal modele geçişle beraber kurulan ve bu süreci takip eden Demokrat Parti ikinci genel seçimde iktidarı ele almıştır (İnceoğlu, 2009: 34). Tek Parti döneminde denenen demokrasiye geçiş çabalarının sonuç vermesiyle birlikte dünya sistemiyle bütünleşme çabalarının bir ürünü olarak çok partili döneme geçilmiş, siyasal İslam'da gelişen ve dönüşen bu sisteme kendisini eklemlemiştir (Türk, 2015: 113). Böylelikle tek partili dönemde devlet baskısı din üzerinden kalkmış, İslamcılarının hareket sahaları genişlemiştir.

Demokrat Parti'nin iktidarı ele almasıyla birlikte tek partili dönemde resmi olmayan mekânlarda faaliyetlerini sürdüren din adamları tekrardan meydana çıkarak gündelik yaşam içerisinde ve güncel siyasette yer almıştır. Demokrat Partisi'nin iktidara gelebilmesinin ve onca yıllık tek parti dönemini bitirmesinin ardında yatan neden de halkın baskıcı sisteme olan tepkisinden kaynaklanmaktadır. Demokrat Parti'nin iktidara geldiği zaman, dine ve İslam'a daha ılımlı yaklaşarak hiç bir grubun tepkisini çekmemiştir.

Çok partili sistem modeli ve Demokrat Parti'nin uyguladığı plan, olumlu yanıtlar vererek din adamlarının desteği alınmış ve iktidar olunmuştur. Demokrat Partisi'nin iktidara gelir gelmez uyguladığı politikalardan bir tanesi, ezanın tekrardan

Arapça okunmasına izin verilmesi olmuştur. Ancak ilginç olan bir yön var ki kimi CHP milletvekilleri de bu yasaı kabul etmiş, kendilerine sorulduklarında ise bunu da reddedelim de 1954 seçimlerini de mi kaybedelim diye yanıtlar alınmıştır (Maviş, 2017: 87). Dolayısıyla “Tek Partili Dönem” adlı bölümde de bahsedildiği gibi CHP; dini, idari kurumlardan çıkartarak, kişinin bireysel vicdanına maal etmiş olsa da halkın tepkisini çekecekleri bir durum karşısında da sessiz kalarak ortama ayak uydurmuştur. Çünkü Müslüman bir toplumda ortak değer etrafında birleşilen tek kurum İslam olarak görüldüğünden hiçbir parti dini karşısına almaya cesaret edememiştir. Demokrat Parti de bu sebeple dini kendi politikalarından ayırmamakta ancak kendisini dinci bir parti olarak da ifade etmemektedir. Böylelikle hem sağ kesimin hem de sol kesimin desteğini kazanmıştır. Dolayısıyla Demokrat Parti’nin İslamcılığa katkılarını göz önünde bulundurduğumuzda, takip ettiği orta yollu politika sebebiyle İslamcılarının yükselişe geçtiği bir dönemi temsil etmese de İslamcılık hareketinin temelini oluşturmuştur.

Demokrat Parti döneminde dergi ve yayın evleri sayıları yeniden artmış, edebi ortam yeniden canlanmaya başlamıştır. Ancak Demokrat Parti dönemi bir geçiş sürecini temsil etmesi sebebiyle baskı ve sindirilme yoluyla düşünce yaşamı kontrol altında tutulmuştur. (Sunar, 2020: 32). Demokrat Parti dönemi İslamcılık adına bir canlanmayı ifade etse de asıl önemli faaliyetleri Milli Görüş dönemiyle başlamış, İslami görüşler tüm idari kurumlar ve siyaset içerisinde etkilerini göstermiştir.

1.2.3. Milli Görüş ve İslamcılık

1960 askeri darbe sonrası İslamcılık düşüncesinde bir takım değişiklikler yaşanmıştır. Dini hayat, dini düşünce, dini hareketler yeniden değerlendirilmiştir. Değişme üzerinde ilk zikredilmesi gereken husus, Müslüman Kardeşler’den (öne çıkan isim Seyyid Kutup), Cemaat-i İslami’den (öne çıkan isim Mevdudi) yapılan tercüme ve bunların ortaya çıkardıkları yeni din anlayışları ve dini davranış biçimleridir (Kara, 2013: 31). Bu dönemde ortaya çıkan İslamcılar ise daha radikal bir İslam anlayışını benimsemişlerdir. Radikal İslamcılık anlayışına göre; dinin sadece beş temel ibadetle (namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek) sınırlandırılmaması gerektiği, aynı zamanda İslam’ın, toplumda bir hayat nizamı

olarak yerini alması gerekliliği savunulmuştur. Erbakan'da kurduğu Milli Nizam Partisinde öncelik verdiği konunun ‐ahlak ve maneviyat‐ olduğunu dile getirmesi de İslamcılığın radikal boyutlara ulaşmasında etkili olmuştur.

1970'lerden itibaren Mısır, Pakistan ve daha sonraları İran'da gelişen hareketlerin etkisiyle Türkiye'de dini anlayış ümmetçilik boyutuna ulaşmıştır. Özellikle Müslüman Kardeşler hareketi içerisinde yer alan yahut bu hareketle uzaktan da olsa bir ilişkisi bulunan liderlerin ve düşünürlerin eserlerinin Türkçeye çevrilmesinin ümmetçilik anlayışı üzerinde etkisi olmuştur. Böylelikle başlangıçta Hasan El Benna, Seyyid Kutup ve Mevdudi daha sonraları ise Ali Şeriatî'nin eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle İslam ülkelerini içine alan projeler ve evrensel İslam anlayışı oluşmaya başlamıştır (Çaha, 2019: 477). Bu anlayışın gelişmesinde ve İslamcılarının kendi faaliyetlerini icra etmede kolaylık sağlayan gelişme ise 1970' de Necmettin Erbakan'ın kurduğu Milli Nizam Partisiyle birlikte olmuştur. Erbakan; ‐Davam‐ adlı kitabında da bu düşünceyi sık sık zikretmiş, İslam'ın hayat nizamı olarak toplumda yer alması hatta batı ile savaşılabilecek en güçlü aracın; İslam ülkeleriyle kurulması gereken İslam Birliği İttifakı olduğunu dile getirmiştir.

1970'lerin başında Necmettin Erbakan önderliğinde kurulan Milli Nizam Partisi devamında Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi ile devam etmiştir. İslamcı söylem Milli Nizam Partisi'yle birlikte yoğunlaşmış, arkasından kurulan yeni partiler ise Milli Nizam Partisi'nin devamı olmaktan öteye gidememiştir. Milli Nizam Partisi'nin kuruluşundaki gaye ise din ve siyaset ilişkisinde bağımsız bir dinin oluşması ve bağımsız bir ideolojik kimliğin oluşması için çabalamış, bu sebeple milli görüş hareketiyle birlikte bağımsız bir din ve siyaset ilişkisi kurulmaya başlanmıştır (Maviş, 2017: 78). Erbakan'a göre milli görüş siyasi bir hareket değil, aksine fikri ve siyasi bir program olarak çerçevesi belirlenmiş maneviyatçı, hakkı üstün tutan ve nefis terbiyesi esas alınarak oluşturulmuş İslam'ın günümüz şartlarındaki yorumlanma biçimidir (Macit, 2019: 389). Milli Görüş partileri bütün bu maddelere dikkat çekerek muhafazakâr, İslamcı ve milliyetçi yapılarıyla İslamcılığa özgün bir hediye sunmuştur. İslam dünyasının öncüleri olma isteklerini Osmanlı döneminden ilham alarak, onların politikalarını benimseyerek yansıtmaya çalışmışlardır (Aytepe, 2016: 186).

Milli Nizam Partisi ve Milli Selamet Partisi öncelikle ahlak ve maneviyat ideolojisiyle ortaya çıkmışken daha sonraları siyasal İslam'ı temsil eden bir kimliğe bürünmüştür (Aytepe, 2016: 15). Siyasal İslam'ı temsil eden bir kimliğe bürünmesi ve Kemalist kesim ile Atatürk reformlarını çokça eleştirmesi sol partilerin dikkatini çekerek Milli Nizam Partisi'nin ve Milli Selamet Partisi'nin kapanmasına sebep olmuştur (Demir, 2012: 14). Ancak aynı ideolojiye bağlı kalınarak Refah Partisi kurulmuş ve siyasetin içerisinde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Refah Partisi ise kendisinden önceki kurulmuş olan partilerden daha farklı politikalar izlemiş ve bu sayede aldığı oylar ile birlikte tabanını genişletmiştir. Refah Partisi'nin tabanını genişletmeye çalışması ise parti içerisinde 1990'lı yıllar da sıkıntıların yaşanmasına sebep olmuştur. Refah Partisi içerisinde yenilikçiler ve gelenekçiler olmak üzere iki grup oluşmuş ve gelenekçiler İslamcı olarak kalmak istediklerini söylerken, yenilikçilerin liberalleşmek istediklerini söylemeleri parti içerisinde sürtüşmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Örneğin yenilikçi grup meyhaneden gidip rahatlıkla oy isterken, gelenekçiler bu duruma karşı çıkarak kadro parti olma özelliklerini korumaya çalışmışlardır. Genel olarak iki grubu değerlendirdiğimizde ise yenilikçilerin uyguladığı politika, gelenekçilerden çok da farklı değildir. Çünkü Refah Partisi içerisindeki yenilikçiler genel evlerine oy istemeye giderken aynı zamanda genel evlerin kapatılmasını da programlarına dâhil etmişlerdir (Çakır, 2013: 782).

Refah Partisi 1980'li ve 90'lı yıllar içerisinde her ne kadar kendi içerisinde sıkıntılar yaşa da başarısını kendinden önceki partilerden farklı bir politika izleyerek kitle partisi olmasından kazanmıştır. Ancak uyguladığı politikada onu kurtaramamış aradan zaman geçtikten sonra Fazilet Partisi söylem ve icraatlarıyla Refah Partisi geleneğini takip etmiştir (Demir, 2012: 22). Böylelikle 28 Şubat süreci ile birlikte Refah Partisi ve Fazilet Partisi kapatılmış, Necmettin Erbakan siyasetten uzaklaştırılarak dini tüm söylemler yasaklanmıştır.

Gerçekleştirilen bu darbe Türkiye siyasetinde kalıcı izler bırakmış ve bir nevi günümüzde yaşadığımız süreçlerin alt yapısını oluşturmuştur. İslamcılar kendi içerisinde bu dönemde dönüşümler yaşamış ve hedeflerini demokrasiyle bağdaştırarak yeni düzen içerisinde kendilerine yer açmışlar, insan hakları, sivil toplum, hukuk devleti gibi kavramları benimsemişlerdir. Ancak bu da içinde buldukları durumu

değiştirmede etkili olmamıştır. Çünkü gömlek değiştirilir ancak deri değiştirilmez mantığıyla Milli görüş hareketinin uygulamaya çalıştığı siyasal İslam laikliğe karşı doğrudan tehdit olarak algılanmıştır.

2.2.4. 1980'lerde Turgut Özal Dönemi ve İslamcılık

1980 askeri darbesi Türkiye'de İslamcılık düşüncesi ve hareketinin seyri açısından oldukça önemlidir. 80 darbesi sadece siyasi partileri ve MSP'yi kapatıp liderlerini tutuklamakla kalmayıp, birçok dini oluşum içeren dernek ve vakıfları, birçok yayın organını da kapatmış, her çevreden birçok insanı hapsedmiştir. İhtilalin arkasında yatan sebep yine irtica-bölücülükle de ilişkilendirilerek darbenin yine ön sırada yer alan sebebini oluşturmuştur (Kara, 2013: 34). Ancak halk bu darbenin haksız bir darbe olduğunu düşünerek, İslamcı partileri daha derinden destelemeye başlamıştır. 1980 sonrası kurulan Anavatan Partisi de bu dönemde iktidara gelmiştir. 1980 sonrası İslami kesime bakış açısında daha fazla yumuşama olmuş, İslam kamusal alana taşınmış ve kamusal alandaki kurumlar İslami renge bürünmüştür (Çaha, 2005: 477).

1980'lerde Anavatan Partisi'nin izlediği politika herkes için orta yolculuğu zorlaştırmış, Turgut Özal'ın partisi 4 eğilimi birleştirmek istemiştir. Bunlar; merkez sağ, sosyal demokrasi MSP ve MHP gelenekleridir (Bora, 2013: 529). ANAP'ın bu düşüncesi yeni bir sağ partinin gündeme geldiğini ve diğer sağ partilerden farklı politikalar takip edeceğini bize göstermektedir. Turgut Özal tarihine ve toplumuna yabancılaştırılmış anlayışa, kavga ve tahrip ilkelerine oturtulmuş bir siyasete karşı çıkmıştır. Cumhuriyetle, Osmanlıyı ve İslam'ı, toplumun kendi içerisindeki farklılıkları, siyasetle ve devletle barıştırmak için yola çıktığını iddia etmiştir (Akin, 2018: 123). Bu sebeple 80 darbesinden sonra kurulan Anavatan Partisi diğer sağ partilerden farklı bir yol izleyerek siyasette yeni bir dönemi başlatmıştır. Devletin yeni organizasyonuna bağlı olarak kendisine muhafazakâr - liberal söylemde bir temel bulmuş, popüler yönelimli bir düşünce hayatı toplumda yerleşmiştir (Sunar, 2020: 36). Özal'ın izlediği politika aslında çağın gerekliliğine uygun hareket etmek istemesinden kaynaklanmaktadır. Özal; hem liberal düşünce yapısıyla devletin insanların yaşamındaki müdahalelerini sınırlandırarak bireyi ön planda tutmuş hem de muhafazakâr düşünce yapısıyla toplumu devlete bağlı kılmıştır. Özal'ı diğer sağ partilerden ayıran özelliği de buradan kaynaklanmaktadır. İnsanın yaşamına,

kültürüne, geleneğine, örf ve adetlerine, dinine sahip çıkmasının yanı sıra toplumun gelişmesi ve ilerlemesi içinde yüzünü dış dünyaya çevirmiştir (Uluç, 2014: 136).

Anavatan Partisi Özal döneminden sonra Yıldırım Akbulut ve sonrasında Mesut Yılmaz ile birlikte devam etmiş, bu dönemlerde Anavatan Partisi İslami kimliğinden ödün vererek liberalizm çizgisine kaymıştır. Dolayısıyla ANAP kimliği Özal döneminden sonra liberalizmle özdeşleşmiş, muhafazakâr ve milliyetçi kimliğinden vazgeçilmiştir (Türköz, 2016: 114). Anavatan Partisinin en parlak dönemi Özal dönemi olarak görülürken, sonraları parti içerisinde yaşanan çatlaklar ve ayrılıklar Anavatan Partisinin kapanmasına sebep olmuştur.

2.2.5. Ak Parti ve İslamcılık

Ak Parti'nin kurucu kadrosu İslam'ı temsil eden, milli görüş çizgisinden gelen kişiler tarafından oluşturulmuştur. Bu durum 28 Şubat sonrası yaşanan gerilimlerden kaynaklı olarak Ak Partili siyasi liderleri açıklama yapmak zorunda bırakmış, kendilerinin İslamcı olmadıklarını sistemle barışık muhafazakâr-demokrasi çizgisinde olduklarını her fırsatta dile getirmişlerdir. Gerçekten de partinin siyasal İslamcı olmadığını öncelikle Avrupa Birliği üyeliği, liberal ekonomi-politik perspektif bakış açısını benimsemelerinden ve onaylamalarından anlaşılmaktadır (İnceoğlu, 2009: 98). Recep Tayyip Erdoğan ve Ak Parti 12 Eylül sürecinden sonra ise beklenilecek bir çizgiyi oluşturmuş, sistemle barışık bir İslamcı parti olmasından kaynaklı rağbet gören bir parti olmuştur (Kara, 2017: 17). Uyguladığı politikalarda ılımlı yaklaşımlar sergilemesi ve her kesimden oy istemesi Ak Partiyi başarılı kılmıştır.

Her parti kendisinden önceki partilerden etkilenme eğilimi göstermektedir. Bu sebeple Ak Parti'de tamamen yeni oluşan ve yeni politikalar üreten bir parti değildir. Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Anavatan Partisi, Demokrat Parti ve Doğru Yol Partisi gibi sağ kesimi temsil eden partilerin içerisinde çıkmıştır ve siyasi yaklaşımlarında benzerlikler vardır. Ancak bu partilerden farklı olarak da kendisini İslamcı bir parti olarak tanıtmamış, her fırsatta kendisini farklılaştırma yoluna gitmiştir (Bölükbaşı, 2012: 180-181). Bu sebeple Ak Parti kurulduğu günden bu yana hiçbir zaman tek başına kendisini siyasi bir parti olarak değerlendirmemiş, kimliğini İslamcı parti olmasının dışında ılımlı İslam, Müslüman demokrat ve merkez sağ olarak

tanımlamıştır (Demir, 2012: 56). Bunun sebebi ise her kesimin oyuna talip olmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Ak Parti bu stratejiyi doğru kullanmış ve iktidarı elde etmeyi başarmıştır. Ak Partiden önceki siyasi partiler örneğin Refah Partisi de kitle partisi olmaya çalışmış ancak yine de içine kapalı olmaktan kurtulamamıştır. Bu nedenle Ak Partinin aldığı oylar İslam'ın oyları değil kendi başarısının göstergesidir.

İslam'ı öncelikli tutmuş, halkın duygusal damarından yararlanmış ancak tamamen İslam'ın savunuculuğunu yapmamıştır. İslam'ı savunurken bile hep bir ayağını dışarıda bırakarak sol kesimin tepkisini çekmemeye özen göstermiştir. Ak Parti'nin başarılı olmasının arkasında yatan bir başka sebep ise birçok siyasi olaya şahitlik yapmış, 28 Şubat dönemini görmüştür. Bu sebeple askerin ve halkın nabzını tutmayı bilen orta yollu bir parti olmuştur. Böylelikle İslamcılık bu dönemde ne siyasetten kopmuş ne de tam olarak siyasetin içerisine dâhil edilmiştir. Ancak Ak Parti'nin politikalarında İslam her zaman büyük rol oynamıştır.

2.3. İslamcı Yayıncılık

İslamcılığın geçmişten günümüze kadar geçirdiği dönüşümleri Osmanlı döneminden Ak Parti dönemine kadar ele aldıktan sonra İslamcıların bu dönemler içerisinde ortaya koydukları belli başlı yayınlar hakkında da söz söylemek de fayda vardır. Çünkü İslamcıların II. Meşrutiyetten bu yana siyasal bir ideoloji olarak İslam'ı siyaset içerisinde konumlandırma girişimlerinde İslami yayınların etkisi büyüktür.

1980'li yıllar İslamcılarının okuma serüvenleri açısından oldukça değerli bir yılı temsil etmektedir. Matbu İslami yayın araçlarını birçok kategori içerisinde ele alabilecek olmamıza rağmen bu sınıflandırmayı temelde 6 kategoride toplayabiliriz. 1-) Kartpostal, poster ve stickerlar 2-) Katalog ve Bültenler 3-) Takvim ve Ajandalar 4-) Gazeteler 5-) Kitaplar 6-) Dergiler (Baylak, 2019: 8). Tüm bu araçlar her kesim tarafından kullanıldığı gibi İslamcılar tarafından da kullanılmış ve İslam dininin toplumda sembolik olarak taşıyıcı rolünü üstlenmişlerdir.

1-) Kartpostal, poster, stickerlar: Dini içerikli posta kartı tarihini 19. yüzyıl Osmanlısında ramazan aylarında, kurban bayramlarında kullanılan tebrik kartlarıyla başlatmış olsa da asıl yaygınlığı 1980'lerin ikinci yarısı itibariyle kazanmıştır (Baylak, 2019: 8).

Stickerlar öğrencilerin çantalarını, defterlerini dini içerikli görsellerle süsledikleri araç işlevini görürken; kartpostal, poster gibi malzemeler evlerin duvarlarını süsleyerek İslam'ın taşıyıcılarından bir tanesini oluşturmuşlardır.

2-) Katalog ve Bültenler: Katalog ve bültenlerde İslami yayınlar içerisinde yer almaktadır. Kataloglar genellikle İslamcı yayıncılık yapan organların kullandığı araçlardan bir tanesidir. Dini içerikli kitap ve dergilerin tanıtımı için kullanılmaktadır. Böylelikle dini içerikli yayınlar daha çok kitleye hitap etme imkânını elde etmişlerdir.

3-) Takvim ve Ajandalar: Dini yayın evlerinin kullandıkları materyaller arasında yer almakta ve dini yayınların bir parçası olarak kullanılmaktadır. En çok kullanılan takvimler ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bastırılmış olduğu takvimlerdir.

4-) Gazeteler: İslami düşünce hayatını etkileyen, fikirlerini kitlelere ulaştırabilmek için İslamcı düşünürlerin kullandığı materyallerden bir tanesidir. İlk İslami dergi olarak tarif edebileceğimiz dergi ise II. Meşrutiyetin ardından 1908 yılında çıkarılan “Ceride-i İlmiyye ve Siyasiye” olarak tanıtılan Hersekli İsmail ve Hadimi Sami tarafından çıkarılan “Sada-i Hak” gazetesidir. Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen ilk teşebbüsler ise 1960'larda Said Nursi talebeleri tarafından çıkarılan Zülfikar ve Uhuvvet gazeteleridir. 1980 yılı sonrası çıkan gazeteler ise özellikle İslami bir yayın olarak kurulmamaya özen göstermiş, kendilerine ana akım medya ve yayın organı vasfı kazandırmayı istedikleri için, gazetelerin içeriklerini daha kozmopolit bir hale büründürmüşlerdir (Baylak, 2019: 10).

5-) Kitaplar: 1924-1950 yılları arasında kayda değer aktif dini yayınlardan biri olan kitaplardan söz etmek zordur. Bu dönemlerde çıkan yayınların hepsi resmi yayınlar arasından çıkmıştır. Dönemin en verimli yazarı olarak ise Ahmet Hamdi Akseki zikredilmektedir. Kaleme aldığı yığınla kitabının yanı sıra Genel Kurmay'ın isteği ile 1928 yılında “Askerlerin Din Kitabı” adı ile ordu içinde bir din kitabı yayınlamıştır. Kitabın içeriğinde askere alınan gençlerin bu kitapta verilen emirlere uymak, Türk bayrağını saymak, yasalara bağlı kalmak, millet için kendini feda etmek, cumhuriyet yasalarına uymak gibi buyruklara yer verilmiştir (Duman, 1994: 88). 1950 seçimlerini Demokrat Parti'nin kazanmasıyla birlikte İslamcılar rahatlatma dönemi içerisine girmişler, yayıncılık faaliyetleri de bu minvalde artış göstermiştir. 1960

sonrasında Arap ülkelerinden yapılan tercümelemler ile birlikte İslamcı yayıncılık içerisindeki boşluklar doldurulmuştur. Hasan El Benna, Mevdudi, Seyyid Kutub, Ali Şeriatî gibi isimlerden yapılan tercümelemler bunlardan bir kaçını oluşturmaktadır. 1980 sonrasında adeta İslamcılar bir Rönesans yaşamış, yayınlanan kitap ve dergilerde herhangi bir sınırlandırılmaya maruz kalınmamıştır.

2.3.1. İslamcı Dergiler

İslamcılarının kullandığı tüm yayın organlarını göz önünde bulundurduğumuz da dergiler İslamcı yayınların içerisinde en etkili, dini faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından en önemlisidir. Dergiler okuma kültürünün gelişimi ve farklı perspektiflerden bakabilmeyi sağlayan materyallerdir. Basılan her bir dergi belli bir gaye etrafında birleşen insan topluluklarının fikirlerini savunduğu, bu fikirlerin diğer insanlara daha çabuk ulaştırabildikleri yayın organı olarak ortaya çıkmış, aynı zamanda yayınlandığı tarihsel dönem içerisinde ulusal ve uluslararası dinamiklerin aynası konumunda olmuştur (Budak, 2020: 122). Dergicilik faaliyetleri her ne kadar uzun soluklu ve meşakkatli bir iş olsa da toplumun nabzını en iyi şekilde tutması ve toplumu düşünsel olarak yönlendirme gücünün daha yüksek olması sebebiyle İslamcılar tarafından da tercih edilen bir yayın organı olmuştur. İslamcılarının dergicilik faaliyetlerini tercih etmelerinin ardında yatan bir başka sebep ise insanların kitap ve dergilere daha fazla rağbet göstermesidir. Hasan Dam'ın gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre de insanlar dini konularda ilk başvurdukları birimlerin başında özellikle kitap ve dergilerden edindikleri bilgiler olduğunu söylemektedir (Dam, 2003: 43). Artık insanlar başkalarının ağzından duydukları, kulaktan dolma dini bilgiler yerine kitap ve dergilere başvurarak daha güvenilir bilgilere erişme imkânı sağlamaktadır. İslamcı dergilerde insanların bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere çıkmış ve dönemin şartlarına ve sorunlarına karşılık gelecek konular üzerinde daha fazla yoğunlaşmıştır. Toplumların milli bir kimliklerinin oluşmasında ve yeni nesillerin yetişmesinde gazete ve dergiler okuyucuyu bilinçlendirme özelliğinin yanında belli bir düşünceyi okuyucusuna aşılama, birlik beraberlik sağlamada da önemli bir araç olarak görülmektedir. Bir konuya dair kitleleri haberdar etme, bilgilendirme ve mesaj verme gibi özellikleri bakımından gazete ve dergiler etkili birer iletişim aracı olarak değerlendirilir (Maden ve Altunbay, 2015: 5). Bunun yanı sıra büyük ve karmaşık

dinleyici yığınlarına sahip olan gazete ve dergi gibi iletişim araçları kişinin toplumsallaşmasına doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmekte, kişi okuduğu ya da gördüğü şeylerin bir kısmını içselleştirerek belirli bir toplum bilincine hâkim olmaktadır (Yılmaz, 2001: 345). Toplumun bu bilinci kazanmasında dergiler oldukça önemli bir konuma sahiptir. Çünkü dergilerde işlenen konularda çeşitli güncel meselelere, siyasi konulara, sosyal ve kültürel meselelere değinilmektedir.

Türkiye’de dergicilik anlayışının ortaya çıkması, Osmanlı Devleti’nin 18.yüzyılın ilk yarısında yenileşme hareketi olarak matbaanın kurulmasıyla gündeme gelmiş ve matbaanın giderek yaygınlaşması bağımsız eserlerin basılması açısından önemli bir atılım olmuştur (Maden ve Altunbay, 2015: 1-2). Fikir hareketlerini temsil edenlerde dergilerin tılsımlı dünyasını fark ettikleri andan itibaren, okuyucularını hiçbir zaman tanımayacaklarını bilseler dahi fikirlerini, yorumlarını, görüşlerini ve ilkelerini bu yolla kitlelere ulaştırmak istemişlerdir (Öz, 2016: 77). Bu sebeple Türkiye’de dergicilik önemli bir ekol haline gelmiş, İslamcılık düşüncesini savunanlarda II. Meşrutiyet döneminde dergiler ile birlikte kendisini var etmiştir. İslamcılık düşüncesinin ortaya çıkmasına paralel olarak İslamcı dergilerinde gün yüzüne çıkması, İslamcılık düşüncesinin ana temalarını topluma tanıtmaya imkân sağlayarak İslamcılık düşüncesinin toplumda daha hızlı yayılım sağlamasında etkili olmuştur. Dolayısıyla İslamcı dergiler İslamcılık anlayışının zaman içerisinde yok olmasını engelleyebilmek ve bu alanda doğan ihtiyaçları karşılayabilmek için aylık ve haftalık olmak üzere yayın hayatına atılmışlardır.

Dergiler İslami hareketin hem seslendiği hem de İslamcılık düşüncesinin tabanının aktif unsurlarıyla diyalog kuran en önemli araçlardan bir tanesidir. Bu sebeple dergileri okumak ve İslami düşüncenin seyrini incelemek aynı zamanda İslami hareketin hangi güzergâhta ilerlediği hakkında bilgilerin bir arada olduğu yapılardır (Kentel, 2018: 722). Bazen bir kelime öğretme mektep, yazarları öğretmen, hatta olağanüstü şartlarda her kelimesi bir kurşun olarak tanımlanan yayınlardır (Öz, 2016: 156). Bu yayınların bir diğer amacı da halkı özne haline getirerek bilinçlenmelerini sağlamaktır. İslamcı dergiler; aile yaşamı, siyaset, medya, eğitim, gündelik yaşam vb. birçok konuda toplumu bilgilendirmektedir. Aylık ve haftalık olarak yayınlanması daha güncel ve hayatın içerisinde bilgiler edinmemize olanak

sağlamaktadır. Ancak dergilerin tüm düşüncelerini benimseyip, tek bir kaynaktan yola çıkarak düşüncelerimize yön vermemekte de fayda vardır. İslamcı dergiler tek bir düşünceyi savunuyor gibi görülse de birbirlerinden farklı bakış açıları geliştirmiş bu durumda diğer İslamcı dergileri ötekileştirerek kendi dergilerinin okunduğu takdirde doğru bilgilere ulaşılabileceğini okuyucuya düşündürmüştür. Böyle bir düşünce İslamcılık anlayışını savunan entelektüel insanlara yakışmayacak bir görüştür. Tüm bunlar göz ardı edildiğinde dergiler arasındaki kopukluklar toplumlar arasında da kopmaların yaşanmasına sebep olabilir. Bu sebeple İslamcılığı savunan kadroların birlik içerisinde hareket ederek topluma karşı güven duygusunu pekiştirmesi gerekmektedir.

Dünyada İslamcı dergiciliğin doğuşu 19. yüzyılın ikinci yarısında Urvetül Vüska dergisiyle gerçekleşmiş, bu dergide Türkiye’de çıkacak ilk İslamcı dergi olan Sırat-i Müstakim dergisinin öncüsü olmuştur (Öz, 2016: 77). Bu yıllarda Sırat-ı Müstakim/ Sebilürreşat dergisi İslamcılığın önemli ölçüde savunuculuğunu yapmış, dönemin gündem konularını yakından takip ederek okuyucuya hem bilgi vermiş hem de yol göstericiliğini yapmıştır. Eşref Edip’le bütünleşen Sebilürreşat dergisi yayımlandığı dönem içerisinde gündemdeki tüm tartışmalara sayfalarında yer vermiş; dini, milli ve edebi konuları İslami perspektiften okuyucularına sunmuştur (Subaşı, 2016: 52). Dolayısıyla 19. yüzyılın sonunda doğan İslamcılık düşüncesine paralel olarak çıkarılmış olan Sebillürreşat dergisi toplumun gündemindeki tüm konulara yer vermiş, ayırıcı olmaktan ziyade bütünleştirici bir politika benimsemesiyle de toplumda İslamcılık düşüncesinin daha hızlı bir şekilde kitlelere yayılmasında destekleyici olmuştur.

İslamcı dergiler kendi içerisinde sınırları çok keskin olmasa da bir dönemselleşme yaşamıştır. Bunun sebebi İslamcılık düşüncesinin tek bir seyre sahip olmaması, farklı yıllarda ve farklı gündemleri merkeze alarak değişik İslamcılık yorumlarının olmasından kaynaklanmaktadır (Köroğlu, 2016: 39). Değişik İslamcılık yorumlarından kasıt aslında dinin bireyin kendi vicdanında yaşaması gerektiğini düşünen kesim ile İslam dinin toplumda yaşam tarzı olması gerektiğini düşünen kesim arasında yaşanan çatışmadan kaynaklanmaktadır. Bu çatışmanın ana merkezini ise siyaset alanı belirlemektedir. Dolayısıyla İslamcılık yorumlarının farklı olmasıyla

siyaset alanının doğrudan ilişkisi vardır. Siyaset sahnesinde kimin başrol olduğuyla alakalı olarak gerek İslamcılık düşüncesi gerekse İslamcı dergilerin gönül rahatlığıyla yayın yapıp yapmayacakları bu çerçevede şekillenmiştir. Bu sebeple bu noktaya değinmekte fayda vardır.

2.3.2. İslamcı Dergilerin Dönemselleştirilmesi

II. Meşrutiyetin hemen ardından çıkmaya başlayan Sırat-i Müstakim/Sebilürreşat dergisi ile birlikte İslamcılık bu dönemde Takrir-i Sükûn ile beraber geri plana çekilene kadar önemli başarılar kaydetmiştir. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra dönemin İslamcılarının ana gündem merkezini modernizm, batı, saltanat hilafet, ittihadı İslam, medeniyet, ilim, terakki, medrese, mektep, teknoloji, ulus/milliyet, İslam dünyası, kadın vb. konular meşgul etmiştir (Koroğlu, 2016: 9). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ise İslamcılar, dinin hayatın her alanında var etme çabasını geri planda tutmak zorunda kalarak daha önce aktif rol oynadıkları birçok konuda sessizliğe bürünmüşlerdir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde rejimin güvenliğini tehdit eden ve huzursuzluğun temel kaynağının mevcut dini yaklaşımlardan kaynaklandığı düşüncesi açık açık dillendirilmeye başlanmış, buna karşılık İslami grup ve aktörlerin kendilerini ifade etmeleri ve savunmaları merkezi daha da öfkelenmiştir. Dolayısıyla her defasında İslamcılar bu yeni konsept içerisinde sürekli kendilerine çeki düzen vermek zorunda kalacakları bir çok tecrübe yaşamışlardır (Subaşı, 2016: 47). Böyle bir dönem içerisinde İslamcı yayıncılıkta Takrir-i Sükun yasasıyla geri plana çekilmiş, siyasi ve kültürel hayat itibariyle bir geçiş dönemini andıran Cumhuriyet idaresinde 1950 yılına kadar bir dini yayıncılıktan söz etmek pek mümkün olmamıştır. Bu sebeple 1924-1950 arasında kayda değer dini yayınların sayısı çok azdır (Kara, 1985; 154). Her ne olursa olsun yeni şartlarda geleneği sürdürme ve dini söylem alanı oluşturma çabaları bütünüyle yok edilememiş, uzun bir suskunluk döneminden sonra Nurettin Topçu'nun Hareket Dergisi (1939-1981) bu tür muhalefetin ilk sözcülerinden birisi olmuştur. Tek parti döneminde yayın hayatına başlayan bir diğer dergide Necip Fazıl Kısakürek'in Büyük Doğu Dergisi (1909-1975) olmuş ve Takrir-i Sükun yasası gereği susan İslamcı düşüncenin önemli temsilciliğini üstlenerek İslam geleneği sonraki kuşaklara başarıyla aktarılmıştır (Duman, 1994: 79). Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek bu anlamda

tek partili dönem içerisinde İslamcı düşüncüyü çıkarmış oldukları dergiler ile birlikte savunmaya devam etmişlerdir. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin batılılaşma fikir yapısı öncü isimler tarafından eleştirilerek, İslamcılık fikrinin toplumda hâkim olması için çaba gösterilmiştir.

1950 yılında iktidarı devralan Demokrat Partisi'nin izlediği politikalar sayesinde din adamlarının hareket sahası genişlemiş ve dini hayat toplumda tekrardan canlanmıştır. Bu canlanma çıkarılan ve çeşitlenen İslamcı dergilerde de kendisini göstermiştir. Dolayısıyla iktidar değişikliği ve çok partili hayata geçişle birlikte İslamcılar daha rahat nefes alarak yayın yapma özgürlüğü kazanmıştır. Bu durum bize gösteriyor ki dergilerin ortaya çıkmaları, çeşitlenmeleri ve gündemlerini belirlemeleriyle devletin izlediği politikalar arasında sıkı bir bağ vardır. Tek partili yıllarda Müslümanlar, Kemalist devrimlerin tasfiye ettiği birçok İslami gelenekten uzun yıllar mahrum kalsa da çok partili hayata geçişle birlikte dini yayın yapma konusunda serbestlik kazanmışlardır. 1960'lı yıllarla beraber bu serbestlik kısıpalarını biraz daha aralayarak düşünce alanında birçok çeşitlenme yaşanmış, bu sebeple de 1960 yılı İslam'ı neşriyat içerisinde diğerlerinden ayrı ele alınmaktadır (Olgun, 2016).

1960 yılları İslami eğilimlerin farklılaşmalarının, ayrışmalarının yaşandığı dönemin başlangıç yıllarını oluşturmaktadır (Subaşı, 2016: 43). Türkiye'deki dergi yayıncılığında, okuryazar oranının artmasıyla birlikte 1960'lı yıllar dergiler açısından yaratıcı, kurucu, sıra dışı, nihayetinde bereketli dönemlerin yaşandığı yıllar olmuştur. Bunun sebeplerine baktığımızda; Türkiye'de 27 Mayıs 1960 darbesiyle beraber yaşanan gelişmeler ile yepyeni bir döneme girilmiş ve bu dönemde toplumun birçok kademesi siyasal, sosyal ve kültürel yönden etkilenmiş olsa da, bu dönem İslamcılar için canlanma ve yükseliş dönemi olarak görülmektedir. Aynı zamanda 1960'lı yıllarda yepyeni olguların tezahür ettiğini gözlemleyebiliriz. Yazarların fikirlerin açıkça ifade etme biçimleri arttıkça yeni örgütlenmeler meydana gelmiş, çeşitli gruplar, cemaatler ve yapılar toplumla iletişim kurabilmek için çeşitli dergiler çıkarmıştır (Işık, 2016: 425). 1960'lı yıllar daha çok Necip Fazıl ve Nurettin Topçu ekseninde çıkan dergilerle ele alınmış olsa da 1970'lerin ikinci yarısından itibaren bu yazarların etkisi azalmış yerini genç kuşak yazarlar almıştır. Bu yayın organlarında öne çıkan aydınlar, yazarlar ve şairler geçmiş dönemin ağabey ve üstatlarını eleştirerek

kendilerine yeni bir organ arayışı içerisine girmişlerdir (Öz, 2016: 147). Dolayısıyla önceki yıllara oranla genç kuşak yazarlar daha çok çözüm odaklı yayın yapmak için kolları sıvamıştır. Bu durum birazda toplumun içinde yaşadığı imkânlar dâhilinde gerçekleşmektedir. Örneğin Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek gibi düşünürlerin, Hareket Dergisini ve Büyük Doğu Dergisini çıkardıkları dönem; dinin siyaset içerisinden dışlandığı bir döneme tekabül etmektedir. Böylelikle dergi içerisinde işlenen konular daha çok eleştiri, tartışma niteliğinde olduğundan daha sert üsluplarla yazarlar düşüncelerini haykırmak istemişlerdir. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren ise artık böyle bir üsluba gerek kalmamış, çıkarılan İslami dergiler eleştiri ve kalem kavgasından ziyade geleceğe dair umutları ve beklentileri dile getiren, çözüm odaklı, uzlaşmacı bir üslupla hareket etmişlerdir. Ancak 1980'li yıllara damgasını vuran ve toplumun her kesimini etkileyen askeri darbe İslami kesimi de derinden etkilemiştir. Toplumunu küresel hayatla daha uyumlu hale getirmek için girişilen bu darbe siyasi ve ideolojik tüm oluşumları gözetim altına almak istemiştir. Bu amaçla birçok insan gözaltına alınmış, idamlar uygulanmış, kurumlar tasfiye edilmiş, resmi ve gayriresmi tüm oluşumlar hizaya çekilmek istenmiştir. Bu çerçevede İslami kesimlerde nasibini alarak Takrir-i Sükun dönemine benzer bir tasfiye yaşamıştır (Işık, 2016: 436). Dolayısıyla 1980 yılında yaşanan askeri darbe her kesimi etkilediği gibi İslami kesimi de etkilemiş, İslamcı dergilerin hızla kapanmasına ve durağanlaşmasına sebep olmuştur.

İslamcı düşünürlerin tekrardan dergi çıkarmaya başlaması ve durağanlaşan dönemin tekrardan hareketlenmesi ancak 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki çıkan dergilere baktığımızda ise dönemin gündem konuları işlenerek, ülkenin geçirdiği sıkıntılardan ve dönemin sorunlarından bahsedilmektedir. Zamanla darbenin etkilerinin azalmaya başlamasıyla 80'li yıllar ve ilerleyen dönemlerde konular daha da çeşitlenerek her konuda düşüncelerin özgürce ifade edildiği yıllara kapı aralanmıştır. 1980 darbesinin ardından demokrasiye geçişle birlikte sıradan vatandaşlar, siyasiler, aydınlar; laiklik, demokrasi, kimlik sorunu gibi konuları medyatik ortamlarda; panellerde, açikoturumlarda, talkshowlarda tartışmaya başlamıştır. Özellikle televizyon ve radyoların özelleşmesi de Türkiye'deki tartışma ortamını çeşitlendirmiş ve hareketlendirmiştir. Böylelikle 1990'lı yıllarda İslami

söylem ve kadın konuları daha çok gündemi meşgul etmeye başlamıştır (Göle, 2017: 20). Dolayısıyla birçok sancılı süreçleri, darbeleri atlatan İslamcılar 1980 sonrası devletin sıcak yaklaşımıyla da yeniden daha güçlü olarak İslam inancını savunmuşlardır. İslamcılığın 90'lı yıllarda düşünsel gelişimi ise dergiler üzerinden olmuştur. Dergiler 90'lı yılların entelektüel ürünlerinin piyasaya sunulduğu, yayıldığı bir yayıncılık faaliyeti olarak kendi rüşünü ispat etmiştir (Ozan, 2019: 88). Kitlelerin önemi anlaşılmıştır. Bu dönemde artık önceki dönemlerde olduğu gibi kendilerine inanan bir kesim için dergi çıkarmaktan ziyade toplumun her kesimini içine alacak kitlelere sesleniş hâkim olmaya başlamıştır. Dolayısıyla 1980-2000 arası dönem İslamcılık düşüncesi için bereketli yıllar olarak değerlendirilir. Bu dönemde İslamcılık politik bir hareket olarak rüşünü ispat etmiş ve iktidar hedefine bir adım daha yaklaşmıştır. Bu yönelimde dergilerde yansıma bulmuş hatta dergilerde mayalanmıştır. Kimisi ömürlü kimisi ömürsüz çok sayıda dergi ortaya çıkmış İslamcılık düşüncesini savunmaları açısından birlik olmuşlardır (Bora, 2019: 89).

Kısaca; İslamcı dergicilik 19. yüzyılda Sıraat-ı Müstakim / Sebilürreşat dergisiyle başlayıp, günümüze gelene kadar çeşitli badireler atlatmış, kimi zaman faaliyetleri kısıtlanırken, kimi zaman serbestçe yayın yapabilmişlerdir. Bu durum iktidarı devralan siyasi partiler ile İslamcılar arasındaki ilişkiye paralel olarak değişim göstermektedir. Ancak İslamcıların en serbest hareket ettiği ve dergi sayılarının çeşitlenmeye başladığı yıllar 1980 sonrası döneme tekabül etmektedir. 1980 – 2000 yılları arasında İslamcı dergilerin sayısı artmakla birlikte, dergi içerikleri de önceki yıllara kıyasla daha çok gündem merkezli oluşturulmuştur. Çünkü önceki yıllarda İslamcılık fikrini dergiler sayesinde toplumda hâkim kılma amacı güdülürken, her çıkarılan dergi bu amaca hizmet etmek için yayın hayatına başlamıştır. Günümüzde ise böyle bir çabaya gerek yoktur. Bu sebeple günümüzde İslamcı dergiler konuları bakımından daha çok daralarak, her yazarın ilgi alanı olan konularda dergiler çıkarılmasının önü açılmıştır.

2.4. İslamcı Dergilerin Kadın Açısından Önemi

Geçmişten bugüne din sosyal hayatı ve sosyal davranışı şekillendirici bir olgu olarak kültürün temel besleyici kaynağını oluşturmuştur. Aynı zamanda gündelik

hayatı düzenleyen ve şekillendiren toplumsal bir olgu olarak da tanımlanmaktadır (Sağır ve Demirağ, 2017: 594). Bunun sebebi din insanların başı sıkıştığında, ihtiyaç duyduğunda başvurduğu bir sığınağı olma özelliğinden kaynaklı toplumda vazgeçilmez olarak görülmüş ve insanların davranışını ve toplumu şekillendirmesinde etkili olmuştur. Ancak örgün eğitim kurumlarında alınan dini eğitimin hayat boyu yetecek kadar kapsamlı olmaması ve yaygın dini eğitimlerden de daha çok erkeklerin faydalanması, kadınların dini bilgilerinde eksiklikler olmasını beraberinde getirmiştir. Durum böyle olunca bireyin ve toplumun barış ve huzuru için dini bilgilerin kadınlara yönelik olarak da gerçekleşmesi gerekmekte, kadınlara verimli bir din eğitimi verilerek sağlıklı bir dindarlaşma sağlanmaktadır (Gün, 2012: 240- 241). Bu aşamada ise devreye İslamcı kadın dergileri girerek bu açığı kapatmak istemiş ve bunun için çeşitli konuları gündemine dâhil ederek kadınların ilgi ve beklentilerine yönelik yayın politikasını takip etmiştir. Bu sebeple kadınlar açısından İslamcı dergileri düşündüğümüzde; bu dergiler kadınların hem kültürel yönden beslenmesine yardımcı olmuş hem de dini bilgiler konusundaki eksikliklerini tamamlamıştır. Dolayısıyla kadın dergileri kadınlar tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Dergiler sayesinde kadınlar istedikleri bilgiye ve edindikleri bilgilerin güvenilirliğine daha fazla inanmışlardır. Böylelikle kendi istedikleri ve kendilerinin görüşlerine uyan dergi ve kitapları tercih ederek istemediği yahut güvenmediği bilgilerden kendilerini uzaklaştırmışlardır.

Kadın dergilerinde; bir gruba ait olsun ya da olmasın dergi içerisinde işlenen konu yelpazeleri oldukça geniş tutulmuştur. Her türlü konunun dergilerde işlenmesi ise kadınların dergilere olan taleplerini arttırmıştır. Kadınlar da toplum içerisinde yaşadığı sorunlarda, aile içerisinde ya da çocuk ile yaşadığı sıkıntılarda çözüm amaçlı dergilere yönelmiş ve çeşitli güncel bilgilere buradan erişim sağlamışlardır. Kadın dergilerinin kadınlar açısından bir diğer önemine baktığımızda; kadınların kendilerini ifade etmeleri ve tanıtılmaları da ilk kez basın yoluyla gerçekleşmiş, her kesimden kadının çekimsizliğini gidermede, taleplerini iletmede kadın dergileri önemli bir görevi üstlenmiştir (Çakır, 2016: 59).

Kadın konusu aslında II. Meşrutiyet dönemiyle birlikte İslamcı dergilerde işlenmeye başlasa da 1980 yılındaki kadın dergileri kadınlar açısından bir kırılma olarak değerlendirilmektedir. 1980 yılı öncesi genellikle kadın konusu İslamcı

dergilerde annelik ve ev hanımlığı üzerinden yürütülürken 80 sonrası dönemler gerek feminizm gerekse başörtüsü mücadelesiyle birlikte kadının sahada aktif rol almaya başlamasıyla birlikte dergilerinde içerikleri değişmeye başlamıştır (Özcan, 2019: 23). Bu sebeple 1980'ler kadın dergileri açısından bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Daha önceki yıllara kıyasla toplumsal, kültürel ve ekonomik alanda yaşanan değişimler kadın dergilerini de etkilemiş ve kadın dergileri dönemin şartlarına uygun olarak yeni söylemler geliştirmek zorunda kalmıştır. Dikiş- nakış, örgü, yemek gibi konulardan ziyade kadınları sosyal ve kültürel yönden destekleyen, kadın haklarını ve özgürlüğünü savunan birçok dergi gündeme gelmeye başlamıştır. Bu sebeple erken dönemlerde yapılan araştırmalara göre kadın dergilerinin genellikle kadınlara yönelik toplumsal baskının örnekleri olarak sunulurken son yıllarda yapılan araştırmalarda bu durumun değiştiğini söyleyebiliriz. Dergiler daha çok kadının özgürleşmesini, sosyal hayat içerisinde var olmasını destekleyecek konulara yatırım yapmaya başlamıştır. Örneğin; kadın dergilerinin anaç tavrı, ev ve aile üzerine verdikleri tavsiyeler yerini kadının kendisini geliştirmesine ve kendisine olan güvenini arttırmasına yönelik içeriklere bırakmıştır. Dergilerde yaşanan bu değişimin sebebi ise kadınların kendilerini geliştirmesine yönelik yeni bir söylem edinmeye başlamasından kaynaklanmaktadır (Schroeder, 2007: 30). Bu söylem İslamcıları da yakından etkilemiş, 80 sonrası kadınların toplumsal alanda daha çok görünür olmaya başlamasıyla İslam'ın emirlerinin göz ardı edilmeye başladığı düşüncesinden hareket edilerek kadının kimliğini, yaşamını ve sosyal hayatını İslam'ın öngördüğü çerçevede düzenlemek için kadınlara dergiler aracılığıyla yol gösterici vasfı üstlenmişlerdir.

1990'ların kadın dergilerinde genellikle vurgulanan hâkim temalardan birisi kendine güvenen ve kararlı kadınlardır. Kadınlarla samimi ve içten bir diyalog kuran dergiler, okuyuculara umudun ve kaçışın yanı sıra çözümlerde sunmaya başlamıştır. Maddi, psikolojik, fiziksel ve duygusal sorunların üstesinden nasıl gelinebileceğinin yollarını okuyucuya göstermeyi amaçlamıştır. Kendi kaderlerinin tayinlerini kendilerinin yapabileceklerini ve hayatlarının kontrolünün kendi ellerinde olduğunu okuyucuya sık sık hatırlatmıştır. Bu sebeple yeterli ölçüde çaba gösterdikleri takdirde kadınların kendi sorunlarını kendilerinin çözebilecekleri kadın dergilerinin verdikleri mesajlar arasında yer almaktadır (Schroeder, 2007: 175). Günümüzde çıkan dergilerde

dâhil olmak üzere artık daha çok güçlü kadın profiline, çalışan ve özgürlüğünü elinde bulunduran kadınlara dergilerde hitap edilmektedir. İslamcı dergileri de bu noktada değerlendirdiğimizde kadın konusu işlenirken daha çok içeriklerinde kadınların kamusal alanda görünür olup olmamasından veya çalışıp çalışmamasından ziyade çalışma konusunda İslam'ın emirlerini anlatarak kadınların hayatında rehber olma özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla İslamcı dergiler gerek geçmişte gerekse günümüzde kadınlar açısından önemli birer kaynak olma özelliği taşımaktadır.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN KİMLİĞİ DERGİSİNİN İNCELENMESİ

3.1. Kadın Kimliği Dergisinin Kuruluşu ve Amacı

Kadın Kimliği dergisi “Kadınımız sosyal kimliğini sorguluyor” başlığı altında Mart 1995 yılında yayın hayatına atılmış, Mayıs- Haziran 2000 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Başlangıçta aylık dergi olarak çıkarılmış olsa da zaman zaman derginin geçirdiği maddi sıkıntılar sebebiyle derginin 2 ayda bir yayınlandığı da olmuştur. Herhangi bir cemaate bağlı olmadan kendi imkânlarıyla çekirdek bir kadroya sahip olan dergi, İstanbul merkezli yayınlanmış bir dergidir. Derginin sahibi kimlik yayıncılık adına İsmail Karakoç, yayın yönetmeni Şule Yüksel Şenler,¹ yayın danışmanı Ümmet Karakoç, yayın koordinatörü Nurgül Gök’tür. Yazı işleri müdürlüğünü ise 13. sayıya kadar Mine İzgi² yürütürken 14. sayıdan itibaren sıklıkla yazı işleri müdürü değişmiş ancak dergi sayısının çıkışında herhangi bir kesinti yaşanmamıştır. Derginin tüm kapak sayfasında yer alan “Hayata Farklı Bakış” adlı sloganı ise 22. sayıya kadar aynen devam ederken 23. sayı itibarıyla “Hayata Düşünerek Bakış” adıyla değiştirilmiştir.

¹ Aslen Kıbrıslı olan Şule Yüksel Şenler 28 Mayıs 1938 tarihinde Kayseri’de doğmuştur. Eğitim hayatını ortaokul ikinci sınıfta bırakmak zorunda kalan Şenler terzi dükkânında çalışmaya başlasa da okuma hevesinden hiçbir zaman vazgeçmemiş kendi kendisini yetiştirmeye devam etmiştir. Aynı zamanda terzi dükkânında çalışması ileriki yıllarda kendi başörtü modelini çıkarmasını sağlamış, 1960’lı yıllarda genç kızlar arasında Şenler’ in tasarladığı başörtü modeli “Şulebaş” olarak isimlendirilmiştir. Abisinin Risale-i Nur toplantılarına götürmesi vesilesiyle de İslamla tanışmış ve hayatı boyunca İslam dinine uygun yaşamıştır. Ezber bozan çıkışıyla “din çağdışı, dindarlık köylülüktür” diyen kesimlere karşı çıkmış ve dindar kesimde ilklere öncülük etmiştir (Tezcan, 2019; 84). İlk yazma hayatına Yelpaze dergisine gönderdiği öyküleriyle başlamış, 20 yaşında ise Peyami Safa ve Gökhan Evliyaoğlu gibi isimlerinde içerisinde bulunduğu Yeni İstanbul gazetesinde hikâyeleri yayınlanmıştır. 20-21 yaşlarında Faruk Nafiz Çamlıbel’in çıkardığı Kadın Gazetesinde köşe yazarlığı yapmaya başlamış, İleriki yıllarında da Yelpaze, Vesika, Seher vakti, Mektup, Kadın Kimliği, Ribat, Kadın ve Aile gibi birçok dergide yazılar kaleme almıştır. Yaptığı ve söylediği her söz olay olan ve hayatı boyunca İslam dinini insanlara anlatmak için çabalayan Şule Yüksel Şenler 28 Ağustos 2019 yılında vefat etmiştir.

² Mine İzgi 1969 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Uzun yıllar gazetecilik ve köşe yazarlığı yapmış, kadın konularıyla yakından ilgilenmiştir. Sur, Özgün Aile, Beyan, Hanımefendi, Sena, Elifelif, Vahdet, Cuma, Kadın Kimliği vb. birçok İslamcı dergide yazılar kaleme almış, yanı sıra Türdav yayınları ve Elit Kültür yayınları tarafından birçok kitap çıkarmıştır. Kendisiyle gerçekleştirilen bir röportajda ise Mine İzgi kimdir? Sorusuna 9 köyden kovulsa da 10. köyde muhtar olacağına inanan hizmet aşığı olarak bahsetmiştir. (Yüksek, 2013).

Derginin isminin neden Kadın Kimliği olduğunu ise Ümmet Karakoç 32. sayıda şu sözlerle dile getirmiştir.

“Dergimizi ilk eline alan neden kadın kimliği diyor? Bizlerde cevaplıyoruz. Kimlik meselesinin neden önem içerdiğini bilhassa günümüzdeki kadınların modern teknoloji karşısında robotlaşmasını ve yozlaşmasını değil, bir kimlik kazanmaları gerektiğini düşünüyoruz” (Karakoç, 1998b: 5).

Karakoç’un ’da belirttiği gibi kimlik meselesi dergi içerisinde önemli bir mesele olarak görülmüş ve 80 sonrası yaşanan değişim ve dönüşümlere paralel olarak kadınların modern teknoloji karşısında fikirlerinin ve düşüncelerinin değişmesinin önüne geçebilmek ve kimlik meselesinin önemini vurgulayabilmek adına derginin adı ‘Kadın Kimliği’ olarak belirlenmiştir. Kadın Kimliği dergisinin ilk sayısının giriş kısmında yayın yönetmeni Şule Yüksel Şenler derginin yayın hayatına atılış sebebini ise şu sözlerle dile getirmiştir.

“Ülkemizin çok sesliliği içinde kadına dünden bugüne görüşler adedince konum biçildi. Bu suretle batılı terminolojide yer alan bir kadın sorunu slogan olarak gündeme getirildi. Oysa İslam terminolojisinde kadın asla bir sorun olarak değerlendirilmemiştir. O, İslam’ın fitratına uygun olarak kendisine biçtiği ‘Kadın Kimliği’ni yeniden kuşanmakla, inanıyoruz ki fert-aile-toplum olarak bütün sorunlar çözülecek ve aranan huzur gerçekleşecektir” (Şenler, 1995a; 3).

Görüldüğü üzere toplumda meydana gelen sorunların batı kaynaklı olduğu düşünülmüş ve çözüm yolları arayışıyla birlikte Kadın Kimliği dergisi yayın hayatına atılmıştır. Derginin ortaya çıktığı 1980’ler Türkiye’sine baktığımızda ise derginin kuruluş amacı daha net görülecektir.

Türkiye toplumunun 1980’lere geldiğinde artık bir kabuk değiştirme noktasında olduğunu söylemek mümkündür. Gelenekselin önemli ölçüde çözüldüğü, modernleşmenin ise bütünüyle yerleşmiş olmasa da mozaik imgesini uyandıracak kadar farklılaşmış ve karmaşıklaşmış bir toplum yapısı içerisinde olduğunu söyleyebiliriz (Tekeli, 2015: 18). Toplumun bu kadar karmaşıklaştığı ve farklılaştığı dönemde toplumun en geleneksel kurumu olan ailede bundan nasibini almış, yeni gelişen değerler karşısında bireyselleşme arayışı özellikle gençleri ve kadınları etkilemiştir (Tekeli, 2015: 26). Diğer yandan Türkiye’deki modernleşme temsiliyetinin de kadına verilmiş olması Türkiye’de milliyetçilik, muhafazakârlık ve sol düşüncelerin kadını cinsiyetlendirmesini beraberinde getirmiştir (Bulut, 2019: 58).

Bu konu hakkında Kadın Kimliği derginin 19. sayısında Ömer Çaha ile gerçekleştirilen röportajda şu sözler dile getirilmiştir.

“Türk kadınının tarihi Türk modernleşmesiyle birlikte gitmektedir. Böyle olunca modernleşme sürecinin anlaşılmaya başlandığı tarihlerden itibaren kadın konusu da sürecin bir parçası olarak üzerinde durulan bir konu olmuştur” (Çaha, 1996: 10).

Dolayısıyla 80’li yıllarda çeşitli gruplara mensup kişiler kadın konusunu, kadının konumunu, tesettürünü, yaşama biçimini, kılık kıyafetini, kadının kimliğini vb. konuları gündemine almış, İslamcı camiada bu akıma dâhil olmuştur. Durum böyle olunca da her grup kadına kendi biçtiği kaftanı giydirme gayreti içerisinde birbirleriyle yarış halinde, kadınlar ise nasıl yaşamaları gerektiği konusunda bir girdap içerisindeydi. Kadın Kimliği dergisi de modernleşme ile birlikte kadının yaşadığı değişim ve dönüşümünde yanında olarak kadının içinde bulunduğu karmaşadan İslam’ın öngördüğü kadın profilini okuyuculara tanıtmak için uğraşmıştır. Bu sebeple Kadın Kimliği dergisinin ortaya çıktığı dönem; 1980 sonrası dindar muhafazakâr kesimlerde kadının konumu ve kimliği ile ilgili birçok tartışmanın gündeme geldiği zamana tekabül etmektedir.

80’li yıllarda kadın konusuna bu denli rağbet olmasını ve durumun ciddiyetinin anlaşılması için Ümmet Karakoç derginin 29. sayısında da şu sözleri dile getirmiştir.

“Sosyal olayların gelişiminde kadınların gücünü inkâr eden yoktur herhalde. Tarih sahnesi incelendiğinde görülüyor ki devletlerin kurulmasında ve yıkılmasında en etkili güç kadınlar. Bizans İmparatorlarında, Rus Çarlarında, Osmanlı Padişahlarında taht çıkış ve inişlerde en etkili olan kadınlardır. Yine Osmanlıda birçok valide sultanlarımız vardır. Ki bu kadınlarımızın çoğu becerikli, basiretli ve akıllı insanlardır. İran İslam Cumhuriyetinin kurulmasında en büyük pay kadınlarındır. Filistin direnişinde ön planda hep kadınlar vardır. Anadolu’nun İslamileşmesinde baciyan adlı kadın topluluklarının rolü tartışılmazdır. Refah Partisinin yükselişinin mimarları ve Recep Tayyip Erdoğan’ın seçilmesinde ipi göğüsleyenler kadınlardır. Kadın daima bir güç olmuştur. Bu potansiyel günümüzde de çok iyi bilindiğinden şer güçler tarafından kadın sık sık kullanılmakta, siyasi ve ticari arenanın önüne itilmektedir. İslami kimlik oluşumunu hazırlarken feminist duygulara kapılmadan ağırlığımızı ve yerimizi bilerek hareket etmeliyiz” (Karakoç, 1997b: 1).

Karakoç’un sözlerinden yola çıkarak Kadın Kimliği dergisi yöneticilerinin toplumun nabzını iyi tutup analiz ettiklerini söyleyebiliriz. Bu bilinçle birlikte dergiyi oluşturmaları, tabir edildiği gibi şer güçlerinin ellerine kadınları bırakmayacaklarının göstergesini oluşturmaktadır. Bu amaçla çıktıkları yolda kadınlara İslami bir kimlik kazandırmak için amacını ismiyle de belli eden bir dergi olarak ortaya çıkmış ve kadının zarar görmemesi için kadınların; kimliğini, yaşamını ve sosyal hayatını İslami

değerlere uygun olarak düzenlemesi için yazılar kaleme almıştır. İslami şartlara uygun olarak sunulan kadın kimliğini ise Ahmet Bostancı derginin birinci sayısında ‘Örtünün Unsurları ve Süslenme’ adlı yazısında şu sözlerle dile getirmiştir.

“Müslüman bir hanım kendisi için yabancı olan erkeklerin yanında çekicilik hedeflemeyen sade, iltizamlı, saygı uyandıran ve tesettürün bütün şartlarını taşıyan bir kıyafet giyecek. Makyaj yapmayacak ve ilgi çekmeyi sağlayan hareketlerde bulunmayacaktır” (Bostancı, 1995b: 32).

Görüldüğü üzere kadının kamusal alan içerisine dâhil olma gayreti içerisindeyken Kadın Kimliği dergisi yazarlarından Bostancı, okuyucularına İslamiyet’in öngördüğü şekilde bir kadın kimliğini tanıtmış ve buna göre kendilerine bir yaşam sürmeleri için önerilerde bulunmuştur. Çünkü artık 1980 sonrası kadınlar kendilerine biçilmiş bir hayata karşı başkaldırarak kadının ev dışında da bir kamusal alanda var olabileceğini ve bunu başarabilmek içinde cesurca kendi yollarını açmaya devam ettiklerini gözlemlemişlerdir. Kadın Kimliği dergisinin yönetim kadrosu da kadınların bu kadar kamusal alanda görünür olma çabasında kararlı olduklarını ve toplumda da kadının konumunun göz ardı edilemeyecek yeni bir alan olduğunun farkına vararak yayın yapmaya başlamıştır.

Derginin 14. sayısında yine Ümmet Karakoç derginin kuruluş amacını şu sözlerle dile getirmektedir.

“Kadınlarımızı sosyo-ekonomik hayata sağlıklı bir itikat ve istikrarlı bir yaşayış ile hazırlamaya çalışıyoruz. Toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin oluşum ve devamı bizim için her şeyden önemlidir. Bu öneme binaen sevgi ve aşk bizim temel harcımızı oluşturuyor” (Karakoç, 1996a: 1).

Kadınlarımızı sosyo-ekonomik hayata sağlıklı bir şekilde hazırlamak ve kamusal alanda kadınlarımızın görünürlüğünü destekleyecek şekilde yazılar kaleme alınırken hem de kadınlarımızın ailenin temel yapı taşı olduğunu ve asıl kimliğini aile içerisinde kazanacağını altını sıklıkla vurgulamıştır. Burada derginin kuruluş amacı ve gerçekleştirmeye çalıştığı gayeyi de aslında açıkça dile getirmiştir.

3.2. İçeriği

Kadın Kimliği dergisi adının ‘‘Kadın Kimliği’’ olarak belirlenmesi sebebiyle öncelikli olarak kadını merkeze alan fikir ve düşünce dergisidir. Ancak dergide sadece kadına yönelik yazılar kaleme alınmamakla birlikte kadının içinde yaşadığı toplumun sorunlarıyla da yakından ilgilenmiştir. Güncel sorunlarla, siyasetle ve toplumla fazlaca

iç içe olmak derginin yöneticileri tarafından ilk hedef olarak belirlenmiştir. Bunun sebebine baktığımız zaman ise kadını yaşadığı toplumun dışında değerlendirmek pekte mümkün değildir. Kadını kültürel ve siyasal etkinliklerden uzak bırakmak onun içinde yaşadığı toplumla bütünleşememesi, mevcut değerlere yabancılaşma sorununu gündeme getirecektir. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak derginin her sayısında toplumun bir problemi kadın çerçevesi dışına çıkılmadan, kadının maruz kaldığı ortamlar içerisindeki ilişki ağları işlenmiş ve her dergi sayısı bir konu üzerinde yoğunlaşarak kadının kimliğini bulması ve yaşanılabilir bir toplumun oluşturulabilmesi için kaleme alınmıştır. O dönemde sadece kadının kimlik bunalımı yaşamadığı, toplumunda tüm bu olanlardan olumsuz etkilenerek özlerini unuttuğu da vurgulayarak tekrardan birlik ve bütünlük duygusunu perçinlemek istemiştir. Bu sebeple Kadın Kimliği dergisi sadece kadının kimliği üzerinden ele alınmamıştır. Asıl hedefi toplumda meydana gelen bozulmalara karşı da halkı uyandırmayı amaçlamıştır. Ancak bu bozulmaların başında kadının kimlik bunalımı daha çok yara aldığı için dergide toplumun yaşadığı sıkıntılar, kadın eksenli ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu durumu derginin 12. sayısında Kadın Kimliği dergisinin haber ekipleri Zehra Sevim ve Ayşe Çavdar “Derginizin Birinci Yılı Kutlu Olsun” adlı tebrik yazısında şu sözlerle dile getirmişlerdir.

“Biz mesaj yüklü, düşünce üreten bir topluma hizmet için kadının inşasından başlamış bir yayınız” (Sevim ve Çavdar, 1996: 5).

Kısaca Kadın Kimliği dergisi ele aldığı konular itibariyle toplumun sosyal problemlerine yer vererek sosyal, kültürel ve kadın meselelerine bütüncül bakarak, toplumun içerisinde bulunduğu koşulları gündemine dâhil etmiş, ellerinden geldiğince başka insanların dertleriyle dertlenebilmeyi, okuyucularına yol gösterebilmeyi kendilerine ilke edinmiştir.

“Batı Kültürü ve Toplumsal Değişim” adlı konulu Kadın Kimliği dergisinin üçüncü sayısında Ümmet Karakoç’un, giriş kısmında kaleme aldığı sözlerine baktığımızda da dergilerin kapak konularını seçerken neden bu başlıklar çerçevesinde ele aldığını ve dergi başlıklarını oluştururken bunları neye göre belirlediğini daha net görebiliriz.

“Tarihi açıdan bizler geniş tabanlı hatta mozaik bir kültürü paylaşıyoruz. Tarihi geleneklerimiz oldukça eskiye dayanır. Kısacası bizler saygın bir kültürün ürünüyüz.

Ancak son yarım asırdır gözle görünür bir kültür erozyonuna maruz bırakıldık. Bunun sonucunda da kuşak çatışması ortaya çıktı. Aslında kuşak çatışması her toplumda bir vakıadır. Ama bizdeki inançları da etkilediği için kültürümüzü yozlaştırıyor” (Karakoç, 1995b: 1).

Bu sayıda bu sebeple kültür erozyonundan bahsettiğini açıklamaktadır. Görüldüğü üzere inançlara, İslam’a ve kadına bir noktada değen ve zarar veren her konu dergide işlenmeye değer görülmüştür. Zaten dergiyi ilk elimize aldığımızda da karşımıza çıkan konu başlıklarından derginin tartışma ve düşünce alanları hakkında önemli bilgiler elde etmekle bir noktada kadına ve topluma zarar veren konuları gündemine taşıdığını görüyoruz. Bu sebeple dergi konuları belirli bir çalışmanın ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra derginin her sayısı birbirlerinden bağımsız konuları işliyor gibi görünse de aslında içten içe her çıkan sayı bir öncekinin devamı niteliğinde olmuş, adeta her çıkan sayı bir yapbozun parçalarını oluşturmuştur. Örneğin 12. sayıda kaleme alınan dergi içerisindeki ‘‘Sosyo - Ekonomik Haklar Açısından Tarihte Kadın’’ adlı yazı, derginin 13, 14, ve 16. sayılarında da devam etmiştir.

Derginin kapak fotoğraflarına baktığımız da işlenen konuya gösterilen özenin derginin kapak fotoğraflarına gösterilmemiştir. Genel olarak derginin kapak fotoğrafları, olabildiğince taraf belli etmeyen resim ve karikatürlerden seçilmeye özen gösterilmiş, birçok sayıda da her hangi bir görsel kullanılması tercih edilmemiştir. Görsel kullanılan dergi sayılarında da; kuş figürleri, doğa manzaraları ve kadın fotoğrafları tercih edilmiştir. Genellikle başlığa göre fotoğraf seçilmiş, başlık neyse görselde o yönde oluşturulmuş, herhangi bir yaratıcı görsel kullanılmamıştır. Örneğin derginin 11.³ sayısının konusu ‘‘Evlilikte Kadın ve Aileyi Tanımlıyoruz’’ iken kapakta kullanılan görsel de gelinlikli bir kadın ve onun arkasında duran bir çocuk yer almaktadır. Bir başka örnek ise 15.⁴ sayının konusunu ‘‘Modernizm Karşısında Kadın ve Çevre’’ oluştururken, kullanılan kapak fotoğrafı kadın ve çevre görselinden oluşmuştur. Dolayısıyla derginin kapak fotoğraflarında dikkat çeken ve çarpıcı görseller çok fazla kullanılmamıştır. Ancak derginin birkaç sayısında dikkat çeken

³ 11. sayının kapak görseli çalışmanın ekler bölümünde, görsel 2 de yer almaktadır.

⁴ 15. sayının kapak görseli çalışmanın ekler bölümünde, görsel 3 de yer almaktadır.

kapak fotoğrafları isteyerek ya da istemeyerek de olsa kullanılmıştır. Bunlar derginin 3. sayısında, 5. sayısında ve 13. sayısında göze çarpmaktadır.

Derginin 3.⁵ sayısının konusu ‘‘Batı Kültürünün Etkisi ve Toplumsal Değişim’’ dir. Kapak fotoğrafında ise palyaço resmi kullanılmıştır. Bunun arkasında yatan sebebe baktığımızda batıya karşı duyulan düşmanlıktır. Verilmek istenen mesaj ise eğer kendi kimliğimizi toplum ve kadın olarak yeniden kuşanmazsak batının etkisiyle yaşayacağımız değişimin sonucu palyaço resmiyle özdeşleştirilmiştir.

Derginin 5.⁶ sayısının konusu ‘‘Sosyetesiyile Gelenekseliyle İşlamisiyle Kadınlarımızın Serüveni’’ olarak belirlenmiştir. Kullanılan kapak fotoğrafında ise sayfa ikiye bölünerek bir tarafına Arap  lkelerindeki kadınların giyimini anımsatan peçeli kadın resmi yer alırken diğer tarafta bir kartal görseli bulunmaktadır. Burada kullanılan kartal resmi özgürlüğün simgesi olarak kullanılmıştır. Ancak aynı zamanda Müslüman bir kadının giyiminin  zg rl ğ e bırakılmaması gerektiği, görsel ile bizlere anlatılmak istenmiştir. Burada kullanılan kapak fotoğrafıyla dergi her kesime hitap etme tezinde eksi bir puan almıştır.  nk  bir derginin ilk önce dikkat çeken yanı kapağına konulan görseldir Burada peçeli bir kadın görselinden ziyade, daha ılımlı daha yumuşak bir tesettürlü kadın görseliyle de anlatılmak istenen ve verilmek istenen mesaj yine okuyucuya hissettirilebilirdi.

Derginin 13.⁷ sayısının konusu ‘‘Medyada Kadın Yazarlar Aksesuar mı’’ adlı bir soruyla oluşturulmuştur. Burada kapak fotoğrafı olarak bir dolar resmi seçilmiştir. Aslında derginin konu başlığı soru niteliğinde oluşturulmuş gibi görünse de cevabı kapakta saklı mantığıyla hareket edilmiş ve kadının metalaştırıldığı, aksesuar olarak kullanıldığını ve değerlerinin istismar edildiğini resim üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

Derginin tüm sayılarının kapak fotoğrafında kullanılan bir sloganda dikkat çekmektedir. Bu slogan 22. sayıya kadar ‘‘Hayata Farklı Bakış’’ adıyla kullanılmış olsa da 22. sayıdan sonra ‘‘Hayata Düşünerek Bakış’’ olarak değiştirilmiştir. Burada derginin ilk başında kullanılan slogan ile topluma farklı bir bakış açısı kazandırmak

⁵ 3. sayının kapak görseli çalışmanın ekler bölümünde, görsel 4 de yer almaktadır.

⁶ 5. sayının kapak görseli çalışmanın ekler bölümünde, görsel 5 de yer almaktadır.

⁷ 13. sayının kapak görseli çalışmanın ekler bölümünde, görsel 6 de yer almaktadır.

hedeflerken 23. sayıya geldiklerinde derginin 3. yılına girdiklerini ve artık okuyucuların bilinçlendiklerini, hayata daha farklı bakabildiklerini düşünerek slogan değiştirilmiştir. Bu değişimde de asıl gerçekleştirilmek istenen şey okuyucuyu düşünmeye davet ederek farklı bakış açılarını ve farklı hayatları tanıyan okuyucuları artık kendi yollarını seçmeye davet etmiştir. Bu iki bakış açısını kazandırmaya çalışırken aslında okuyucusuna gündelik olayları takip ederken görünenin arkasındaki görünmeyeni sorgulamaya ve gözlem yeteneğini geliştirerek etrafında yaşanan olaylara duyarsız kalmayacak bir bilinç seviyesi kazandırılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla dergi sayesinde okuyucuya kazandırılmak istenen iki farklı bakış açısı da derginin kapak sayfalarında slogan olarak kullanılmıştır.

Kadın Kimliği dergisi herhangi bir gruba veya örgütsel bir yapıya bağlı olmadan kendi imkânlarıyla ortaya çıkan bir dergi olduğu için okuyucuların tavsiyelerine oldukça önem vermiş, yer yer okuyucularına anketler düzenleyerek olumlu ve olumsuz dönütleri kendilerine bildirmelerini istemiştir. Dergiye katkı sağlayacak her düşünce, dergi içerisinde değerlendirilmiş ve tek bir görüş eksene alınmadan farklı görüşlere sahip yazar ve düşünürlerin de toplumun yararını gözetmek kaydıyla, karşılıklı saygı çerçevesi içerisinde Kadın Kimliği dergisinde yazmaya davet etmişlerdir. Bunun hakkında Ümmet Karakoç derginin ikinci sayısında şu sözlere yer vermiştir.

“Günümüz insanı adına kaygıları olan, çözümler üretmeye çalışan okuyucularımız için böyle bir dergi hazırlıyoruz. Günümüz Türkiye’si şartlarına gözünü ve gönülünü açmış düşünürlerimizi, yazarlarımızı sizlerle tedrici olarak tanıştıracacağız. Görüşleri bize uymasa bile çözümleri olan entelektüel düşünceyi yakalamış karşılıklı saygıyı ilke edinen tüm yazar ve düşünürlere açık olduğunu belirtelim. Bunu yaparken düşüncelerimizden taviz vereceğimiz anlamına gelmesin. Çünkü ilkemiz Kuran ve sünnet bağlamında gerçekleşir. Allah’ın öngördüğü şekilde yaşamak ve yazmak baş ilkimizdir” (Karakoç, 1995a; 1).

Bu konu hakkında derginin yine üçüncü sayısında Meryem Canan Ceylan ‘‘Kültür ve Toplum’’ adlı yazıda, Türk toplumunda Kuran ve Sünnetin öneminden bahsetmiştir.

“Bizim kültürümüzün kökeni Kurandır. Kuran sadece Müslüman değil bütün insanlığın fitri kültürüdür. O bütün insanlığın selametidir” (Ceylan, 1995: 20).

Gerek Karakoç, gerekse Ceylan’ın sözlerinden anlaşılacağı üzere dergi içerisinde İslami kimlik insanı kimliktir sloganıyla hareket edilmiş, derginin tüm

sayılarında bu dile getirilerek, buldukları çizgiden sapmamaya özen göstermişlerdir. Hatta toplumun farklı ideolojilerini benimsemiş insanları da aynı çatı altında toplayacak unsurun İslam olduğunu vurgulayarak, onları da bu kutlu davanın bir neferi olmaya davet etmişlerdir.

Kadın Kimliği dergisi toplumun yaşadığı sıkıntıların değişmesi için okuyucunun da dergide aktif rol almasını da istemiştir. Bu sebeple okuyucusunu da davet ederek çözüm yollarını birlikte aramayı teklif etmiştir. Derginin her sayısında okurlarıyla iletişim halinde olmayı, karşılıklı sohbet havası içerisinde dergiyi oluşturmayı, adeta bir arkadaşla bir dostla dertleşircesine birlik duygusunu pekiştirmeye çalışmıştır. Buna bir örnek olarak derginin bazı sayılarında ‘’mektup’’ adında bir bölüm oluşturulmuş ve buraya okuyuculardan gelebilecek her türlü yazıları göndermesi talep edilmiştir. Anılarını, denemelerini, şiirlerini özellikle de özel dertlerini yazmaları istenmiştir. Bunun ilanını Naile Sargın ve Bünyamin Sargın derginin 5. sayısında şu sözlerle dile getirmiştir.

“Hanımlarımızın dertlerini bizlerle paylaşmalarını istiyoruz. Çünkü her şeyden önce sorunlara İslam’dan çözümler üreteceğiz veya geçmişte yaşanan olaylardan örneklemeler, ibretler vereceğiz. Tavsiyelerde bulunacağız inşallah” (Sargın, 1995: 41).

Bu bölüm aslında önemsiz gibi görünürken arkasında yatan ve gerçekleştirilmek istenen birçok madde vardır. Bunlardan ilki okuyucusunun yalnız olmadığını, dertlerini paylaşabilecekleri dostlarının olduğunu ve kadın kimliği ailesi olarak yanlarında olduğunu göstermek istemiştir. İkincisi okuyucuyla aralarında olan güven bağınu kuvvetlendirmek istemiş ve üçüncü olarak da etrafımızda yaşanan olaylardan ders çıkarmayı ve başka insanların yaşadığı sorunlardan aslında bizimde ders çıkarmamız gerektiğini ve aynı hataya düşmememiz konusunda okuyucusunu bilgilendirmek için uğraşmıştır. Bu sebeple derginin bu bölümü aslında birçok yönden hem okuyucuyu hem de derginin başarısını destekler niteliktedir. Okuyucuyla aralarındaki bağı kuvvetlendirmek için tabi ki dergi yöneticileri sadece bununla yetinmemiş aynı zamanda haftalık okuyucularıyla buluşacakları seminerlerin düzenlenmesi için çalışmalar gerçekleştirmiş, bunun önce İstanbul’da daha sonra Anadolu’nun en ücra köşelerinde de gerçekleştireceklerinin müjdesini Ümmet Karakoç derginin dördüncü sayısında okuyucularıyla paylaşmıştır.

Okuyucuların görüş ve tavsiyeleri göz önünde bulundurarak dergi içeriklerini oluşturmaya özen göstermişlerdir. Bu durumu Ümmet Karakoç 15. sayıda şu sözlerle dile getirmiştir.

“Değerli okuyucularımız 15 sayıdır sizlere bir şeyler vermeye çalıştık ve İslami düşünce platformuna katkıda bulunmak için çaba gösterdik. Bir cemaate bağlı yayın organı olmadığımızdan sizden gelen tepki ve tavsiyelere oldukça özen gösteriyoruz. Çünkü tabanına dayalı olmayan bir yayın organının uzun süre ayakta kalması mümkün değil. Bunun için mümkün olduğunca Müslümanların ortak bir sesi ve kapsayıcı olmaya çalışıyoruz” (Karakoç, 1996b: 15).

Karakoç’un bu sözlerinden yola çıkarak söyleyebiliriz ki; Kadın Kimliği dergisi monologdan diyaloga geçişle birlikte büyük başarı kat etmiştir. Ancak derginin içeriğinin ev hanımlarına çok fazla hitap etmemesi yönünden bazı okuyucular tarafından eleştirilmiştir. Okuyuculardan böyle bir tepki gelmesinin sebebi de 1980’li yıllarda yayınlanan birçok kadın dergisinde sadece ev hanımlarına hitap edilmiş ve kadının ev içi alanlarında yapabilecekleri alternatif fikir önerileri sunulmuştur. Kadın Kimliği dergisi de bir kadın dergisi olduğu için ev hanımları bu alanların eksikliğinden şikâyet etmiş, Ümmet Karakoç’ta buna istinaden sebebini derginin 2. sayısında dile getirmiştir.

“Okuyucularımızdan bazıları el işi, yemek tarifi, bulmaca gibi köşelerin olmayışının sebebini soruyorlar. O kardeşlerimize verdiğimiz cevabı tekrarlırsak; Biz bir düşünce dergisi olarak bunlara farklı yaklaşmak istiyorum. Yalnızca ev hanımlarına da hitap etmiyoruz. Bilhassa kendisini sosyal hayatın içinde bulan insanlarla yüz yüze yaşayan, evde çocuğunun öğretmeni, beyinin hanımı olan aynı zamanda idealleriyle yönlendirici olmaya çalışan kardeşlerimize hitap etmek istiyorum” (Karakoç, 1995a: 1).

Görüldüğü üzere okuyucunun eleştirilerini dikkate alarak onlara cevap vermiştir ancak Ümmet Karakoç’un burada söylediği söz ile ileriki sayılarda dergide işlenen konuları kıyasladığımızda 2 husus dikkat çekmektedir.

1-) İdealleriyle yönlendirici olan kardeşlerimize gerçekten hitap edebilmiş mi?

2-) Gerçekten de el işi, yemek tarifi ve bulmaca gibi köşelere derginin farklı sayılarında önem verilmiş mi?

Bu noktada idealleri olan kadınlarımızın kendisini geliştirmesi, bunun için çabalaması hakkında olumsuz bir düşünce savunulmamış, aksine kadının eğitimsizliğine derginin hemen her sayısında yer verilerek, farkındalık oluşturulmaya

çalışılmıştır. Ancak eğitimli toplumlar, içerisinde yaşadığı toplumu değiştirebileceği görüşü savunulmuştur.

El işi, bulmaca⁸, yemek tarifi gibi bölümlere de çok fazla önem verilmemiş bunun yerine daha çok ülkemizin farklı mutfak kültürlerini okuyuculara tanıtılmak istenmiştir. Öyle ki derginin 22. sayısında ‘‘Bir Deryadır Bizim Mutfağımız’’ başlığıyla özel bir sayı oluşturarak burada Karadeniz Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesinin kendine has lezzetlerini tanıtarak yemek tarifleri vermişlerdir. Daha sonraki sayılarda da farklı yemek tariflerinin yer aldığı ayrı bir bölüm oluşturulmamıştır. El işi bölümleri de dergide pek fazla işlenmemiş onun yerine farklı bir alternatif oluşturarak ev hanımlarının yaptığı el işlerini satarak aile bütçesine katkı sağlamaları için fikirler verilmiştir. Bu sebeple aslında dergi gelenekselliğe yakın bir çizgide dururken modern olana açık bir kapı bırakmıştır.

Kadın Kimliği dergisinin genelinde hissedilen bir noktada, dergide genellikle kadına verilen tavsiyeler üzerinden yürütülmüş ve ideal kadın tipi oluşturulmaya çalışılmıştır. Dergide daha çok bu konulara yoğunlaşmasının sebebini de o dönemin gündemini genellikle kadının çalışma hayatı, kadının sosyalleşme araçları, kadın ve aile, kadın ve tüketim, kadın ve siyaset gibi konularının oluşturması ve birçok İslamcı dergi olmasına rağmen de yeterince bu konular üzerinde durulmamasıdır. Aslında o dönemde kadın üzerine yapılan yayınlar küçümsenmeyecek oranda olsa da yeterince çözüm önerisi olmadığı düşüncesiyle hareket etmiş ve bu alandan doğan boşluğu doldurmak için uğraşmıştır. Bu sebeple kadınlarımıza dayatılan batı kimliğinden sıyrılarak İslami standartlara uygun bir kimlik edinerek hayatını sürdürmeleri tavsiye edilmiştir. İslami profile uygun bir kadın kimliğini oluştururken öncelikle kadının annelik duygusunu yitirmemesini her ne olursa olsun kadının, evinde kocasının hanımı olduğunu ve çocuklarının annesi, ilk öğretmeni, ilk eğiticisi olduğunu unutmamaları gerektiği sıklıkla okuyuculara hatırlatılmıştır Hatta derginin 5. sayısında Mecbure İnal şu sözleri dile getirmiştir.

⁸ Kadın Kimliği, Mart 2000, 42. sayıda okuyucuların istek ve taleplerine yönelik bulmaca bölümü yayınlanmaya başlamıştır.

“Kadın pek çok şeydir. Doktordur, mühendistir, işçidir, avukattır. Ama özde - temelde hala anadır. Hala kütleyi mayalayan mübarek eldir” (İnal, 1995: 23).

Derginin 7. sayısında Cihan Aktaş ailenin önemi hakkında şu sözleri dile getirmiştir.

“Aile kadınlar için zindan değil de gerçek bir sığınak olduğu zaman hakiki imkânlarını insanlığa sunma düzeyine ulaşacaktır. Müslümanların modernizmin tahripkarlığına, dini değerleri hiçe sayan büyülenmesine karşı en yalın ve tutarlı cevaplarından biri tevhide ailenin sıcaklığını hayata katmak olacaktır” (Aktaş, 1995: 17).

Dolayısıyla dergide kadının aile olan tarafına sıklıkla vurgu yapılmıştır. Kadının çalışma konusunda ise İslami şartlara uygun olan yerlerde olmak kaydıyla olumsuz yaklaşılmamış, kadının çalışması ailesini ve çocuğunu ihmal etmediği takdirde uygun görülmüştür. Bu sebeple dergideki bakış açısı aslında kadının doğuştan kendisine biçilmiş bir hayatın parçası olduğunu, kadını aileden ve çocuktan ayrı düşünmenin imkânsız olduğu vurgulanmıştır. Kadın demek aslında aile demektir. Örnek alacağımız kişi ise peygamber efendimizin eşleri ile peygamber efendimizin güzel ahlaki ve davranışları olduğu hemen hemen her sayıda dile getirilmiştir. Çünkü dergide kadının 80’li yıllarda kimliğini sorgulamalarının sebebinin aslında sadece batının bir oyunu olduğu ve kadını, batılı devletlerin bir sorun olarak gündeme getirdiğini savunmuştur. Bu sebeple batılı kadın profilinden rahatsızlık duyularak, İslami profile uygun olan kadını okuyucusuna tanıtmaya çalışmış, İslam ve kadın hakkında yanlış bilinen doğruları savunmuştur. Örneğin derginin 5. sayısında Ümmet Karakoç şu sözlerle aslında neden İslami kimliğe sahip olmamız gerektiğini açıklamaktadır.

“Kadın hakkında çok şey söylendi, tartışıldı. Bizde güncelliğini koruyan bu konuda uzmanlarına yazdırdık. Gördük ki Türkiye şartlarında çözüm demokrasiyle, Avrupa’yı örnek almakla, insan haklarıyla olmuyor. Konunun temelinde kadına insanca yaklaşım yatıyor. Buda bizim Müslümanca (İslami) değerlerimizde var. Örneğin kadın sığınma evleri mağdur olan kadınlarımız için çözüm değil, bilakis sorunlar yumağı. Araştırmamızda gördük ki bu sığınma evlerini açanlar bile işleyişinden rahatsız olup kapatmışlar. Çözüm ise aile temellerinin İslam’ın öngördüğü şekilde atılması. Manevi değerler gözetilerek eğitim verilmesi. Akrabalık bağlarının ve komşu ilişkilerinin iyi denetlenmesi ve insanlara sözde ahlak dersi değil, İslam ahlakının özümsetilmesi” (Karakoç, 1995c: 1).

Yine derginin üçüncü sayısında Şule Yüksel Şenler “Türkiye Cumhuriyetinin Kadın Algısı” adlı yazısında Müslüman kadınlarımızın içerisinde olduğu durumu sert bir üslupla eleştirmiştir.

“Türkiye’de saymakla bitmeyecek ihanetler furyası arasında en büyük ve korkunç ihanet şüphesiz ki kadın mevzusunda olmuştur. Namuslu, iffetli, dindar hanımlar gerici olarak damgalanırken; namussuzlar, iffetsizler başlarda taç oldu” (Şenler, 1995b: 12).

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda görüyoruz ki dergide genel olarak batı karşıtı bir söylem geliştirilmiştir. Zaten bunun izleri de dergi ayrıntılı bir şekilde okundukça hemen hemen her sayıda fark edilmektedir. Bir başka örnek ise verecek olursak Şule Yüksel Şenler ’in 7. sayıda kaleme aldığı batı karşıtı ve Müslümanları birleştirici bir edayla şiirinde okuyucusuna seslenişidir.

*Sabır, sabır içinde destanlaştı yüceldi,
Sabırla görüldü ki, batıl gitti hak geldi.
Seda, seda içinde yankılandı, duruldu,
Batı'nın göbeğine İslam mührü vuruldu.
Kâfir imana geldi, mü'min imandan çıktı,
Biri yüceltti dini, diğeri yere yıktı.
Dengeler alt-üst oldu bir bir, göz göre göre,
Ne tarh, ne din-ahlak, ne an'ane, ne töre.
Cümlesi çağdaşlığın uğruna oldu feda.
Baki kalsaydı bari kubbede hoş bir seda...
Çığlık çığlık yükseldi gök katına dualar,
Rabbimiz' ulaştı 'amin'! yüklü sedalar!
Mevlamız'ın cevabı, sağnak sağnak rağmetti,
Merhamet buyurduğu, ümmet-i Muhammed'di.
Bir anda doğruldu ve uyuyan dev uyandı.
Ne küfre, ne batıla, yalnız Hakk'a dayandı.
Korktular ve ürktüler tüm dünya kâfirleri,
Mü'minler birleşirse, ne olurdu halleri? (Şenler, 1995c: 26).*

Derginin konu yelpazesi ise oldukça geniştir. İnsanların farklı beğenilerine ve ilgililerine göre belirlenen birçok konu dergi içerisinde yer almıştır. Eğlenceli bölümlere bolca dergi içerisinde yer vermişler, okuyucuyu sıkmadan da sayfa sayısını kısa tutmuşlardır. Şiirlere, sözlere, düşüncelere, öykülere, hikâyelere, sinema filmlerine, tiyatroya, kitap tanıtım bölümlerine ve dergi tanıtım bölümlerine yer vermişlerdir. Genel olarak kitap tanıtımlarına ise oldukça özen göstermişler özellikle kendi fikirlerine ters düşmeyen yazarların kitaplarını tanıtmayı tercih etmişlerdir. Çeşitli yazarlar tarafından yapılan kitap değerlendirmelerine de önem vermişlerdir. Bunun sebebi ise hem okuyucuların bilgi birikimlerini zenginleştirmek hem de İslami yönden zayıf olan taraflarını dergiyi okumalarının yanında İslami kitaplarla da desteklemektir. Şiirde ise aynı düşünceyi savunmadan, sağ-sol ayrımının şiirlerde olmadığını düşünerek her kesime hitap eden şiirlere yer vermişlerdir. Bunun yanı sıra Kadın

Kimliği dergisi kendilerinden hariç yayın yapan dergileri de takip etmiş ve o dergilerde yer alan yazılara Kadın Kimliği dergisi içerisinde yer vererek eleştiri yazıları kaleme almıştır. Dergide sağlık bölümlerine de oldukça önem verilmiştir. Sağlıklı beslenmek için önerilerde bulunulmuştur. Derginin 21. sayısında da “Kadınlar Niçin Çok Hastalanırlar” başlıklı konuyu gündemine dâhil etmiş, bunun için çeşitli çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

Hemen hemen her sayıda Kader Uyar’ın kaleminden çıkan Kulis adlı bir bölümde dergi içerisinde yer almaktadır. Bu bölümde okuyucu tarafından oldukça ilgi görmektedir. Öyle ki okuyucuya yapılan anketler sonucunda en çok görmek istedikleri yazarlardan bir tanesinin Kader Uyar olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sayfa içerisinde genellikle her şeyin konuşulduğu, ana fikrin olmadığı, başlığın olmadığı ve gündemdeki her konu hakkında mizahsen yazıların yer aldığı bölümlere yer verilmiştir. Dolayısıyla bu bölümde; dedikodunun bol olduğu magazinsel içerikli bir bölüm oluşturulmak istenmiştir. Ancak bu bölümde de aslında toplumda meydana gelen bozulmalara karşı bir isyan dile getirilmiştir.

Kültürel açıdan toplumu ve kadını bilgilendirmeyi, eğitmeyi ve sosyal yönden destekleyici içerikler üretmeyi dergi içerisinde başarılı bir şekilde oluşturmuşlardır. Kültürel yönden okuyucuyu desteklemek için resim, minyatür, tezhip, hat gibi sanatlara karşı okuyucu yönlendirilmiştir. Bu yönde işini icra eden birçok insanla da röportajlar gerçekleştirilerek okuyucusuna aynı zamanda örnekler göstermiş ve onların da bu alanlara teşviki sağlanmıştır. Bunun haricinde derginin bazı sayılarında nostalji diye bir bölüm oluşturularak, bu bölümde tarihimizde önemli başarılarla imza atmış ve fikirleriyle topluma yön vermiş insanların sözleri yine okuyucuyla buluşturulmuştur.

Kadın Kimliği dergisi ayrıca her ay düzenli olmasa da kültür merkezlerinde sunulmak üzere konferanslar da gerçekleştirmiştir. Her ay farklı bir konuyu ele alan konferanslarda değişmeyen üst başlık ise kadın kimliğine bakış toplantılarıdır. Bu konferansı yöneten, derginin yayın koordinatörü Nurgül Karakoç iken, düzenleyen ve dinleyicilerle buluşturan ise Kadın Kimliği dergisidir. Bunun yanı sıra dergide birçok sivil toplum kuruluşları desteklenmiş ve bu sivil toplum kuruluşlarından “size uygun olan sivil toplum kuruluşları” diye bahsedilerek adresleri ve isimleri dergi içerisinde paylaşılmıştır.

Tüm bu eğlenceli ve kültürel yönden insanı besleyebilecek bölümlerin dışında dergi yöneticileri gündemi ve çıkan haberleri yakından takip etmiş ve bu konuda okuyucusunu bilgilendirmeye de özen göstermiştir. Örneğin; 1996 yılında gündemi meşgul eden özellikle İstanbul’da yaşayan insanların gündemini meşgul eden ‘‘Habitat II’’ adında düzenlenen konferansları, medya aylardır tanıtmasına rağmen halkın bunu anlamadığını düşünerek dergi gündemine dâhil edilmiştir. Bunu yaparken de hem çevre ve şehircilik gündemine katkı sağlamayı hem de halkın bundan ne yararının olacağını ve ne ölçüde halkı ilgilendirdiği anlatılmaya çalışılmıştır.

Dergide dünya gündemi de yakından takip edilmiş ve dünyada olup bitenler hakkında da okuyucu bilgilendirilmiştir. Özellikle Bosna Hersek, Çeçenistan, Filistin, Kaşmir ve daha birçok yerde yaşayan Müslüman halkın gördüğü zulümler anlatılmış ve onların dertleriyle dertlenmişlerdir. Bunu yaparken de İslamcı bir bilinç oluşturmayı, birlik duygusunu sürekli tutmayı ve mücadelecî ruhu canlı tutmak hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra dünyada ve Türkiye’deki kadın ile ilgili yapılan haberlere yer verilmiş ve burada kadının uğradıkları haksızlıklar dile getirilmiştir. İslam- Demokrasi ilişkisi, İslam- Laiklik ilişkisi, Modernizm ve İslam gibi konular da dergide çokça tartışılan konular arasında yer almıştır.

Kullandığı dil ve söylem itibariyle ise kadın kimliği dergisi İslam devletinde kadın kimliğini sorgulaması açısından kurulu düzenle açık bir çatışma halinde olmuştur. Bu duruma örnek olarak da derginin bazı sayılarında kullanılan kapak manşetlerini gösterebiliriz.

Avrupa’daki Laikliği Özlerken Elimizdeki İslam’dan Olduk
(Kadın Kimliği, 1996: s. 11).

Gelenekçiliği Kim Bitirdi? (Kadın Kimliği, 1995; s.7).

Zina Niye Çoğalıyor? (Kadın Kimliği, 1998; s.35).

Millet Olarak Hayatımız Eğlence (Kadın Kimliği, 1998; s.33).

Reklamları Mı İzliyoruz Kadınları Mı? (Kadın Kimliği, 1996; s.10).

Her ne kadar dergide kullanılan başlıklar çarpıcı olsa da dergi içerisinde yazan yazarların genellikle üslupları ılımlı, konuyu ele alış şekilleri ise açık ve nettir. Her

yazılarının sonunu Kuran'a ve Peygamber efendimizin sünnetine dayandırması da gelebilecek her türlü eleştiriye karşı kendilerini temellendirmişlerdir.

Kadın kimliği dergisinin devamının sağlanması için ise iki yönden desteklenmiştir.

1-) Dergi içerisinde yer alan reklamlar: Dergide kıyafet, mağaza, dükkân, market gibi birçok alanda yer alan reklamlara yer verilmiştir.

2-) Okuyucuların dergiye gösterdikleri ilgi.

Derginin birinci sayısında da Şule Yüksel Şenler bu konuya dair okuyucudan beklentilerini şu sözlerle dile getirmiştir.

“Kadın Kimliği Dergisinin başarılı olması tamamen size bağlı. Siz çok kıymetli ve güzide okuyucularımız yaşatacak, geliştirecek ve layık olduğu makama ulaştıracaksınız onu” (Şenler, 1995a: 3).

Dergi o dönem itibariyle her ne kadar ilgi görmüş olsa da yaşanan maddi sıkıntılardan dolayı okuyuculardan ekstra destek beklemiş ve derginin daha fazla kişiye ulaşabilmesi ve satışların yükseltilmesi için abonelik kampanyaları başlatmıştır. Bunun duyurusunu 7. sayıda Ümmet Karakoç şu sözlerle dile getirmiştir.

“Yeni yayın döneminde sizlerin de desteğini alarak tanıtım ve abone kampanyamızı başlattık. Allah utandırmasın inşallah. Basının amaçlarından biriside insanlara ulaşmak ve mesajını iletmektir. Bizim amacımız ise bize gönül veren okuyucularımıza bir hediye vermektir. Abone kampanyalarında daha çok kitap ile özdeşleşmiş, alışagelmış bir gelenek var. Biz farklı olarak başörtüsü vermeyi uygun bulduk. Üstelikte Aker” (Karakoç, 1995d: 1).

Burada belirli bir markanın başörtü dağıtımını yapılarak abone kampanyasına teşvik edilmeye çalışılmış ve bunun gibi daha birçok yönden okuyucuların abone kampanyasına destek vermesi için teşvik edici yöntemler kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesini de 4 abone bulana 1 abone ücretsiz kampanyasıdır. Her yönden abone sayısını arttırabilmek için uğraşılmış, çeşitli radyo, TV, gazete ve billboardlarda derginin afişlerine yer verilmiştir. Bu çalışmalar da kısa süre içerisinde meyve vermeye başlamış, Anadolu'nun birçok köşesinde bile derginin gönüllüleri oluşmuş ve derginin satışını İslami mücadelenin bir parçası olarak görmüşlerdir.

Basında ve toplumda dergi ilgi görmüş henüz 1 yaşını doldurmadan 2 ödül kazanmıştır. Bunlardan bir tanesi Marmara Vakfından alınan eğitim plaketi ikincisini

ise fiziksel engelliler yararına yaptığı yayınlar sayesinde almıştır. Bunun yanı sıra Tüyap Kitap Fuarında okuyucu bulan ilk İslami kadın dergisi olmuştur. Kısa zamanda bu kadar başarılı olmasının ardında yatan sebep ise yazar kadrosu oldukça geniş ve zengindir. Pek çok akademisyen, yazar, siyasetçi yer almakta bunun yanı sıra yazar kadrosu dışında birçok farklı yazarlarla da röportajlar yapılmaktadır. Bir diğer sebep ise o dönemde sol camianın yayınlarının medya tarafından desteklenirken İslamcı dergilerin kendi imkânlarıyla ortaya çıkması ve sadece çevreden gelen yardımlar ve destekler ile ilerlemesini kendisine dert etmiş bu sebeple daha sıkı çalışarak elinden geleni yapmıştır. Bu durumda derginin başarısını arttırmıştır.

2.3. Yazar Kadrosu

Kadın Kimliği dergisinin yayın danışmanı Ümmet Karakoç derginin her sayısında çeşitli alanlarda yazı kaleme almıştır. Bunlar; şiir, deneme, röportaj olarak sıralanabilir. Ancak genellikle derginin giriş kısmında yer alan Takdim yazısını kaleme almıştır. Burayı derginin ilk sayılarında Kadın Kimliği dergisinin kuruluşunu, amacını, önemini anlatan ve okuyucuyla haberleşme aracı olarak kullanırken, derginin ilerleyen sayılarında bu durum derginin içeriği hakkında bilgi verme, dergide işlenen konuya dair yazdığı bir bölümü oluşturmuştur. Ümmet Karakoç Kadın Kimliği dergisinin dışında sadece bir tane İslamcı dergide yazı kaleme almıştır. Bu dergi “Yeni Yeryüzü” adlı aylık siyasi, haber ve yorum dergisidir. Burada çeşitli inceleme yazıları, görüş yazıları ve kitap tanıtımlarına yer vermiştir. Kadın Kimliği dergisinin ise başarılı bir şekilde ilerlemesini sağlamada Ümmet Karakoç dergi içerisinde en çok sesi duyulan kişidir. Gerek okuyucuyla gerekse derginin yayınlanmasında ortaya çıkan pürüzlerle ilgilenmiştir. Derginin 31. sayısından kapanana kadarda hem yayın danışmanlığını hem de yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenmiştir.

Şule Yüksel Şenler derginin başından sonuna kadar yayın yönetmenliğini yapmış ve dergiye katkı sağlayan önemli isimlerden bir tanesi olmuştur. İlk yayın hayatına ise 1961 yılında yazı kadrosu kadınlardan oluşan bir kadın gazetesiyle başlamıştır. Kadın Kimliği dergisi hariç; Seher vakti, Mektep, Vesika, Ribat, Genç Öncüler, Elifelif, İslam’ın İlk Emri Oku, Dava, Kadın ve Aile, Sur gibi birçok İslamcı dergide yazı kaleme almıştır. Ele aldığı konular arasında sanattan siyasete pek çok alana değinse de aslında her yazısının odağında toplumu şekillendirecek olan kadın

konusu vardır. Çünkü kadının kurtuluşunu Şule Yüksel Şenler toplumun kurtuluşu olarak görmektedir (Tezcan, 2019: 84). Kadın Kimliği dergisi de gündemine kadını dâhil etmesinden kaynaklı Şule Yüksel Şenler ile birlikte daha ses getirmiş ve okuyucu tarafından ilgi gören bir dergi olmuştur. Kadın Kimliği dergisinde de toplamda 13 yazı kaleme almıştır. Bunların konusunu da genellikle Kadın ile ilgili olarak yazı ve şiirlerden oluşturmuştur. Şule Yüksel Şenler İslam'ın ilkelerini ve gerekliliklerini tüm dünyaya duyurma ve inandığı dava uğruna çabalayan gözü kara bir kişiliktir. Ezber bozan çıkışıyla hem “din çağdışı, dindardık köylülüktür” diyen bir topluma hem de dindar kesimde ilklere öncülük etmiş, mevcut düzeni değiştirmek için kalemini sert bir dille kullanmıştır. Cesareti ve özgüveniyle de dindar kesimde toplumu bir uyanışa davet eden isimlerin başında gelmiştir (Tezcan, 2019: 84).

Gamze Güngörmüş Kona Kadın Kimliği Dergisi'nin yönetiminde eğitim alanından sorumlu kişi olarak derginin 5. sayısından son sayısına kadar ilgilenmiş aynı zamanda dergide toplamda 6 yazı kaleme almıştır. Bunlar genellikle eğitim ve toplumsal değişim üzerine yazılmış yazılardır.

Nurgül Gök Karakoç ise derginin başından sonuna kadar yayın koordinatörlüğünü sürdürürken aynı zamanda 17. sayıdan 22. sayıya kadarda yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. Bu aşamada dergide birçok yazı kaleme almış, çeşitli konular hakkında farklı kişilerle röportajlar gerçekleştirmiştir. Bunun harici yazı ve deneme alanında yazmış, genellikle modernizm, İslam ve toplum hakkındaki konulara ağırlık vermiştir.

Derginin yönetim kadrosunda sağlık bölümünü yöneten kişiler dergi boyunca toplamda 3 kere değişmiştir. Bunlar sırasıyla Dr. Sevim Asımgil, Dr. Halise Sayaroviç ve Doç. Dr. Ahmet Yıldızhan'dır. Bu isimler dergi içerisinde sağlık alanında veya başka bir alanda yazı kaleme almamışlardır. Ancak sağlık alanına dergi içerisinde yeterince yer verilmiş ve bilgilendirici yazılar kaleme alınmıştır. Bu alan hakkında yer yer farklı yazarların bilgilerinden faydalanılsa da genellikle sağlık alanı hakkındaki yazıları Gülhan Cengiz kaleme almıştır. Bu yazılar içerisinde kadınlar için önemli birçok bilgilendirici konulara yer verilmiştir. Psikolog Ayşe Kayabaşı ise Çocuk psikolojisi hakkında birçok yazı kaleme almıştır.

Dergide yazan bir diğerk yazar ise Ahmet Bostancı'dır. Genellikle dergide dini konulara ağırlık vererek okuyucuya İslam'ın öngördüğü şekilde yaşama biçimlerini tanıtmak amacıyla toplamda 12 yazı kaleme almıştır. Kadın Kimliği hariç başka İslamcı dergide yazmamıştır.

Ele aldığımız bu yazarları dergi içerisinde yazı kaleme alan daimi yazarlar olarak nitelendirebiliriz. Bunun harici yazarlar ise dönemsel olarak derginin bazı sayılarında yazılar kaleme almıştır. Örneğin; derginin 12. sayıya kadar yazı işleri müdürü olan Mine İzgi; Sur, Özgün Aile, Beyan, Hanımefendi, Sena, Elifelif, Vahdet, Cuma gibi birçok dergide yazı kaleme almışken, Kadın Kimliği Dergisi'nde toplam 4 adet yazmıştır. Bu yazılarını da derginin 1, 2, 7 ve 8. sayısında kaleme alırken yazı işleri müdürlüğü görevini bıraktıktan sonra Kadın Kimliği dergisinde bir daha yazmamıştır.

Dergide daimi yazar sayısının az olması ve genellikle yönetim kadrosunun daimi yazar olması bilinçli bir şekilde oluşturulmuştur. Bunun sebebi dergide birçok yazarın bakış açısıyla karma bir içerik sunulmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Durum böyle olunca farklı düşünce kulvarlarındaki yazarları da Kadın Kimliği dergisinde görmek mümkün olmaktadır. Birçok isimden faydalanmak amacıyla da gerçekleştirilen bölümlerde genellikle röportaj yapılmış ve hangi konu ele alınıyorsa o konunun uzmanıyla görüşülerek dergi içeriği zenginleştirilmiştir.

Son olarak Kadın Kimliği dergisi geniş bir yazar kadrosuna sahiptir. Dergide yazıları yayınlanmış bazı isimleri sıralamak ise dergi içerisindeki yazar zenginliğini görmemiz açısından bize yardımcı olacaktır. Bu isimler; Nilüfer Göle, Ayla Ağabegüm, Faruk Beşer, Sefa Saygılı, Ümmühan Atak, Ümit Meriç, Meryem Canan Ceylan, Afet Ilgaz, Ayşe Çavdar, Hicran Göze gibi isimlerdir. Birde sadece Kadın Kimliği dergisinde yazı kaleme alıp başka İslamcı dergide yazı kaleme almamış yazarlar mevcuttur. Bunlardan bazıları ise; Meryem Pehlivanlar, Yasemin Aktuz Tontuş, Yasemin Güler, Handan Belli, Nejla Özkaya, Zeynep Afra Alat, Yasemin Atilla, Fatıma Özcan, Şule Yürek, İsmail Özsoy, Nilgün Özkan Yöntem ve Ayşegül Binici gibi isimlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADIN KİMLİĞİ DERGİSİNDE KADIN VE KADININ ÇALIŞMA HAYATI

4.1. Modernleşme Nedir?

Modernite Avrupa ülkesinde 15. ve 16. yüzyıllarda gerçekleşen rönesans ve reform hareketleri sonrası yaşanan aydınlanma çağına tekabül etmektedir. 18. yüzyıl aydınlanma çağı modernitesi, entellektüel boyut ve düşünsel alandaki ilerleme fikrini oluşturmaktadır. Bu dönemden itibaren artık ortaçağ kilisesinin hâkim yapısı kırılarak toplum dışına itilir. Dolayısıyla dini otoritenin yerini alan rasyonel anlayış topluma yön veren en önemli unsur olarak kabul görür. Böylelikle bireyler otoriteye ve geleneğe bağlı kalmadan kendi düzenlerini yeniden inşa etme imkânı elde etmektedir (Yaşar, 2015: 3). Sonuç olarak modernizmin ortaya çıktığı döneme baktığımızda Rönesans'tan sonra Aydınlanma çağı ile başladığını kabul edebiliriz. 17. ve 18. yüzyılları kapsayan aydınlanma çağı boyunca; kilisenin insanlara gösterdiği baskılara karşı, felsefi ve zihni tepkiler gerçekleşerek toplumun özgürleşebilmesinin yolları açılmıştır (Demir, Sesli ve Yılmaz, 2008: 78). Ortaçağ döneminde kilisenin insanlara gösterdiği baskılara karşı boyun eğmek zorunda kalan insanlar aydınlanma çağıyla birlikte bilim ve düşünce alanında özgürlükler elde etmeye başlamış, geleneksel düşünce kalıplarına karşı akılcı düşünceleri benimsemişlerdir.

Ortaçağ sonrasında toplumsal değişime giren Batı Avrupa ülkeleri düşünsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal alanda yaşadıkları değişim sonucu çağ atlamışlar ve bu çağı adlandırma gereği hissederek modernite kavramını kullanmışlardır. Bu adlandırma dinin hükümlerinden, eskiden ve gelenekten kesin bir kopuşu ifade ederken “yeni olan” anlamını taşımaktadır. Modernleşme ise batıda yaşanan gelişmeleri takip ederek, batı dışı toplumların yaşadığı bir sürece tekabül etmektedir. Modernleşmenin gereklilikleri belirli ve bu gerekliliklerin yerine getirildiği takdir de diğer ülkelerde modernleşme yolunda ilerleyeceklerdir. Modernleşmek isteyenler; Batı Avrupa özelinde zaten olması gereken bir dönüşümü takip ederek bu sürece dâhil olmaktadır (Dalfidan, 2012: 29-30). Dolayısıyla Avrupa devletleri batılılaşma ve modernleşmenin önüne kendi kültürlerini ve yaşayış biçimlerini yerleştirerek diğer

devletlerinde kendi seviyelerine erişmelerini istemişlerdir. Bunu gerçekleştirirken kimi devletleri sömürerek kimi devletleri de tehdit ederek kendi çizdiği sınırlar çerçevesinde modernleşmeye mecbur bırakmıştır. Örneğin Frantz Fanon'un Siyah Deri Beyaz Maske adlı kitabında Afrika ülkelerini Fransa kendi kültürlerine ne derece yabancılaştırdıklarını anlatmaktadır. Artık insanlar derisinin renginden dolayı aşağılık insanlar olduklarını, Fransızca konuşmazlarsa ve onların yaşadığı hayata uyum sağlamazlarsa buldukları konumdan hiçbir zaman kurtulamayacaklarına inandırılmışlardır. Bu sebeple Fransa'nın yaşam kültürleri benimsetilmeye çalışılmıştır.

Modernleşme kavramına sosyolojik olarak baktığımızda Emile Durkheim'in "mekanik dayanışma- organik dayanışma", Ferdinand Tönnies'in "gemeinschaft-gesellschaft" olarak adlandırdığı ya da sosyoloji literatürüne "community – society" olarak geçen kavram, Türkçede ise geleneksel toplumdaki modern topluma geçişi ifade etmektedir. Bu anlamda modernleşme geleneksel toplumdaki modern topluma doğru evrilen toplumsal, siyasal, ekonomik, bilimsel/düşünsel ve dinsel bir değişimi içermektedir (Çiçek, Aydın ve Yağcı, 2015: 272). Modernleşmenin bu tarihsel gelişmeleriyle toplum kökten bir değişim yaşamış ve bireyler üzerinde de birçok yansımaları olmuştur. Yaşam standartları yükselmesi, okur – yazarlık oranlarının artması, kadınların toplumdaki öneminin artması ve fırsat eşitsizlikleri, teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçlarının kullanılması gibi birçok alanda yenilikler gerçekleşmiştir (Yaşar, 2015: 5). Kısaca; tüm bunlar Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleşirken, Avrupa ülkelerine toplumsal, siyasal, ekonomik, bilimsel ve düşünsel yönden öykünen diğer devletlerde bu değişimi ister zorla ister kendi istekleri dâhilinde olsun takip etmeleri "modernleşme" olarak adlandırılmıştır.

4.1.1. Türkiye'de Modernleşme

Türkiye toplumunda modernleşme bir sömürü sonucu gerçekleşmemiş aksine Batı Avrupa ülkelerinin sömürülerine karşı başlatılan bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Daha fazla güçlenebilmek ve Avrupa ülkeleriyle baş edebilecek bir pozisyona erişebilmek için gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet yöneticileri modernleşme projelerini başlatmışlardır. Osmanlı'nın geleneksel yaşamında

gerçekleşen değişimler kendiliğinden ortaya çıkan bir süreç olmaktan ziyade Avrupa karşısında gerilemenin sonucu, zorunlu olarak gerçekleşmiştir. Bu sebeple Osmanlı Devleti modernleşme projesiyle batı karşısında ard arda aldığı yenilgilere son vermek istemiştir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Osmanlı döneminin aksine modernleşme bir amaç olarak görülmüş, Cumhuriyet'in kurucu kadroları modernleşmenin toplumun her kurumunda, bütünsellik içerisinde uygulanarak aydınlanma ideallerinin gerçekleşebileceğini düşünmüşlerdir. Bu sebeple modernleşmenin amacı ve kapsamı açısından iki dönem arasında büyük farklılıklar vardır (Söğütü, 2008: 34). Ancak Osmanlı'nın son döneminde başlayan modernleşme hareketi Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bu süreç Cumhuriyet'e geçişle birlikte bağların koparılmasıyla gerçekleşmemiş, bir süreç içerisinde ilerlemiştir. Tanzimat reformlarıyla resmen başlayan modernleşme Cumhuriyet inkılaplarıyla birlikte devam etmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin modernleşme süreci iki yüz yılı aşkın bir süreci kapsamaktadır (Aslan ve Alkış, 2015: 18-19).

Türkiye'de modernleşmenin ne zaman başladığına dair görüşler farklılık gösterse de Tanzimat Fermanı bu sürecin önemli bir aşaması olduğu herkes tarafından kabul görmektedir. Modernleşmek; Osmanlı döneminde İslam dininin kapsayıcılık özelliğini yitirerek etki alanının daraldığı bir süreci başlatmış bunun sonucu olarak dinsel çevrelerde değişime uğramıştır. Cumhuriyet döneminde ise bu değişimler hız kazanarak devletin yüzünü tamamen batıya çevirdiği bir dönem olmuştur (Kaypak, 2014: 15). Gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet'in kurucuları modernleşebilmek için batının öngördüğü ilkeleri benimsemişlerdir. Ancak buda sıkıntılı bir durumdur. Çünkü Avrupa devletlerinin istediği modernleşme; yerel kültürleri ve dini ortadan kaldırarak küresel bir dünya düzeni oluşturmaktı. Böylelikle kilisenin insanlar üzerinde oluşturduğu baskı ortadan kaldırılmış olacaktı. Bu sebeple din modernleşme önünde engel görülerek ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Ancak İslam ülkelerinde dinin böyle bir işlevi yoktur. Aksine İslam dini her zaman ileriye hedef göstererek hiçbir zaman ilerlemeye engel teşkil etmemekte, okumayı ve öğrenmeyi ibadet sayarak bu konudaki görüşlerini açıkça belirtmiştir.

Genel olarak baktığımız da Türk toplumunun modernleşme hareketi, toplumun tüm kurumlarıyla birlikte değişim yaşamasına sebep olmuş ancak bu değişim uzun

soluklu bir sürece tekabül etmiştir. Uzun soluklu bir süreci ifade etmesinin sebebi ise modernleşme hareketinin tepeden ve kurumlar üzerinden gerçekleşerek, toplumun bu değişime hazır olup olmadığının göz ardı edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle Osmanlı ve devamında Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçekleştirdiği modernleşme projesinin her yönüyle batıya benzetilerek toplumun yaşadığı sıkıntıların çözüleceği düşünülmüştür. Ancak Türk modernleşmesinin kurumlar üzerinden dönüştürülme çabası toplumun büyük bir kısmı tarafından din ve gelenekten kopuşu ifade etmiş bu sebeple modernleşme hareketleri toplumda uzun yıllar benimsenememiş, modernleşmenin toplumun kendisine yabancılaşması olarak algılanmıştır (Karakaya, 2019: 339). Türk toplumunun modernleşme serüveninin bizi getirdiği noktada en büyük sorunumuz, orta da kalmış bir toplum haline gelmiş olmamızdır. Yani ne tam anlamıyla kendimizi modern bir toplum olarak görüyor ne de tam anlamıyla muhafazakâr bir toplum olarak görüyoruz.

Türk toplumunun modernleşmesi başlangıcında sağlam bir zemine, gerekli alt yapılar yapıldıktan sonra oturtulmadığı için günümüzde geldiği noktada zaman zaman sarsıntılara boyun eğmek zorunda kalmakta ve kendini tam anlamıyla tanımlayamamakta, teoriler ile pratikler uyuşmamaktadır. Tabii ki bu durum karşısında Türkiye'de yaşanan modernleşmenin her alana olumsuz yansıdığı söylemek de doğru olmayacaktır. Din ile modernleşme arasındaki bu sorun çözümlenmemiş olarak kalsa da Türkiye'de modernleşmeyle birlikte birçok yenilik yaşanmıştır. Siyasal, kültürel, sosyal, ekonomik gibi her alanda modernleşme girişimlerinde bulunulmuş ve başarılı olunmuştur. Bunlardan bir tanesi de kadın konusunun da gerçekleştirilen yenilikleri oluşturmaktadır.

4.1.2. Dergi Ekseninde Modernleşme

Dergi ekseninde modernleşme ve kadın konusu ele alınırken; kimlik meselesi, beden ve cinsiyet üzerinden değerlendirilmiş ve kadının bu değerlerinin modernleşmeyle birlikte kaybolduğunu, aslında modernleşen kadının İslami değerlerini unutarak Avrupa standartlarına uygun bir model içerisine sokulmak istendiği dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra modernleşmeyle birlikte kadın aslında asli görevi olan aile düzeni ve sorumluluğuyla görevli kişi iken zamanla değişim yaşamaya

başladığından da bahsedilmiştir. Dergide genel olarak bu düşüncenin izlerini hissetmemizin sebebi ise aslında Osmanlı dönemine duyulan hayranlıktan kaynaklanmaktadır. Osmanlı döneminde modernleşme çabaları olsa da bu modernleşme girişimlerinin kadınlara zarar vermediğini aksine onların lehine hareketler olduğu düşünülmektedir. Örneğin dönemin edebiyatçılarından Şinasi ve Namık Kemal dönemin gazetesi Tavsir-i Efkar'da uyrukların egemenliği, vatanseverlik ve insan hakları gibi yeni fikirler geliştirmiştir. Aynı zamanda kadınların ezilmişliği Osmanlı edebiyatı temalarında eleştiri konusu olmuştur. Bir bütün olarak toplumun ilerlemesi ve kadının statüsünün yükselmesi için eğitime önem verilmiş, Osmanlı aydınları kadının iyi eğitim alabilmesi için çabalamışlardır (Dalfidan, 2012: 66). Bunları göz önünde bulundurduğumuzda Cumhuriyet döneminde kadın üzerinde gerçekleştirilen değişimler dergi yazarları tarafından kadınların aleyhine olduğu düşünülmüştür. Çünkü Osmanlı döneminde sınırlı bir şekilde başlayan modernleşme girişimleri Cumhuriyet dönemiyle birlikte hız kazanmıştır.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında modernleşme ile ilgili gerçekleştirilen tüm projelerde kadın konusu önemli bir yer işgal etmiştir. Kadınlar ilerledikçe bütün toplum ilerleyecek, kabuk değiştirecek, yenilenecek ve çağdaş dünya yakalanacaktır. Ülke kalkınması; kadın-erkek eşitliği ve bilimsellikte görülerek tüm alanlara bu anlayış ile yön verilmeye çalışılmıştır (Kaypak, 2014: 2). Özellikle kadın konusuna oldukça önem verilmiş bu konuda devlet tarafından gerçekleştirilen reformların yanı sıra çeşitli kadın hareketleri de başlamış ve bu durum 1980'li yıllarda daha belirgin bir şekilde kendisini hissettirmeye başlamıştır. Kadın Kimliği Dergisinde de bu sebeple modernleşme konusuna oldukça önem verilmiştir.

Kimlik meselesi konusuna dergi içerisinde ayrıca önem verilmiş, bu konu hakkında Nurten Acar şu sözleri dile getirmiştir.

“Müslümanlar kimliğini arıyorlar... Garip ümmet... Kimliğini kaybetmiş zavallı, sahipsiz ümmet... Müslüman hatırla... Geçmişte İslam âleminin zihinlerine yabancı fikirler hâkim olunca neler olmuştu. Şeyhülislamın fetvası ile İslam'a aykırı olmadığı bahane edilerek yabancı unsurlar, yabancı kanunlar ve yabancı kavramlar İslam'a sokulmuştu. Daha sonra ne oldu? İslam ümmeti geriledi ve İslam akidesi hayattan kovuldu. İslam evlere, vicdanlara ve camilere hapsedildi. Artık yeryüzünde Müslümanları İslam ideolojisi değil, Kapitalist ideoloji temsil ediyor” (Acar, 1995: 20).

Bunun yanı sıra batıda gerçekleşen moderniteyle Müslüman ülkelerde gerçekleştirilmek istenen modernleşme hareketleri arasında kültürel farklılıkların olduğu ve kadın üzerinde gerçekleştirilmek istenen modernleşme hareketinin aslında kendi kültürümüze ve dinimize yabancılaşacağıma hemen hemen derginin her sayısında yer verilmiş, bu konuda çeşitli çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu önerilerden birini Nurgül Gök şu sözlerle dile getirmektedir.

“Bu gidişatı değiştirmenin yolu her şeyden önce batının maddi manevi sultasına karşı koyabilecek bir kültürel üretim sağlamaktan geçecektir. Modernizmi ve batının teknolojik üstünlüğüne dayanan hegemonyasını geri çevirmek için, Batı'nın hayatın amacı olarak gösterdiği hedef ve kabulleri sorgulayıp değiştirerek öz değerler dizisini hayata geçirmelidir” (Gök, 1995a: 9).

Müslüman ülkelerde kadınların İslam'ın belirlediği çerçeveye uygun bir görüntü sunmaması ve Avrupalı tarzda kadın yaratılmak istenmesi bu sebeple derginin hemen hemen her sayısında eleştiri konusu olmuştur.

“Eski Bursa Belediye Turizm Şube Müdürü Tefik Halis Bey'in kızı Keriman Halis'in Temmuz 1932'de Cumhuriyet İdarehanesinde güzellik kraliçesi seçildi. Güzel değil de, çirkin denebilecek bir fiziğe sahip olan o malum kız aslında batının kimliğine büründüğü için güzellik kraliçesi ünvanını kazanmıştı. Tabii ki asli kimliğini de yitirmişti. Bu kadın kendisini nasıl tanımlıyordu, bilemiyoruz. Fakat kendi ülkesinin kadın kimliğinden çıkıp batı ülkelerinin kimliğine bürünerek bu ünvanı aldığı muhakkak” (Ceylan 1995: 27).

Modernleşmeyi tanımlarken ise Nurgül Gök derginin birinci sayısında ‘‘Modernite ve Kadın Kimliği’’ adlı yazısında şu sözleri dile getirmektedir.

“Sanayi devriminin sona ermesinden sonra modernlik kadınların hakları, hukukları diye sokağa çıkardığı kadını bu sefer çeşitli güzellik yarışmaları, tüketime yöneltilen faaliyetler ile ikinci kez tuzağa düşürülmek suretiyle cinselliği kullanıldı. Batıda hal böyle vahim durumda iken batılı olmayan toplumları; ilerencilik, uygarlık, modern yaşam ve kadın hakları gibi sözlerle toplumları zihni, maddi ve manevi baskı unsurları kurmak suretiyle kendilerine bağlılıklarını sistematik uygulamalar ile sağladı” (Gök, 1995a: 9).

Gök'ünde belirttiği gibi batılı olmayan toplumlar batılı toplumların bulunduğu seviyeye erişebilmek için çeşitli baskılara maruz bırakılmış ve bunun sonucu olarak belirli kalıpları olan Avrupalı tarzda bir kadın modeli oluşturulmuştur.

Asıl kimliğimizi modernleşme yolunda kaybetmememiz gerektiğini ve bunun için nasıl bir yol izleyebileceğimiz yine derginin birinci sayısında dile getirilmektedir.

“Asli ve gerçek zirve, Allah'ın gösterdiği yoldur. Ben diyorum ki: eğer Müslüman isek büyük ve ehil müfessirlerin bize Kuran'dan açıkladıklarına göre yaşamalıyız. Müslüman kadın, Kuran ve sünnette belirtildiği üzere, Rasulullah'ın zevceleri gibi

olmalı. O mübarek annelerimizi ve sahabe kadınları yeterince tanımıyor muyuz acaba? Batı kültürünün empoze ettiği Avrupalı kadını değil, asr-ı saadet kadını rehber edinmeli ve onun kimliğini taşımalyız. İslami kimliğine kavuşanların sayısının artması dileğiyle” (Ceylan, 1995: 27).

Batılılaşmak adına kendi değerlerimizden ve yaşantımızdan ödün vererek kadınların İslami şartları göz önünde bulundurulmadan çalışma ortamlarına dâhil olması ve erkeklerle aynı konumu paylaşmak adına eşitlik istekleri artmış, bunun için çeşitli kadın hareketleri oluşturulmaya başlanmıştır. Dergide de tüm bunların sebebi olarak modernleşme gösterilerek eleştirilmiş, bu eleştirilerden birisini yine Şule Yüksel Şenler dile getirmiştir.

“Allah’ın hükümlerini hükümsüz sayan ve batıdan ithal beşeri kanunlarla hükümferman olan laik zihniyet; çağdaşlaşma, uygar ve medeni bir ülke olma çabalarında kadını en önemli malzeme ve sermaye olarak görmekte ve kullanmaktaydı. Müslüman Türk kadını “çağdaş ve uygar kadın” kimliğine sahip olmak için, kendini bağlayıcı bütün dini ve ahlaki kayıtlardan sıyrılmalı, alabildiğine hür (!) ve özgür (!) bir biçimde her sahada erkeklerle at başı gitmeli ve her yerde onlarla haşır neşir olmalıydı” (Şenler, 1995b: 12).

Dolayısıyla dergide kadının hür ve özgür olması, çalışma ortamlarına dâhil edilmesi, kadın erkek aynı şartlarda yaşaması modernleşmenin bir oyunu olarak değerlendirilmiştir. Tüm bunlar devam ettiği sürece kadınlarda kullanılmaya devam edecek ve toplumda huzursuzluklar baş gösterecektir. Bu sebeple dergide bu konulara yoğunlaşmış, modernleşmeyle birlikte kadınlardaki boşanma oranlarının arttığı, kadınların suç işleme oranlarının arttığı, toplumsal yaşamın yerine bireysel yaşamın hâkim olmaya başladığı gibi konular üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra aile bağları zayıflamış ve aile kurumunun kutsal olduğu görüşünün yavaş yavaş çözülmeye uğramasının sebebinin de modernleşme olduğu görüşü kabul edilmiştir. Ancak aile yaşamının önemini ve oranın bir zindan değil de gerçek bir sığınak olduğu anlaşıldığı zaman modernleşme adına gerçekleştirilen yeniliklerin zarar vermeyeceği dile getirilmiştir. Çünkü modernizmin tahripkarlığına ve inançlarımızı hiçe sayan büyülenmesine karşı en büyük cevaplardan birisi aile bağlarının kuvvetlendirilmesidir (Aktaş, 1995: 17).

Kadın Kimliği Dergisi’nde modernleşmenin bize getirilerinden çok götürüleri üzerinde durulmuştur. Çünkü batı tarzı modernleşmenin Müslüman ülkelerin yaşam tarzlarına ters olduğu düşünülmüştür. Şenler’ de bu konu hakkında derginin 3.

sayısında ‘‘T.C’’ nin Kadın Anlayışı’’ adlı yazısıyla bu konu hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir.

‘‘Devrimcilik adına bütün kudsî değerlerin tepetaklak devrildiği, ayakların baş, başların ayak olduğu, faziletlerin garabet, rezaletlerin ise fazilet addedildiği, ‘‘Çağdaş’’ olma hırsıyla dinî ve millî kutsalların insafsızca katledildiği tezatlar manzumesi bir ülke haline getirilen Türkiye’de saymakla bitmeyecek ihanetler furyası arasında en büyük ve korkunç ihanet, şüphesiz ki ‘‘Kadın’’ mevzuunda olmuştur’’ (Şenler, 1995b: 12).

Hicran Göze de derginin 26. sayısında ‘‘Genç Kızlar Yetişirken’’ adlı yazısıyla modernleşmenin tanımını ve toplumun içerisine düştüğü durumun analizini gerçekleştiren yazarlardan bir tanesidir.

‘‘Toplumumuz modernlik ve asrîlik denilen bazı şeylerin peşine takılarak genç kızlara yanlış, onları ileride mesut etmeyecek ve aileyi yıkacak temkinlerde bulunmaktadır. Dışarı cazip görülerek aileden ve ev halkında uzaklaştırılmaktadır. Modernlik nedir? Elinde sigara, ayağında lime lime kot pantolonla dolaşmak, kafelerde zamnı öldürmek, barlara takılmak, içki içmek, bikini giymek midir? Çağdaşlık kendi musikisiyle, kendi sanatıyla, kendi tarihiyle, kendi gelenekleriyle kavgalı olmak mıdır?’’ (Göze, 1997b: 16).

Toplumların nesilden nesile aktararak bugünlere getirdiği alışkanlıklarına gelenek adı verilmektedir. Gelenekler İslam’ın emirleriyle örtüştüğü sürece ve topluma fayda sağladığı sürece kabul görmektedir. Ancak bu geleneklerimizi modernizm yok saymakta, onun yerine kendi oluşturduğu gelenekleri tüm dünyada hâkim kılmaya çalışmaktadır. Bu durum ise bizim kültürlerimize zarar vermiştir. Örneğin; artık yemekli eş dost ziyaretleri yerini iş toplantılarına bırakmış, karşılıklı sohbetler pasif bir şekilde başkalarının konuşmalarını seyrettiğimiz Talk-Showlara dönüşmüş ve komşudan bir şey istemek ayıp sayılmıştır (Bostancı, 1995c: 21). Böylelikle toplumlar asırlardır kullandığı yöntem ve kurumlarını terk etmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra mevcut sorunları kendi toplumsal ve düşünsel birikimlerinden ziyade başka toplumların pratiklerini uygulamaya koyması, batılılaşma/modernleşme adı altında gerçekleştirilmiştir. Dinden ve kutsaldan kopuş bir nevi Osmanlı döneminde evrim çizgisini izlerken cumhuriyetle birlikte daha radikal bir şekilde hızlanmış, Cumhuriyet yönetimine egemen olan kadro toplumu modernleşme ve dönüştürme projesini uygulamıştır. Bu projede Türk toplumunun batıya göre geri kalmasının sebebi dine bağlanmış ve toplumsal geriliğin faturası dine kesilerek din toplumsal alanlardan tasfiye edilmiştir (Dursun, 1996: 10). Dolayısıyla Türk modernleşmesini geleneksel değerlerin ve yerel kültürlerin değişmesi için

uğraşan bir medeniyet projesi olarak tanımlayabiliriz. Bu medeniyet projesi kişinin denetiminden uzak, irade dışı, yemesine içmesine karışan, konuşmasını ve hareketlerini değiştirmeye yöneliktir. İslamcı harekette bu durumu önlemeye çalışmış ve modernizmin belleklerden silmeye çalıştığı Müslüman kimliğini yeniden tanımlamak için uğraşmıştır (Göle, 1998: 13-14).

Genel olarak dergi ekseninde modernleşme hareketini değerlendirildiğinde görülmektedir ki dergide Cumhuriyet karşıtı bir söylem geliştirilmiş, Osmanlı modernleşmesi hakkında olumsuz düşüncelere yer verilmemiştir. Ancak konuyu Cumhuriyet taraftarları ve Osmanlı taraftarları gözünden değerlendirdiğimizde; Kemalizm taraftarlarına göre Cumhuriyetle birlikte Osmanlı döneminde hak bile talep edemeyen kadınlar haklarla donatılarak yükseltilmiş, Cumhuriyet'in getirdiği modernleşmeye olumsuz bakanlar ise Osmanlı kadınlarının Cumhuriyet'ten önce başlattıkları modernleşme hareketlerinin yok sayılarak Cumhuriyet döneminde kadın modernleşmesinin yasaklar ve emirler ile birlikte uygulanmaya çalışıldığı savunulmuştur (Eryılmaz, 2019: 41). Dolayısıyla Kemalizm taraftarları Osmanlı dönemindeki kadın haklarını sorgularken Cumhuriyete olumsuz tavır sergileyenler ise Cumhuriyet dönemindeki kadın haklarını eleştirmiştir. Böylelikle her iki kesimde toplumda gerçekleşen modernleşme hareketlerinin iyi yönlerini kendi saflarıyla özdeşleştirirken, modernleşme hareketlerinin kötü yönlerini kendi düşüncesini savunmayan bir gruba yıkararak günah keçisi ilan etmeye çalışmıştır.

4.2. Türkiye'de Feminizm

Kadının geleneksel toplumdaki konumunu değerlendirdiğimizde aslında Kadın ev içi işlerden sorumlu erkek ise evin geçimini idame ettiren kişi olarak belirlenirken kadının ekonomik bir destek sağlamadığından küçümsenmekte, erkeğe daha fazla görev düştüğünden dolayı erkek üstünlüğü toplumda hâkim olmaktadır. Feminizm kadın erkek arasındaki her türlü ayrımcılığa engel olarak eşitlik sağlama çabasında ve kadınlarında erkekler kadar etkin olabileceğini savunmaktadır. Genel odağı ise kadının özgürlüğüne dayanmakta, toplumsal cinsiyet ve cinselliğe ilişkin öğeleri inceleyerek, cinsiyet eşitsizliğini, kadın haklarını ve kadın sorunlarını araştırmaktadır (Gönenç, 2012: 65). Bunun yanı sıra feminizm özellikle kadınların kamusal alanlarda

daha fazla görünür olması için çaba göstermiş, kadın – erkek arasında toplumda yaşanan her türlü fırsat eşitsizliklerini eleştirmiştir.

Feminizm ilk bakışta muğlak bir terim gibi gözükmemesine rağmen farklı anlamları, farklı bağlamları da olan bir kavramdır. Özellikle de batı ve batı dışındaki toplumlarda politik sonuçlar barındırır. Ancak çeşitli kültürel bağlamlarda ki feminist yaklaşımların referans noktasını yine batılı feminist söylem oluşturmaktadır (Schroeder, 2007: 14). Sonuç olarak feminizm kavramı ilk Fransa’da ortaya çıkış amacı kadın haklarını savunmak iken Türkiye’de de feminist söylemin yaygınlaşmasının ana kaynağını yine kadın haklarını savunmak oluşturmuştur. Ancak birbirlerinden farklı anlamları ve bağlamları olan feminist hareketler, Türkiye’de 1990’larda daha çok görünür olmaya başlamıştır. Bu feminist hareketlerin tek bir doğrusu olmamış, her hareket kendi doğrusunu savunmuştur. Bunlar; Liberal, Sosyalist, Marksist ve İslamcı feminist hareketler olarak değerlendirilmektedir. Ortak noktaları ise kadınların ezilmişliğine ve toplumdaki eşitsizliklere karşı seslerini duyurmaktır. Kadının çıkarına ve faydasına olabilecek etkinliklerde ve kampanyalarda bir araya gelseler de kampanya hedefine ulaştığı takdirde dağılmışlardır. Bu sebeple feminist hareketlerin bir örgütlenme merkezi olmamış, tek bir doğru içerisinde yerini yükseltmek ve hiyerarşik bir yer kapmak gibi bir hedefleri hiçbir zaman olmamıştır (Kara, 2006: 38).

Kadın-erkek eşitsizliği söylemi sadece gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde görülmemekte, gelişmiş ülkelerde bile toplum bu sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin Fransa’da en önemli inanış her türlü toplumsal özgürlüğün sağlanmış olduğu bir ülke olarak tanımlanırken, kadınlar birçok yasal haklarını elde etmiş olsa da toplumsal konuları hakkında hala bir savaş vermekte, erkek egemen toplum düzeniyle mücadele etmek zorundadır. Erkeklerden daha az maaş alan kadınlar, siyasal ortamlarda daha az temsil edilen kadınlar, kadın işsiz oranının erkek işsiz oranından daha yüksek olması gibi olgulardan her toplumda söz edilmektedir (Gönenç, 2012: 82).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında kadınlara çeşitli ayrıcalıklar verilmiştir. Bunlardan bazıları; 1926’da şeriat kanunun kaldırılarak yerine medeni kanunun getirilmesi ve 1934’te kadınlara oy kullanma hakkının tanınmasıdır. Bunun yanı sıra

kamusal alanlar yeniden organize edilerek çay salonları, balolar ve sokaklar, akşam yemekleri vb. hem kadınları hem de erkekleri toplumsallaştıracak alanlar olarak değiştirilmiştir (Schroeder, 2007: 81-83). Cumhuriyet döneminde kadın erkek eşitsizliğinin giderilmesi ve kadınlarında kamusal alanlarda daha görünür olması için uğraşmıştır. Özellikle 1918-1928 yılları arasında kadınlarda bu amaçlar için uğraşmıştır. Bu dönemlerde kadınların, kadın hareketlerini daha zengin bir içerikle savunmaya başladığı yıllar olarak değerlendirilir. Kadınlar artık Avrupa'daki hemcinsleriyle eşitlenmeyi ve geçmişin geride kaldığını, maddi- manevi tüm haklarını elde ederek kadının önemsenmesi gerektiği bilincine erişmişlerdir (Akagündüz, 2012: 342). Daha sonraki yıllarda ise özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda çeşitli kampanyalara imza atmak için bir araya gelmişlerdir.

Feministler ilk olarak İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde, çalışmalarını toplu olarak yaymak amacıyla kadın birlikleri kurmuş ve böylelikle yaptıkları eylemlerle daha fazla insana ulaşma imkânı sağlamışlardır. Bu birliklerin ilk toplu eylemi de 1986 yılında gerçekleştirdikleri Türk hükümetinin de resmi olarak 1985'de imzaladığı CEDAW (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Konvansiyon'un) uygulanmasına yönelik bir imza kampanyasıdır. Bu imza kampanyası ve gerçekleştirdikleri diğer eylemler sonucu olarak Türk Medeni Kanunundaki kanunların, CEDAW'ın sunduğu koşullardan bazılarının değiştirilmesini sağlamıştır. Bunlardan bir tanesi evli olan kadınların kocalarının soyadını alma zorunluluğu ortadan kaldırılmış, pasaport almak için kocalarının izinlerine ihtiyaç duyan kadınların bu izin belgelerini getirme zorunluluğu değiştirilmiştir. Bu durum kadınları hareket kısıtlamalarını bir nebze olsun rahatlatmıştır (Schroeder, 2007; 93-94). Bunun gibi birçok konuda kadının yararına olacak kanunlar yürürlüğe konulmuş ya da kadının özgürlüğünü kısıtlayan bazı kanunlar kaldırılmıştır.

Feminist hareketler Türkiye'de sosyal ve siyasal olarak farklı gruptaki insanları "kadın hakları" söylemi içerisinde bir araya getirmeyi başarmıştır. Böylece toplumsal hareketler açısından farklı gruptaki kadınların bir araya gelmesinin yanında, devlet karşısında sivil örgütlerin birbirleriyle dayanışma içerisinde hareket etmelerinin yolu açılmıştır. Böyle olunca 1990'larda kadın hareketinin feminizm ya

da kadının kurtuluş hareketi söylemi her kesimde tartışılır hale gelmiş, bir tür çağdaşlık ölçütü olarak her örgütlenme içerisinde kadın birimleri oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra siyasal parti programlarında kadın sorunlarına da değinilmiş, feminist hareketler bir örgüt olarak olmasa da farklı görüşlerin toplandığı çoğul bir hareket olarak yayılmaya başlamıştır (Kara, 2006: 16).

4.2.2. Dergi Ekseninde Feminizm

Feminizm hareketinin Türkiye’de cereyan ettiği yılları göz önünde bulundurduğumuzda “Kadın Kimliği Dergisi” de toplumun gündemini meşgul eden bu konu üzerinde durmuştur. Bunun sebebine baktığımız zaman artık sadece Kemalist ya da farklı gruplara ait kadınların feminizm tartışmasını yürütmediği, Müslüman kadınlarında bu harekete ilgi duyarak desteklemesi, dergi içerisinde bu konunun işlenmesine sebebiyet vermiştir. Ayrı bir sayı olarak “İslami Feminizm Var Mı?” adlı konu başlığıyla 23. sayıda ele alınmış, bu konuda çeşitli yazarların, araştırmacıların ve eğitimcilerin görüşlerine yer verilmiştir.

Feminizm hareketi hakkında dergide yazan yazarları değerlendirdiğimizde feminizmin koyu bir şekilde desteklenmediği görülmektedir. Ancak bu konu hakkında hemen hemen ikiye bölünmüş bir kutuptan da söz edilmektedir. “İslami feminizm”⁹ kavramını bazı yazarlar desteklerken bazı yazarlar ise feminizmin her türlüüne karşı çıkmıştır. Bunun açıkça örneğini dergi yazarlarından Mualla Gülnaz dile getirmiş ve feminizm hareketinin İslamcı bir dergi içerisinde yer almasının ve konuşulmasının dahi doğru olmadığını savunmuştur. Ancak kendi sosyal ve kültürel şartlarımızı göz önünde bulundurarak başka şartlarda gelişmiş olan hareketlerden, bize fayda sağlayacak yönlerin kullanılmasında da sakınca

⁹ İslami feminizm kavramı bir nevi geleneksel kadın ile modern kadın arasındaki orta çizgiyi nitelemektedir. Geleneksel İslamcı kadın hakkını savunabilmek için feminizm kavramından faydalanmış ancak bunu kendi diline ve kavram dünyasına çevirerek kullanmıştır. İlk önce yine İslam’ın öngördüğü kuralların dışarısına çıkmadan haklarını aramışlar, feminizm ve İslam’ın çatıştığı noktada ise İslam’ın öngördüğü bakış açısını benimsemişlerdir. İslamcı feminist söylem, İslam kültürü içerisinde yetişen Müslüman kadınının birey olma çabalarını yansıtmaktadır. Bu söylemin merkezinde ise Kuran’ın eşitlikçi yaklaşımı ve kullandığı tedrici metot yer almaktadır. Bu yaklaşımları dile getiren düşünürler, toplumdaki ataerkil ve cinsiyet eşitsizliği konuları üzerinde yoğunlaşmışlar, aslında kadının toplumda geri kalmışlığının nedenini ise İslam’dan ziyade geleneğe bağlamışlardır (Güç, 2008; 668-669). Bu sebeple İslamcı feministler tarafından Kuran’ın indiği şartlar göz önünde bulundurularak günümüzde kadınlar tarafından tekrardan yorumlanması talep edilmiştir. Çünkü bugüne kadar erkekler tarafından yorumlanan Kuran’ın; kadınların eşitsiz bir yaşam sürmesine sebep olduğu düşünülmüştür.

olmayacağını dile getirmiştir. Aslında feminizme karşı sert duran bir düşünce yapısına hâkim gibi görünse de toplumda kadınların yaşadığı sorunlara karşıda tepkisini kalmamış, sadece feminizmin bir çözüm olmayacağını düşünmüştür. Feminizmin kadınlar için bir yarar sağlanamayacağını, erkeklerin değişmediği sürece kadınların hak talep etmelerinin anlamsız olduğunu Mualla Gülnaz şu sözlerle dile getirmektedir.

“Müslüman ev içlerinde yaşananlar; Müslüman erkekler, kadınlar, genç kızlar ve delikanlıların birbirleriyle olan ilişki biçimleri bu ilişkilerdeki muğlaklık evlerin içine çöken haksızlık, acımasızlık, şiddet, ‘yuvayı’ işkencehaneye dönüştüren mekanizmalar, feminizme küfrederek son bulacaksa hiç durmayalım. Bunlar feminizmle aşılamaz elbette. Karanlığı, muğlaklığı, zulmü kendimizden yola çıkarak aşmak durumundayız. Yaşadıklarımızın, Müslümanlığımızın asgari şartı olan insanlık durumumuzla asla bağdaşmadığını anlayarak ve anlatarak. Bunu en çok anlaması ve kendilerini dönüştürmesi gerekenler erkeklerimiz. Onlar bunu yapmadığı sürece, biz bir monoloğu sürdürmekle kalacağız. İskankar, geçimsiz, ‘sorun’ lu kadınlar olarak görülmek de cabası. Oysa ortada bir ‘kadın sorunu’ değil, öncelikle bir ‘erkek sorunu’ var” (Gülnaz, 1997: 12).

Aslında feminist hareket de bu sorunu gündemine almakta ve kadınların erkeklere karşı bende varım naralarıyla sesini duyurma çabasıdır. Gülnaz, her ne kadar bu durumu kadının dışında olan bir olay olarak değerlendirse de kişi kendi hakkını talep etmediği sürece kimse ona kendi hakkını vermeyecektir.

Batıda feminist hareketlerin çıkış sebebini ise Fatma Pala ‘Feminist Hareketin Doğuşu’ adlı makalesinde dile getirmiştir. Burada Platon’un kadınların bilgeliğinden bahsetmesinin yanında kadınların hiçbir işte erkekler kadar başarılı olamayacağı düşüncesine ve Aristo’nun kadınların zekâ ve ahlaksal açıdan aşağı düzeyde olmalarından dolayı toplumda her zaman yönetilenler kısmında yer alacağı düşüncelerini örnek göstererek batıdaki feminist hareketi anlatmaya çalışmıştır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Tarihe baktığımızda Yunan’da ve Roma’da kadınların hiçbir hakkı yoktu. Evlenmenin amacı erkek çocuk sahibi olmak, şanını yürütmek ve mal mülk edinmekti. İsrail hukukunda ise kadınlar baba evlerinde hizmetçi iken erkekler mutlak hâkimiyet sahibiydi. Hindistan’da da kadınlar hiçbir hakka sahip değildi. Çin’ de ise kadın insan yerine dahi konulmaz, isim bile verilmezdi. Hristiyan dininde Hz. Âdemin cennetten kovulmasının sebebi Hz. Havva olduğu düşünülerek kadınlara şeytan gözüyle bakılır ve 16.yy’a kadar İncil’e el sürdürülmezdi. İngiltere’de ise 6 asır evveline kadar erkekler kadınlarını satarlardı. Ancak İslam dinine baktığımızda Kuran’da kadın erkek ayrımı gözetilmemiş ve “Ey

İman Edenler” “Ey İnsanlar” şeklinde hitap edilmiş, her iki cinse de emirler eşit olarak gelmiştir (Cengiz, 1995: 18). Bu sebeple batıdaki kadın kendilerine hissettirilen değersizlikle birlikte zamanla reaksiyon göstermeye başlaması doğal olarak karşılanırken, Müslüman kadınların böyle bir değersizlikle hiçbir zaman karşı karşıya gelmediği için feminist hareketler batı taklitçiliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak özümüzü ve kim olduğumuzun farkına varırsak bu kimlik bunalımından kurtulmamız sağlanacaktır. Dolayısıyla batılı kadın tarihin ve günümüzdeki ezilmişliği feminizm ile üzerlerinden atmak istemiştir. Çünkü batılı düşünürler bile kadını aşağılamışlardır. Bunun sonucu olarak da batılı kadınlar feminizmin temellini 18. yüzyılda atmışlardır. Bizde ise feminizme gerek yoktur (Gökçınar, 1995: 6). Müslüman kadınlar İslam’ın kendilerine tanıdıkları hakları bilmemesinden kaynaklı batılı kadınların kendi haklarını arama gayretiyle oluşturdukları feminist hareketten kendilerine pay çıkarma girişiminde olduğu düşünülerek dergi içerisinde İslam’ın kadınlara tanıdıkları hak ve vazifeleri anlatmak için uğraşmışlardır.

Derginin beşinci sayısında Fatma Özcan’ın Aysel Yüksel ile gerçekleştirdiği söyleşide Aysel Yüksel’de kadına asıl değerın İslamiyet dönemiyle birlikte verildiğini, İslamiyet’ten önce bütün dünyadaki kadınlar İslamiyet’in kadına verdiği hakların hiç birinden faydalanmadığını dile getirmiştir. Kadın veya erkek birbirinden üstün değil aksine Kuranı Kerim’de kadın - erkek sadece takva sahibi olmaları hasebiyle birbirleri arasında üstün olabileceği savunulmuştur (Yüksel, 1995: 14).

Bu konu hakkında Halime Toros “Bir Dönemin Anlatılmamış Öyküsü” adlı yazısında batıda gerçekleşen feminist hareketin Türk toplumuna uyarlanma çabalarına karşı eleştirisini şu sözlerle dile getirmiştir.

“Seksenli yıllardan bugüne yaşadığımız süreci kendi sözcüklerimizle konuşmaya, sorgulamaya, yazmaya başladığımızda bir kadın hareketinin kuvveden fiile çıkacağını düşünüyorum” (Toros, 1997: 13).

Görüldüğü üzere batılı bir söylem olan feminist hareketin varlığının Türk toplumunda bir anlam ifade etmediği ancak bizim toplumumuzun içerisinde bulunduğu şartları göz önüne alarak oluşturulan hareketlerin ancak bizim yaramıza merhem olabileceği düşünülmüştür.

Dergide “Batı Kaynaklı Düşünce” adlı yazısında Gülhan Cengiz ise feminizm ile ilgili görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir.

“Günümüzde batı kaynaklı feminizm düşüncesi hanımların kimlik bunalımından kaynaklanmaktadır. Biz hanımlar şahsiyetli olabilirsek, cemiyet içerisindeki yerimizi gerçek anlamda alabilirsek, haklarımızın istismar edilerek korunmasına gerek kalmayacaktır” (Cengiz, 1997: 30).

Genel olarak dergide tek bir feminizm olmadığından feminizmlerin olduğundan dolayı kadınların birçok feminist hareket karşısında bocalayacağı savunulmuş ve bunların hiç birisini çözüm olarak görmemişlerdir. Feminist hareketin aile kurumunu öldürdüğünü ve kadınların özgürlük adı altında evliliğe ve çocuğa karşı bir önyargı oluşturduğunu dile getirmekte ve uygulanmaya çalışılan bu feminist hareketin kadının doğasına aykırı olan davranışlara itmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Ancak bu düşüncelerin yanı sıra dergide feminist hareketi destekleyen ya da Müslüman feminist hareketi destekleyen yazarların görüşlerine de yer verilmiştir. Örneğin dergide feminist hareketi Handan Belli “Feministlik Evliliği Kurtarmıyor” başlığı altında 23. sayıda sert bir dille eleştirmiş ve evin reisinin kadın olması bir bakıma kadının üzerine evin ve işin sorumluluğunun yüklenerek erkeği daha çok kendi başına buyruk hareket eder noktaya getirdiğini savunmuştur. Ortada eşitlik denen bir olgunun kalmayarak, evliliğin sonlanacağını savunmuş, ancak erkeğin peygamber efendimizin izinden giderek hanımına değer vermesiyle feminist bir Müslüman olabileceğini dile getirmiştir. Böylelikle batılı feminist söyleme karşı çıkarken feminist Müslüman tabirine karşı sıcak yaklaşmıştır (Belli, 1997: 31).

Feminizm hareketi anlatılırken genelde batıda yaşanan olaylardan ve batıdaki kadınların yaşadığı sıkıntılardan örnekler vererek Müslüman kadını özellikle Osmanlı toplumundaki kadınların batıdaki kadınlara nispeten daha iyi durumda olduğundan bahsedilmiştir. Fatma Pala bu konu hakkında Batıdaki feminist hareketlere benzer bir durumun paralel olarak Osmanlı toplumunda kadın hareketleri olarak gün yüzüne çıktığından bahsetmiştir. Kadın hareketlerinin Osmanlı’da çıkış sebebine baktığımızda; 19. yüzyılda Osmanlı modernleşmesiyle birlikte kamusal ve toplumsal alanlarda bir takım değişikliklerin yaşanmasının yanında siyasal alanda da değişiklikler yaşanmıştır. Osmanlı’da erkeklerde “vatandaşlık” statüsünde önemli değişiklikler yaşanırken kadınlar bu durumun dışında bırakılmıştır. Bu sıkıntıları ilk fark edenlerde eğitilmiş, kamusal hayatın içerisinde yer alan kadınlar olmuştur. Bu

kadınların kamusal alanla bütünleşmelerine rağmen yine de kendilerini sağlam zemine kavuşturacak siyasal ve yasal düzenlemelere sahip değildi. Bu sebeple Osmanlı modernleşmesiyle kadın aleyhine gelişen kamusal alan Türkiye’de feminizmin ortaya çıkmasının sebebi olmuştur. Osmanlı’da hissedilen bu kadın hareketleri ise cumhuriyetle birlikte duraksamaya girmiştir. Çünkü cumhuriyeti kuran devletçi elit kesim kadına verdikleri oy hakkını öyle abartarak dillendirmiş ki, kadınlar uygulanan bu rejime karşı minnet borcunu feminist kimliğini bir kenara bırakarak ödeme gereği hissetmiştir. Ancak devlet kontrolü altında feminist hareketler sürdürülebilmiştir (Çaha, 1996: 12). Dergide de bu durum eleştirilmiş, Osmanlı’da gerçekleştirilen kadın hareketlerinin aksine Cumhuriyet döneminde Şirin Tekeli’nin de adlandırdığı gibi “devlet feminizmi” her şeyi değiştirmiş ve feminist hareketler batı taklitçiliği olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Genel olarak feminizm değerlendirildiğinde çıkış amacının doğru olduğu görülmektedir. Kadınlar uğradıkları haksızlıklara seslerini yükseltmişler bunun sonucu olarak kadın hakları düşünce platformuna ve hukuk düzenine taşınmış bu sebeple kadın haklarına çok büyük faydaları dokunmuştur. (Belirtilmemiş, 1998: 15). Ancak kişilerin tepkilerini ifade ediş şekilleri ve dile getirdikleri çözümler içerisinde materyalist duygular barındırdığı için bir çözüm elde edilememiş ve kadına hak ettiği saygınlığı yine kazandıramamıştır (Pınarbaşı, 1996: 20). Feminizm kadın-erkek eşitliği söylemini dile getirdiğinde kadını bir ev hanımı ve anne olarak görmekten uzaklaşmıştır. Hatta bu rollerini benimseyen kadınlara köle nazarıyla bakmakta, kadının erkek egemenliğinden kurtulması için çalışması ve ekonomik bağımsızlığını kazanması gerekliliğini savunmaktadır. Hatta feminizm Kadının evlilik dışı ilişkilerine ise özgürleşme olarak bakmaktadır. (Çankırlı, 1997: 32).

Sonuç olarak dergi içerisinde işlenen feminist hareketi değerlendirdiğimizde aslında tam anlamıyla bir fikir birliği içerisinde bu konunun incelendiğini ya da yazarların hepsinin aynı bakış açısıyla yazılar kaleme aldığı söylenememektedir. Genellikle feminist hareket tanıtılmış ve feminizme karşı olan yazarlar; feminizmi batıda gerçekleşen bir olgu olarak değerlendirmiş, Türk toplumunda böyle bir harekete gerek olmadığı düşünülmüştür. İslami feminizmi destekleyen yazarlar ise dini değerler ile çatışmadığı noktada kadın haklarının savunulabileceğini ve bu konuda tam destek

verilebileceğini düşünmüştür. Yazarların dergide feminizm üzerinde hem fikir olduğu tek nokta ise feminizmi batıdaki söylemiyle aynen kabul edilmesinin yanlışlığı olmuştur. Feminizm hareketini değerlendirirken dergide asıl verilmek istenen mesaj, İslami feministleri desteklemek ya da bu konuda birlik olarak İslami feminizmi tüm okurlarıyla paylaşmak değildir. Dergide bu konunun işlenmesinin sebebi Türk toplumunda çok fazla gündemde olan bir konu hakkında okuyucularını bilgilendirmek ve bu kavram karmaşalarından kurtarmak olmuştur.

4.3. Türkiye’de Başörtüsü Sorunu

1980 sonrası gerek feminizm gerekse modernleşme hareketleri sonucu kadınların kamusal alanlarda görünür olmaları desteklenmiş ve kadınlar, erkeklerle eşit imkânlardan faydalanmaya, eğitim görmeye, çalışma hayatına atılmaya başlamışlardır. İslamcı hareket içerisindeki kadınlarında özellikle eğitim, çalışma hayatı ve siyasete katılma gibi taleplerle gündeme gelmesi, Türk toplumunda kadın konusunda yeni bir tartışma alanı yaratmış ve kamusal alanda başörtü meselesi Türkiye gündeminin en hareketli konularından birisini oluşturmuştur.

Başörtüsü meselesi hem Müslüman ülkelerde hem de Batı Avrupa ülkelerinde siyasi bir mesele olmuştur: Kamu alanlarının laikleştirilmesi, bireyin farklı kültür ve inançlara sahip olma hakkı, dinin eğitimdeki yeri vb. gibi toplumun temel değerlerindeki gerilime ışık tutmaktadır. İslamcı öğrencilerin örtünmelerinin tartışılabilir bir mesele gibi görünmesinin nedeni: Örtünmenin üniversite kampüsleri, siyasi partiler, sınai çalışma yerleri, şehir merkezleri gibi modern toplumsal ortamlarda gerçekleştirilmesidir (Göle, 2010: 15). Merkezi ve modern standart çalışma ortamlarında, geleneksel rollerin en açık göstergesi olan başörtülü kadınların bulunması, modernleşmek isteyen bir toplumla çatışma içerisine düşmekte, bu şekilde laik bir toplum düzeninin oluşturulamayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple 1980 sonrası dönemde modern toplum düzeni içerisinden başörtülü kadınlar uzaklaştırılmak istenmiştir.

Başörtüsü konusunda ilk yasaklama 1980 askeri darbesinin lideri Orgeneral Kenan Evren tarafından getirilmiştir. YÖK (Yükseköğretim Kurulu) ise bu doğrultuda yasağı üniversitelerde uygulama başlamış ve başörtüsü yasağı bazı üniversitelerde

kısmen uygulanırken, bazılarında tamamen uygulanmıştır. Ancak askeri rejim yerini sivil olana bırakmasıyla, dönemin başbakanı Turgut Özal'ın gerçekleştirdiği demokratikleşmeye, askeri rejimin tasfiyesine ve sivilleşme çabalarına paralel olarak 1980'lerin ikinci yarısı 1990'ların başlarında yasakların uygulandığı üniversite veya fakülte sayısı, uygulanmayanlardan az olmuştur (Özipek, 1999: 16-17). Dolayısıyla Özal dönemiyle birlikte başörtülü kadınlar açısından, toplumda bir rahatlama hâkim olmuştur.

28 Şubat 1997'de gerçekleşen askeri darbe ile birlikte yasaklar yeniden ve bu kez daha kararlı bir şekilde uygulanmış, üniversitelerde başörtülü öğrencilerin serbestçe eğitim görmesi engellenmiştir. Bu askeri darbenin gerçekleştirilmesinin ardındaki asıl sebep aslında 1996 tarihinde Refah Partisi'yle – Doğru Yol Partisi'nin oluşturduğu koalisyonunda Refah Partili Necmettin Erbakan'ın başbakan olmasıdır. Çünkü o dönemlerde İslamcılarının faaliyetleri üst seviyelere ulaşmış, İrtica ve şeriat gelecek düşüncesiyle de 28 Şubat 1997'de askeri darbe gerçekleştirilmiştir. Bu askeri darbeye birlikte birçok başörtülü kadınların kamusal alanlardan uzaklaştırılmasının yanı sıra eşleri başörtülü olan birçok erkek de irtica fikirleri ve faaliyetleri sebebiyle işten çıkarılmışlardır (İşiker, 2011: 81). Böylelikle toplumda düzen bozulmuş, başörtüsü meselesi sadece üniversite sıralarında kalmamış, kadın erkek herkesi ilgilendiren bir mesele haline gelmiştir. Ancak bunun yine de en büyük faturasını başörtülü kadınlar ödemiştir.

Sonuç olarak başörtüsü sorunu, başörtülü kadınların temel hak ve özgürlüklerini kullanmasının engellenmesine ve onların ayrımcılığa maruz bırakılmasından kaynaklanan bir insan hakları sorununu teşkil etmektedir. Sorunun kaynağında ise devletin tutum ve davranışları yer almaktadır. Başörtülü kadınların devlet okullarında, özel okullarda, üniversitelerde eğitim ve öğrenim görmeleri engellenmekte, kamu görevlisi olarak çalışmaları ve avukatlık gibi bazı meslekleri icra etmelerine izin verilmemekte, diğer vatandaşlara tanınan bazı kamusal tesis, hizmet ve imkânlardan yararlanma hakları başörtülü kadınlara verilmemektedir (Özipek, 1999: 15). Bu durum ise toplumda kadınların uzun yıllar yıpratıcı süreçler yaşamasına sebep olmuştur. Üniversite kapılarından geri çevrilen birçok genç kızın eğitim ile aralarına ya mesafe koymuşlar ya da başlarından başörtülerinin zorla

çıkarılmasına göz yummak durumunda kalmışlardır. Başörtülü öğretmenler ise bu mesleklerini sürdürebilmek için yeri geldiğinde yalan sözlere ve ikiyüzlü davranışlara itilmişlerdir. Başörtülü öğretmenler “kronik sinüzitten dolayı başörtülü çalışması sıhhi yönden gereklidir” şeklinde raporlar almaya mecbur bırakılmışlar ya da peruk takarak sahte bir kimliğe bürünmüşlerdir (Aktaş, 234: 2001). Tüm bu problemler günümüzde çözülmüş olsa da Türk toplumunun tarihinden maalesef ki silinmeyecek izler olarak kalacaktır. Hâlbuki hayat tarzı, yaşam standartı, dini inancı ne olursa olsun karşılıklı saygı ve sevgi çerçevesinde yaşam hakkı her birey için eşit olması gerekmektedir.

4.3.1. Dergi Ekseninde Başörtüsü Tartışmaları

Kadın Kimliği Dergisinde Başörtüsü sorunu, laiklik ilkesi ve cumhuriyet modernleşmesi ekseninde sorunsallaştırılmış, hem laik bir kadın hem de İslami bir kadın olabilme konusu dergi içerisinde tartışılarak bu ikilem kadınlar da kimlik bunalımına yol açtığı dile getirilmiştir. Bunun yanı sıra derginin genelinde hissedilen Cumhuriyet karşıtı söylem, başörtüsü meselesinde de aynen uygulanmış, başörtüsü sorunun faturası yine Cumhuriyet dönemi modernleşmesine kesilmiştir. Bu konuda Şule Yüksel Şenler derginin 6. sayısında “Öcülerini Seveceğim” adlı yazısıyla 1978-1979 yılları arasında başından geçen olaylara değinmiş ve çarşaf giymesinden kaynaklı yaşadığı çeşitli sıkıntıları dile getirmiştir. Yolda, sokakta, caddede yürürken arkasından “öcü” diye bağırarak insanları şiddetle kınamış, adeta kaleme aldığı yazılarıyla o dönem yaşadıkları hakkında kendi içerisinde hesaplaşmış ve bu konuda daha bilinçli bir toplum olabilmek için dergi okuyucularına tavsiyelerde bulunmuştur.

28 Şubat 1997 askeri darbesinin ardından üniversiteli gençlerin başörtüsü yasakları hakkında derginin 25. sayısında şu sözler dile getirilmiştir.

“Din hürriyeti her insanın hakkıdır, kimse kimseye sen şu dine gir şöyle yaşa böyle yap, şöyle yapma deme hakkını kendinde bulamaz hele hele insanların inanç ve ibadet serbestliği başkasının hakkını gasp etmediği sürece kısıtlanamaz. Devlet buna bırakın müdahale etmeyi inançlarını rahat yaşaması için yardımcı olur. Osmanlıdaki cami ile Havra'nın Kilise'nin yan yana olması en canlı örneklerden iken Fatih'te sarık cübbe avının yapılması üniversitelerdeki başörtü yasağı enteresan yönetim örnekleridir. Üniversite hocalarının bazıları her öğrencisinin saçlarını merak ediyor olabilir, yoksa bilmediğimiz anlamadığımız bir şeyler mi var... Kimin iktidar olduğu tartışmalı şu günlerde İslam'ın öngördüğü can, mal, namus, nesil ve din özgürlüğünün size yansımaları nasıldır bilemiyorum ama Müslümanlar adına endişelerimin olduğu muhakkak...” (Belirtilmemiş, 1997: 8)

Bu sözlerden anlaşılacağı üzere yine cumhuriyet karşıtı bir söylem dile getirilirken Osmanlı yönetim şekli savunulmuş ve toplumun içerisinde yaşadığı sıkıntılar hakkında çekinmeden fikirlerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra yine derginin 24. sayısında ‘‘Tansiyonu Kadınlar mı Yükseltti’’ adlı yazıyla 28 Şubat sürecinin yaşanmasının sebebi olarak kadınlar gösterilmiştir.

‘‘1997’nin başından beri gerginlik sürüyor. Bu soğuk savaşın baş sebebi olarak dinin bütün resmi kurum ve kuruluşlarda egemen olmaya başlamasından rahatsız olduğunu söyleyip çeşitli önlemler almak isteyenler ile dinin her alanda yaşamayı gereğini savunanlar arasında geçiyor. Bu gerginliğin bize göre baş sorumlusu ise kadınlardır. Hatırlayacağınız gibi ramazan ayının girmesiyle Fadime Şahin’in kamuoyunda patlak veren hikâyesi bir ay boyunca bilerek değişik mecralara gönderimler yapılmak için kullanıldı. Sonra Kudüs gecesi ve diğer soğuk eylemler medya için bulunmamış senaryo malzemeleriydi. Sonunda M.G.K (Milli Güvenlik Kurulu) olaya el attı. Medyanın isteği olmuştu. Hatta hükümet yıkılmalydı. Bize göre tansiyonun yükselmesinin baş aktörü kadınlardır. Kadınların boş çenesi tarihte nasıl aileler, evlatlar yıkıp yaktırmak olduysa günümüzde de devam etmektedir. Merak ediyoruz kadınlar yönetimde hangi iyi ve yararlı konuya imzalarını attılar veya atacaklar. Yoksa işleri hep spekülasyonlar çıkarmak, hamurlu elleriyle hayırsız meseleler başlatarak: ‘‘Yönetimi biz kadınlara bırakın bakın her şey nasılda düzelecek’’ sözüne hak vermek istiyoruz. Fakat her defasında hüsrana uğruyoruz. Artık bizler ‘‘Gölge etmesinler başka ihsan istemeyiz’’ sözünü kadın yöneticiler içinde maalesef yüksek sesle söyler olacağız’’ (Belirtilmemiş, 1997: 6).

Dolayısıyla denilebilir ki; İslamcı erkekler kadınların kamusal alanlarda yer almasını istemiyor ve yaşanan askeri darbenin sorumluları olarak yine kadınları gösteriyor. Böylelikle kadınlara özel alanlar tahsis edilirken kamusal alanlar yine erkeklere tahsis ediliyor, ancak yaşanan bu başörtüsü meselesinin kadınların erkeklerin çalışma alanlarını ihlal etmesinden kaynaklı ortaya çıktığını düşünmek çok sığ bir düşünce olacaktır. Başörtüsü meselesinin toplumda sorun olması ve birbirine zıt görüşteki insanları bu konuda karşı karşıya getirmesinin asıl sebebi başörtüsünün siyasi bir kimliğe bürünmesinden kaynaklanmaktadır. Dinsel bir sembol olan başörtüsü belli bir siyasi grubun sembolü haline geldiği zaman, insanlar birbirine düşman olmaktadır. Bu sebeple başörtüyü belli bir siyasi grubu ve toplumu ifade etmek için kullanan kesimlere kullanmamalarını tavsiye etmek daha doğru olacaktır.

28 Şubat sürecinin yansımalarından İmam Hatip okullarının kapatılması konusunda da dergi içerisinde çeşitli faaliyetlerde bulunulmuş, bu konu hakkında çeşitli yazılar kaleme alınmıştır. İmam Hatip okullarının kapatılmak istenmesinin

sebebi olarak da İmam Hatip okullarının Osmanlı'dan beri gerçekleştirilen batılılaşma hareketlerinin bir parçası olduğu dile getirilmiş, bu okulların kapatılmasıyla doğu kültürünün izlerinin toplumdaki silinerek, Müslüman kimliğinden toplumun arındırılacağı düşünülmüştür. Dolayısıyla bu okulların kapatılmasıyla devlete hâkim olan güçler eğitim sistemine de hâkim olacak düşüncesiyle dergi içerisinde okulların kapanmaması için imzalar toplanmış ve bu konu hakkında daha fazla farkındalık oluşturabilmek için İmam hatip okullarına dair “HATİBİM” adıyla derginin 25. sayısında şiire yer verilmiştir.

Sonuç olarak başörtüsü meselesinde Türkiye gündemi yakından takip edilmiş her fırsatta başörtülü öğrencilerin yanlarında olduklarını dile getirmişlerdir. Derginin 28. sayısında “Kimlik Haber” adlı bölümde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin üniversiteye kayıt yaptırmaları aşamasında açık fotoğraf istemi gerekçesiyle kayıtlarının yenilenmemesi ve bu durumda öğrencilerin gerçekleştirdikleri oturma eylemi durumu, dergi sayfasına taşınmış ve olaylar hakkında dergi okuyucularına bilgiler verilirken aynı zamanda başörtülü üniversite öğrencilerine yönelik destekte verilmiştir. Bu konu hakkında derginin 31. sayısında Ümmet Karakoç şu sözlere yer vermiştir.

“...Kılık ve kıyafetlerinden dolayı kız ve erkek kardeşlerimize “inaniyorsanız üstünsünüz” ayetini hatırlatıyor; haklı davalarında sonuna kadar kendileriyle beraber olduğumuzu bir defa daha hatırlatıyoruz” (Karakoç, 1998a: 5).

Örtünmenin Allah tarafından ayetlerle desteklendiği halde bir takım fanatik laikler, insanların sokakta örtünmelerine karşı olmadıkları ancak kamu kurum ve kuruluşlarında başörtülü çalışmalarının Atatürk devrimlerine, karşı bir tutum olduğunu söylemektedirler. Tabii bazı fanatik laiklerin başörtülü hanımların çarşılarında, otobüslerde, görülmesine sıfır tahammül edemedikleri ise ayrı bir konu (Balcı, 1998: 42). Bu sebeple geçmişte Türkiye'nin bir ayıbı ve çıkmazı olan başörtüsü sorunu sadece üniversite sıralarında öğrencilerin maruz bırakıldığı konusunun çok daha ötesindedir. Düne kadar eşleri başörtülü diye ordudan ihraç edilenler, devlet dairelerinde çalışma izinleri olmayan kadınlar, sokaklarda başlarından başörtüleri çekilen ve her türlü hakarete maruz bırakılan kadınlar bugünün Türkiye'sinde gerek orduda gerekse tüm devlet dairelerinde çalışma imkânına sahiptirler.

4.4. Kadın ve Eğitim

Osmanlı döneminin ilk birkaç yüzyılında kadınlar, eğitimin dışında tutulmuş olsa da kız çocuklarının bir program dâhilinde eğitime çabaları batılılaşmayı öngören Tanzimat'la birlikte başlamıştır. Bu olay 1 Eylül 1868 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi ile birlikte resmi bir nitelik kazanmıştır. Yayınlanan Nizamnameyle birlikte 6-11 yaş arası kız çocuklarının sıbyan mekteplerine gitme zorunluluğu getirilmiş, yine aynı nizamnamede kız çocukları için büyük şehirlerde kız rüştiyeleri (ortaokul) açılmıştır. Bu okulların ardından ise 1900'lerde kız sanat okulları açılmış ve burada kızlara dikiş ve nakış gibi mesleki yönden gelişim sağlayacak eğitimlerin yanı sıra genel bilgilerde verilmektedir.

II. Meşrutiyet döneminde eğitim konusundaki gelişmeler hız kazanarak Jön Türkler tarafından 12 Eylül 1914'te kız üniversitesi olan İnas Darü'l - Fünunu açılmış, ancak bu okul 1917'te kapatılarak Darü'l - Fünunla birleştirilmiş ve kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin birlikte eğitim alması sağlanmıştır (Kona, 1995b: 22). Osmanlı döneminde de görüldüğü üzere kız çocuklarının eğitime önem verilmiş ve Tanzimat'la birlikte modernleşmek adına gerçekleştirilen bu faaliyetler Cumhuriyet dönemiyle birlikte hız kazanmıştır. Dergide de bu durum eleştiri konusu olmuş, eğitimin anlayışının tamamen değiştirildiği ve farklı boyutlara taşınmasının toplumsal sorunlara yol açtığı düşünülmüştür. Bu sebeple Kadın Kimliği dergisinde Osmanlı dönemindeki kadının eğitim anlayışı övülerek Cumhuriyetle bu durumun tamamen farklılıklar gösterdiği üzerinde durulmuştur. Örneğin; Osmanlı döneminde kadın, eğitimini; çocukları eğitebilmek için özellikle ilk çocuk eğitiminin ev içerisinde edinildiğini göz önünde bulundurarak, eğitim seviyesinin yükseltmek isterken Cumhuriyet dönemiyle birlikte kadın erkekle eşit seviyede olmak adına ve eğitimi kamusal alana dâhil olmanın bir aracı olarak görmesinden rahatsızlık duyulmuştur. Bu durumun düzeltilmesi için ise dergi içerisinde çeşitli tavsiyelerde bulunarak kadınların hangi mesleği yaparsa yapsın yahut hangi eğitimi alırsa alsın ailenin, anne olmanın kutsallığını sık sık dile getirerek okuyucuların bu konu hakkındaki farkındalıklarını arttırmaya çabalamışlardır. Bu sebeple de dergide kadının eğitim konusu ele alınırken genellikle çözüm odaklı fikirlerde bulunulmuş ve eğitimin önemine sık sık yer verilerek kadının iyileşmesi toplumun iyileşmesi olarak görülmüştür. Bu konuda

çeşitli yazarlar eğitimin önemi hakkında fikirlerini Kadın Kimliği dergisinde okuyucularıyla paylaşmıştır. Örneğin;

“Kadın bitkisel hayat yaşayan köle durumunda, sadece zevk unsuru bir varlık olmamalı. Geleceğe yön verebilecek, tarihe imzasını atabilecek kapasitede olmalı. İlimle yoğrulmalı cemiyetin kültürel değerlerini nesilden nesile nakletmesini bilmeli. Kompleksiz nesiller yetiştirmeli. Başka kültürlerin, düşüncelerin esareti altına girmemelidir. ‘Her başarılı erkeğin arkasında akıllı bir kadın vardır’ atasözü kulağımıza küpe olmalıdır. Şunu hiç unutmamalıyız. Çalışkan, başarılı, geleceğini iyi düşünebilen nesiler; tarihini iyi bilen, ilim sahibi şahsiyetli annelerin omuzları üzerinde yükselir” (Cengiz, 1995: 19).

Bir başka örnek ise;

“Kadının eğitimi önemlidir. Zira kadın, ezelden ebede taşıyıcı olduğu ‘analık’ vasfını ancak bilgili olduğu takdirde hakkıyla ifa edebilir. O kadın ki insanı insan yapan serüvenin baş aktörüdür. Odur, cemiyetleri çiğ iken ele alarak, yayıkta döve döve merhamet süzgecinden süzerek olgunlaştıran. Pasta tabaklarında dilimlenen ömür, çay bardaklarında eritilen zaman, şuurlu kadının zamanı değildir. ‘Şuur denen o cevher, bilgi ile birleştiğinde tarih ‘Fatihler’ kazanır Fatih’i İstanbul’u fethedecek aksiyon ve donanımla büyüyen, onun kulağına her gün o meşhur hadisi okuyan şuurlu anadır” (İnal, 1995: 23).

Görüldüğü üzere eğitimin çocuk yetiştirmede cahil kadınlara oranla okumuş kadınların daha iyi eğitim verebileceğini aynı zamanda da kocasına iyi bir eş olarak vazifelerini ifa etmede yardımcı olması açısından değerlendirilmiştir. Bu sebeple kadın istismar edilmeye müsait bir yapıda ve zayıflıkta olduğu düşünülerek onun her zaman perde arkasında kalması uygun görülmüş ve kadını koruma ihtiyacı hissedilmiştir. Kadın eğitim almalı, bilgili, kültürlü olmalı ancak bunun meyvelerini çocuklarında ve eşlerinde toplamalıdır. Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır sözünden hareket edilerek eşlerinin başarısına katkı sağlamalı ve eğitimini, başarısını toplum için nice fatihler yetiştirmek için kullanılmalıdır. Çünkü kadın eğitildikçe aile ve toplum düzeni sağlanacaktır.

Kadınların eğitiminin önemine derginin hemen her sayısında yer verilmiştir. Kız öğrencilerin eğitimi hakkındaki çalışmaların ve kitapların azlığına değinilmiş ve bunun için farkındalık oluşturulmuştur. Bu konu hakkında birçok eğitimcilerle Kadın Kimliği dergisinde röportajlar gerçekleştirilerek bu konulara dair bir kaynak oluşturulmak istenmiştir. Bunun yanı sıra kadının eğitimi ile ilgili yaşadığı sıkıntılar ve asıl üzerinde durulması gereken konuların ise batı taklitçiliğinden sakınmak olduğu özellikle vurgulanmıştır. Çünkü genç kızların eğitimi gelecek nesillerin

yetiştirilmesinde ve toplumun şekillenmesinde baş aktör olarak görülmektedir. Bu sebeple yazarlar dergide olabildiğince sert bir üslup takınmışlardır. Bu durum derginin 6. sayısını oluşturan konu başlığından da fark edilmektedir. Konu başlığı ‘‘Bu Eğitimle Kızlar Okumasın’’ olarak belirlenmiş ve batının eğitim anlayışı ile bizde uygulanmak istenen eğitim politikaları değerlendirilmiştir. Bu konu hakkında derginin birinci sayısında Gülhan Cengiz ‘‘Kadının Kendini Arayış Sürecinde Annelik’’ adlı yazısıyla şu sözleri dile getirmiştir.

‘‘Çocuğunun anası, evinin hanımı, geleceğin öncüsü olan hanım şahsiyetli olmalı, bilgili, kültürlü olmalıdır. Peygamber efendimiz (S.A.V.) ilim kadın erkek herkese farzdır derken kadınlarında ilme önem vermesini bildiriyor. Güzel yarınlar bekliyorsak, sağlıklı nesiller yetiştirmek istiyorsak kızlarımıza değer vermeliyiz. Onlara batıyı değil İslami ölçüleri tanıtmalıyız’’ (Cengiz, 1995: 19).

Müslüman ülkelerde kadının alacağı eğitimin batı merkezli değil İslam anlayışıyla oluşturulması gerektiği üzerinde durularak, bu konu hakkında batının eğitim politikaları eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden bir tanesi de kızlar için oluşturulan yatılı liseler hakkındadır. Yatılı liselerin önemi üzerinde durulmasının yanı sıra iyileştirilmesi gereken yönleri vardır. Kızların alacağı eğitim bizim kültürümüzle uyumlu olması, öğretmenlerinin kadın olması, kadın- erkek eğitimlerinin ayrı yerlerde uygulanması ve ahlaklı, kültürlerini bilen gençler yetiştirilmesi için çabalanması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Çünkü batılı anlayışla yatılı liselerde eğitim alan kızların zamanla değerlerini, kültürlerini ve yaşam biçimlerini unutarak, kasketli babasından ve şalvarlı annesinden utanacak seviyeye geldiğini, onlarla görüşmeyi reddederek ise kendisinin modernleşmiş olduğuna inandırılmaktadır (Sezgin, 1995: 11). Daha doğrusu şart koşulan mevcut koşullar sağlanıp, bilgi edinmek için okula gönderilen kızların bozuk düzen karşısında kısa zaman sonra saf ve bakir düşünceleri, İslam’a ve Türklüğe taban tabana zıt yabancı ve zararlı bir köhne ideoloji ve sapık fikirlerle zihinleri doldurularak kirletilecektir (Şenler, 2019; 58). Bu sebeple kendi sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerimize uygun eğitim anlayışını okullarda gençlere ve özellikle kız çocuklarına verilmesi gerekliliği önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra özel okullarda, Nitelikli bir eğitim verebilmek için öncelikle nitelikli öğretmenlere ihtiyaç vardır. Ancak özel okullar gelen talepleri karşılayabilmek için rastgele ve acemice yapılan seçimlerle ve toy bir kadroyla genç beyinlere bin bir vaatler sunulmaktadır. Sonuç olarak emeğinin karşılığını alamayan 7-8 senelik bir

süreçten sonra üniversite kapılarını zorlayan gençlerimiz ise bu süreçte manevi değerlerini tamamen yitirmektedir (Kona, 1995a: 19).

Kolej eğitimiyle yetişen kız çocuklarının hayatı anlama ve yorumlama biçimleri de derginin odak noktası konularından birisini oluşturmuştur. Bu kolejlerde Fransız, Alman, İtalyan, Amerikan modeli bir kadın oluşturulmaya yönelik eğitimler verilerek insanların kendi toplumuna en çok yabancılaştığı yerler olarak değerlendirilmiş, öyle ki bu kadınların evlilikleri ve aileyi tanımlamaları da Türk toplumundan farklı olacağı için mutsuz bir hayat yaşayacağı düşünülmüştür. Çünkü batılı gibi düşünmeye başlayan kadın kendi toplumundan biriyle evlendiği zaman fikişsel olarak çatışma yaşayacak, kolejde gördüğü eğitim ile evdeki huzuru sağlayamayacaktır (Aslan, 1998: 33). Bu konu hakkında yine derginin 23. sayısında “idealizmin En Coşkun Yılları” adlı yazısıyla Aynur Mısıroğlu şu sözleri dile getirmiştir.

“Öğretim kafayı şekillendirir, bilgi hazinesini doldurur, ruhu ve karakteri yoğurur. Eğitim bir toplumda bir neslin kendinden sonraki nesillere sosyal müesseseleri öğretmesi demektir. Yani eğitim müesseseleşmek demektir. Eğitim adam yetiştirmek değil belki de bu cemiyetin adamını yetiştirmektir. Gençliğimiz hangi cemiyetin adamlarıdır? Üzerinde ehemmiyetle durulacak mevzu budur. Amerikan mı? Avrupalı mı? Yoksa kadim Türk milletinin mi? Bu çok mühim mesele tesadüflere bırakılmaz. Gençlik fizik ve beyin gücüyle öğrenme ve iş görme kabiliyetinin en yüksek olduğu dönemdir. Ahlaklı ve manevi değerlere sahip yetiştirildiği takdirde cemiyetin emniyet kaynağı olur. Ahlaki değerleri, kendi cemiyetini hiçe sayarak yetişen gençlik insanlığın başına dert oluyor. Onlara daha sonra hapisanelerde hastanelerde, psikiyatri kliniklerinde rastlıyoruz. Terör örgütlerine sermaye oluyorlar veya intiharlarla bizleri sarsıyorlar” (Mısıroğlu, 1997: 14).

Görüldüğü üzere eğitimin kız çocukları için önemli olarak görülmesinin yanında nerede ve hangi şartlar altında eğitim gördüğü konusu dergide daha çok üzerinde durulan bir konu olmuştur. Çünkü dönem itibariyle zaten eğitiminin kız erkek ayrımı yapmadan herkes tarafından önem arz ettiği anlaşılmış sadece eğitimin hangi amaçla edinildiği konusunda fikir ayrılıkları meydana gelmiştir. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemindeki kız öğrencilerin eğitimleri karşılaştırılmış ve bu konuda Cumhuriyet dönemine karşı bir söylem geliştirilmiştir. Cumhuriyet’in yeni kurucuları sadece batı endeksli bir eğitim anlayışı geliştirdiğinden dolayı eleştirilmiş, yöneticilerin “muasır medeniyet” olarak adlandırdığı ve batı modernleşmesinin eğitimine el attığını ancak bunu gerçekleştirirken Müslüman kadının yaşam

standartlarının göz ardı edildiğinden bahsedilmiştir. Kız öğrencilerin batı standardı kurumlarda eğitim alarak dini bilgilerinin sadece kendi imkânlarıyla edinmesinin eksikliğinden bahsedilerek bu sorunların çözümü için önerilerde bulunulmuştur. Bu konuda kız öğrencileri bilgilendirmek ve bu eksik yönlerini tamamlayabilmek için yine derginin 26. sayısında “Sevgili Genç Kızım” adlı yazısıyla Fevziye Nuroğlu şu sözleri dile getirmiştir.

“Sevgili genç kızlarım..!

Düzenin değirmeninde öğütülüp şer rüzgârlarıyla savrulanlara ibret nazarıyla bakın. Okullardan aldığımız bilgilerle yetinmeyip dünya ve ahiret saadetinizi temin edecek İslami ilimlere de talip olun. Öğrendiğiniz bilgiler satırlarda kalmasın. Onları benliğinize nakşedin İslam tarihinin kadın kahramanlarını okuyun ve onlar gibi olmaya can atın” (Nuroğlu, 1997: 13).

Kız öğrencilerin başörtüleri yüzünden uğradıkları haksızlıklara da dergi içerisinde sık sık yer verilmiş ve başörtülü kadınlarında eğitim alabilecekleri ortamların yaratılmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu konuda dergi yazarları okuyucularına seslenerek birlik ve beraberlik bağlarını kuvvetlendirmelerini, haklarını aramalarını önermiştir. Çünkü Cumhuriyet dönemiyle birlikte kadınlar, eğitim haklarını kullanma yetisini elde edebilmek için başörtülerini çıkarmaları gerekmektedir. Kısaca cahil kalmamak için okumalısın gerekirse inançlarını bir tarafa bırakman gerekmektedir gibi psikolojik baskılar kadınlara uygulanmıştır (Karakoç, 1996b: 5). Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde Anadolu’daki kızların eğitim seviyesinin düşük olmasının sebebi kadınların dış görünüşünde ve inançlarında uygulanmaya çalışılan politikalardan kaynaklanmaktadır. Kadının peçesinin çıkarması, Latin harfleriyle öğrenim görmesi bunun yanı sıra karma eğitim sistemi gibi birçok etken yüzünden Anadolu’daki aileler çocuklarını okullara göndermek istememekte ve kız öğrencilerde bu durumdan şikâyet etmemektedir (Karakoç, 1995b: 20). Ancak günümüzde kadınlar eğitim görmekte ve yüksek tahsil yapmaktadır. Bu noktada ise kadınların karşılaştıkları bir başka sorun; eğitim konusunda başarı ve temsil bakımından erkeklerden ileri olmalarına rağmen iş gücüne katılma noktasına geldiğinde kadınlar avantajlı durumlarını yitirmektedir (Gök, 2015: 164). Bu sebeple kadın ve erkek arasındaki eğitim imkânlarının eşitlenmesinin yanı sıra doğacak olan toplumsal faaliyetlere katılımında iyileştirilmesi gerekmektedir. Kadınların sadece eğitim alarak evinden, eşinden ve çocuğundan

sorumlu olma düşüncesi bir yana bırakılarak kadınların her türlü haklarını ellerinde bulundurulabilmesinin yolları açılmalıdır. Bu durum sadece kadınların çalışması olarak değerlendirilmemeli, eğitim almak, bir alanda uzmanlaşmak ve topluma yarar sağlayacak bilgi ve becerilerin sadece eş ve çocukla sınırlandırılması kadınların uğradığı haksızlığı bir yana bırakırsak, toplumun uğradığı haksızlık olarak değerlendirilir. Çünkü eğitimin yahut bilgiyi elde etmenin kadın erkek diye bir ayrımı olmamalıdır. Kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe hem topluma fayda sağlayacak hem de sosyal hayatta daha aktif konuma gelecektir. Kadınlarda vasıfsız işlerden ziyade vasıflı işlerde çalışma imkânını elde ederek, kadınlardan ucuz iş gücü olarak yararlanılmasının önüne geçilecektir. Kadın Kimliği dergisinde de bu sebeple eğitimin önemine yer verilmiş, ilmin toplumların gelişmesinde bir etken olduğunu kabul edilmiştir. Ancak bunun gerçekleştirilmesi ve İslam'a uygun şartlarda kadınların eğitim alabilmesi için çaba gösterilmiş, mevcut durumdaki eğitim sistemleri eleştirilmiştir. İslam'a uygun ortamlarda kadın- erkek ayrı kurumlarda daha uygun ve meşru şartlarda eğitim gördükleri takdirde toplumun eğitim seviyesi her yerde eşit bir şekilde yükseleceği dile getirilmiştir.

4.5. Kadın ve Çalışma Hayatı

Çalışma denildiğinde insanlık tarihini kapsayan bir faaliyetten söz edilmektedir. Gerek temizlik, çocuk bakımı, yemek gibi ev içerisindeki çalışmalar gerekse tarla, bahçe işlerinde çalışma olsun çalışmak insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Ancak çalışan kadının tarihi 200 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bunun ana sebebi modernleşme ve sanayileşmeyle birlikte ev dışı, ücret karşılığı gerçekleştirilen çalışma alanlarının daha değerli görülmesi ve sadece bunların çalışma olarak adlandırılması sebebiyledir. Sanayi devrimi ve savaş sonrası arz talep meselesi olarak kadınların dışarıda çalışması toplumda yaygın olarak kabul görmüş ve her geçen gün çalışan kadınların sayısı artmıştır. Ancak kadınların çalışmasını sadece ekonomik temele dayandırmamak gerekir. Kadın toplumsal hayatta daha fazla aktif olabilmek, özgüven ve kişisel gelişimlerini arttırmak, sosyalleşmek ve saygınlık kazanmak içinde çalışmak istemektedir (Demir, 2019: 325-326). Kadınlar çalışıp kendi parasını kazanmaya başladığında maalesef ki toplumda daha değerli olarak görülmektedir. Bu

sebeple kadınlar ekonomik anlamda çalışma ihtiyacından daha çok saygınlık kazanmak ve özgüvenlerini arttırmak için çalışmak istemektedir.

Özel alan ile kamusal alan arasındaki ikilik batıda 18. yüzyıldan itibaren gündeme giren bir tartışma alanıdır. Kadının kamusal alan içerisine dâhil olması aslında kadının çalışma hayatına girmesine işaret etmektedir. Ancak kadınlar kamusal alan içerisinde yer alıp, dışarı işlerinde çalışmaya başladıkça özel alan olarak nitelendirilen aile içi ilişkilerde dönüşüme uğramıştır. Kadın kamusal alan içerisine yayıldıkça kamusal alanda özel alan içerisine doğru yayılım gerçekleştirmekte, özel alanın değerleri kamusal alana taşınmakta, durum böyle olunca cins rolleri, aile içi ilişkiler zarar görmeye başlamaktadır (İlyasoğlu, 2015: 120-121). Çünkü kamusal alan ahlak dışılıkların fazla görüldüğü alanlar olarak değerlendirilmekte, kamusal dünya, değerlerden ve ahlaktan bağımsız kabul edilmektedir (Şişman, 2018: 69). Bu sebeple kadının kamusal alan içerisinde yer almasına sadece eşi değil eşinin ailesi, kendi ailesi, çevresi tepki göstermekte, kadının kamusal alan içerisinde bulunmaması yönünde toplumsal baskı uygulanmaktadır.

Bir yandan modernlik ve geleneksel söylemler bir yandan da özel ve kamusal alan arasındaki tartışmalar kadınları sınırları belirsiz alanlara hapsedmekte, kadınlar bu alanlar içerisinde nerede durması gerektiği konusunda kafa karışıklığı yaşamaktadır. Durum böyle olunca kadınlar çoğu zaman özgürlük idealleri uğruna muhafazakâr statülerle savaştan çaresiz bir cinsiyete dönüştürülüyor, sınırlarını eril iktidar ve egemenlik çerçevesinde belirliyor. Ancak kadınların bir grup ya da cemaatle iktidar ve egemenlik sahalarında savaşmaması gerekir, bu özgürlük alanlarını kadınlar kendi inisiyatifiyle oluşturma imkânını elde etmelidir. Günümüze baktığımız da bu durum kısmi de olsa gerçekleşmiştir. Eskiye oranla günümüzde modern kadın figürü, ekonomik alanlarda kendi özgürlüklerini kazanmıştır (Çiçekli, 2019: 9). Artık kadınlarda öğretmen, mühendis, doktor, mimar, avukat, işletmeci, dil bilimci vb. birçok alanda erkeklerin yanında iş yaparken görebilmekteyiz. Bunun yanında yönetici kadın sayıları da gitgide sınırları zorlamakta ve sayıları artmaktadır. Dolayısıyla iş dünyasından sanata, siyasetten spora her alanda artık kadınlarda aktif rol oynamaktadır (Karabulut, 1998: 15).

Sanayi devriminden önce çalışma, insanların sadece gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirdikleri bir eylemdir. İnsanoğlunun yaradılışından bu yana var olduğu sürecini değerlendirdiğimizde özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda sanayi devriminden sonra çalışma kavramı, düzenli bir örgütte çalışma ve istihdam edilerek bunun karşılığında ücret alımını ifade etmek için kullanılmıştır. Bunların yanı sıra çalışmanın bir çalışma değeri kazanması veya işçinin resmi anlamda bir işçi olabilmesi için, çalışanın kayıtlı olması; yani kişinin bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olması gerekmektedir (Ören ve Yücel, 2012: 36-37). Ancak kadınların genellikle vasıfsız işçi olarak çalıştığını görmekteyiz. Bunun sebebi de kadınların erkeklere oranla eğitim ve meslek edinmede yaşadıkları fırsat eşitsizlikleridir. Eğitimde fırsat eşitsizliği kadınların kayıt dışı istihdamına ve işgücüne katılmalarına etki etmektedir. Böylelikle kadınlar erkeklerin hep bir adım gerisinde olmakta, yaşamın diğer alanlarında da aktif bir şekilde var olamamaktadır (Çakır, 2008: 42). Bu durum kadınların güven duygusuna zarar vermektedir. Çalışma hayatında istediği başarıyı yakalayamayan kadınlar toplumda saygınlık kazanmak için kurtuluş reçetesi olarak evliliği görmeye başlamakta, kendi varlığını erkek üzerinden tamamlamak istemektedir. Ancak bir kadın evlenmeden yahut evlendiğinde de kendi başına toplumsal alanda aktif olması gerekmektedir. Her ne kadar günümüzde kadınları sosyal alanlarda daha aktif olarak görmeye başlamış olsak da inkâr edilemeyecek bir gerçek vardır ki oda hala kapıların ardında, pencerelerin kenarlarında koşup giden hayatın akışını izleyen kadınların var olduğudur. O kadınlara aileleri tarafından söylenen “istediğin her şeyi evlendiğinde kocanla yaparsın” söylemi aslında bizi birazda bu hale getirmektedir. Kadınların kendi başına ayakta kalabilme heveslerinin küçüklükten kırılıp, toplumda yaşanan fırsat eşitsizlikleriyle de desteklenince günümüzde kadın sorunları gündemi meşgul etmeye devam edecektir.

4.5.1. Dergi Ekseninde Kadın ve Çalışma Hayatı

Kadının toplumsal yaşamda konumu nedir sorusunu cevaplamak elbette zordur. Kadın kimine göre sokağa ancak çarşafı nadiren çıkabilen, asıl mekânı; kendisini eşine ve çocuklarına adadığı evi iken sosyal yaşamı sadece erkeklere bırakan bir varlıktır. Bazı kesimlere göre ise kadının erkeklerle eşit şartlarda olduğu, kendisini çocuğuna ya da evine adamaya mecbur olmadığı, aktif bir sosyal yaşamının olduğu bir

varlıktır. Bu görüşlerin birisine doğru derken diğerine yanlış demek kolay değildir. Bu sebeple kadının toplumsal yaşamdaki konumunu İslam'ın temel kaynaklarında ve peygamber efendimizin eşleri ve hanım sahabelerin yaşamından örnek alınması gerekmektedir (Bostancı, 1995a: 32). Kadın Kimliği dergisi bu bakış açısıyla yayın yapmış, kadını sosyal ve kültürel yönden destekleyici içerikler üretmişlerdir. Ancak kadının sosyal bir varlık olabilmesinin şartının sadece kamusal alanda erkeklerle birlikte çalışarak kazanabileceği düşüncesine karşı çıkmıştır. Kadınların kültürel yönden bilgili, birikimli, çalışkan, azimli olarak yaşamasının yolunun sadece çalışmaktan geçmediği düşünülerek daha çok maddi kazanç sağlamayacakları ancak kendilerini geliştirebilecekleri ve kültürlü bireyler olarak yetişebilmelerini destekleyecek birçok faaliyetlerin tanıtımına dergi içerisinde yer verilmiştir. Örneğin; ünlü kadın şairlerden, kadın edebiyatçılardan bahsedilmiş bunun yanı sıra okuyuculara tezhip, hat, minyatür, ebru gibi sosyal faaliyetleri tanıtarak kadınlarında çalışmadan yaşamlarına renk katabileceklerinden bahsetmiştir. Öyle ki çalışmak isterseler dahi yaptıkları ürünlerin satışını evlerinden yaparak aile bütçesine katkı sağlayabilecekleri önerisinde bulunmuşlardır. Böylelikle kadınlar hem erkeklerle aynı ortamda çalışmaya mecbur kalmayacak hem de İslam'ın emirlerini çiğnemek mecburiyetinde kalmayacaktır. Ancak kadının ev dışı alanlarda çalışması konusunda da İslam'a uygun ortamlarda çalışmasına karşı çıkmamıştır.

İslam' da aileye ve çocuk eğitime çok önem verilmektedir. Bu sebeple kadının dışarıda çalışması aile birliğine zarar veriyorsa çalışmaması gerektiği dergi içerisinde önemle vurgulanmıştır. Kadının çalışması için herhangi bir zaruriyet yoksa çalışmaması daha uygun görülmüştür. Bu zaruriyetten kasıt; örneğin erkek evini geçindiremiyor ve kadın çalışmadığı takdirde çocuklar aç kalacaksa kadının çalışmasında bir mazhar görülmemiş, erkek evini geçindirebiliyorsa kadının çalışmaması gerektiği vurgulanmıştır (Karaman, 1996: 24). Kadın Kimliği dergisinde kadının çalışması ya da çalışmaması konusunda kesin bir fikir birliği sağlandığından da söz etmek yine de pek doğru olmayacaktır. Bunun sebebi dergide yer alan yazar kadrosundan kaynaklanmakta, sürekli yazarlardan ziyade dergide dönemsel yazarlar ve birçok röportaja yer verilmektedir. Dolayısıyla farklı bakış açıları ve düşünce biçimleri dergide fikir birliğinin sağlanmasına engel olmuştur.

Kadının çalışması konusunda şöylede bir gerçek vardır ki; kadın artık bu konuda bilinçlenmiş ve kadının çalışması hakkında verilebilecek olumsuz fetvalar dahi bu uğraşı günümüzde değiştirememiştir (Bostancı, 1996: 36). Çünkü artık kadınlar çalışma dünyasının farkına varmışlar, kendi ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeye başlamışlar ve durumlarından da hiç şikâyetçi olmamışlardır. Dolayısıyla eski düzene geri dönme gibi bir gayret yahut çabaları görünmemektedir. Zaten kadının çalışma hayatına girmesine de artık karşı koyan yoktur. Ümmet Karakoç da kadının çalışması konusunda dergide aynı düşünceleri savunmuştur.

“Ütopik davranmak veya kadınlar topyekûn evlerinde kalmalı gibi önyargılarla yaklaşmak istemiyoruz. Kadına yönelik tek yönlü uygulamalar çözüm değildir. Bilakis olayları daha karmaşık, içinden çıkılmaz hale getirir. Çünkü bizim toplumumuz bir mozaiktir. Bunu bozmadan bir tarafı yıkıp diğer bir tarafı yükseltmeden her kesimin benimseyeceği ahlaki normlarda bir orta yol bulunmalıdır” (Karakoç, 1996b: 1).

Karakoç’un sözlerinden de anlaşılacağı üzere kadının çalışması konusunda bir orta yol bulunmak istenmiştir. Kadının çalışmasının veya çalışmamasının öneminden ziyade hangi şartlarda çalıştığı ve kadının çalışmasını isteyen ve destekleyen kesimlerin bunu hangi amaçlarla desteklediği konusu Kadın Kimliği dergisinin daha çok üzerinde durduğu konuyu oluşturmaktadır. Bu konuda birçok yazar ve düşünürlerin fikirlerine yer verilmiş ve bu kadınların kendilerini kullandırmamaları için farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Dergide kadının çalışarak özgürlüğünü elinde bulundurmasının ardında yatan sebep aslında onun cinsel özgürlüğünü, kadın ve erkeğin nikâhsız birlikteliğini hedeflediği üzerinde durulmuştur. Bu konudaki düşünceler aslında kadının çalışma konusundan ziyade dergi içerisinde modernizm ve batı karşıtlığı yapıldığının izlerini bizlere göstermektedir. Kadının çalışması konusu ise yine dergide İslam’ın öngördüğü çerçeveler içerisinde örnekler verilerek anlatılmıştır. Kadının çalışması hoş karşılanmamasının yanında mecburi şartlarda İslam’ın bir yasak koymadığı üzerinde durulmuş ancak derginin daimi yazarları tarafından kadının çalışması işsizlik oranlarını arttıracığı ve maaşların düşük olmasına sebebiyet vereceği yönündedir. Böyle olunca ailelerin geçim sağlamasının daha zorlu bir sürece girdiği üzerinde durmuşlardır. Bu bakış açısı dergide en çok dikkat çeken söylemlerden birisini oluşturmaktadır. Dergi her ne kadar kadınların sosyal yaşamda daha aktif olmasını desteklese de bu aktifliğin kadınların çalışma sahalarında bulunmasıyla sağlanmasını

desteklememiştir. Kadınların bilgili, kültürlü ve İslam'ın şartlarını gerekli kılacak bir eğitimden geçerek donanımlı bir Müslüman olmasını desteklemiş, bunun için çaba göstermiştir. Bu sebeple kadınların çalışması konusunda çok sert bir üslup takınan yazarlarda yer almaktadır.

“...Özgürlük, eşitlik, bağımsızlık talebi her ne kadar yüceltilmiş ve kutsanmış kelimelerin arkasına gizlense de, feraset sahipleri asıl maksadı görmekte güçlük çekmiyor; çalışma hayatında rol almaya zorlanan, hatta mecbur bırakılan kadının, şimdiki modern toplumdaki yeri, hayvanat bahçesinde çalışan kafesteki bir maymunun durumundan farklı değildir” (Özdenören, 1996: 4).

Özdenören'in bakış açısında görüldüğü üzere kadının modern toplumda çalışması hayvanat bahçesinde çalışan kafesteki maymundan farksız olarak görülmüştür. Böyle bir bakış açısını benimsemesinin sebebi ise kadınların özgürlük taleplerine karşı bir isyanı yansıtmaktadır. Kadınların böyle bir talep içerisine girmesi yahut kadınların toplumda değersiz olarak görülmesi ise aslında toplumun İslam'la olan bağlarını koparmasının bir sonucu olduğunu dile getirmiştir. Bu sebeple İslam'ın toplumda yaygınlaştırılmasıyla tüm bunların çözüleceği savunulmuştur. Bu konuda dergi içerisinde de sıklıkla batıdaki kadın haklarıyla İslam'da kadın hakları karşılaştırılmıştır. Batıda birçok toplantı, grev, yürüyüş ve ihtilalci girişimler sonucu kazanılan hakların, İslam'da kadına batıdan 12 asır öncesinde ne kan dökerek ne de kadınları sokağa dökerek verilmediği aksine vahiy yoluyla doğrudan doğruya verildiği üzerinde durulmuştur. Bu sebeple dergi içerisinde batıdaki kadın haklarının yaygınlaştırılmasından ziyade İslam'daki kadın haklarını topluma hatırlatmak için çaba sarf edilmiştir. Kadının sosyal, siyasi, dini ve ekonomik haklarını aramak gayesiyle, kadın ve erkeklerin aynı ortamlarda bulunmasına ve birlikte çalışmalarına karşı çıkmış, İslam dininin kadın haklarını hiçbir zaman gasp etmediği aksine her türlü yönden kadınları desteklediği dile getirilmiştir. Bu konu hakkında yine dergi yazarlarından Necati Ceylan derginin 17. sayısında şu sözleri dile getirmektedir.

“Bir takım yasalarda göstermelik olarak verilen haklar ve çeşitli dönemlerde kadınların ‘sözde özgürlüğü’ için ileriye atılan bir takım akımlar kadının haklar ve özgürlükler elde etmesini değil, kendisine ve topluma yabancılaşması, köleleşmesi sonucu doğmaktadır. Tüm yapay hakların sağladığı tek şey kadının fitrata aykırı bir yaşam sürmesidir. Beşeri hukuk düzeninin kadına bahşettiği geniş haklar kadının asli tüm haklarını kaybetmesi sonucu doğmuştur. Kadınlar özgürlük ve eşitlik sebebiyle ağır işlerde çalışmaya başlamış, alakalı alakasız her ürünün reklamında kullanılmış asli kimliklerini yitirmişlerdir” (Ceylan, 1996: 4).

Ceylan'ın kadının asli kimliğinden kasıt kadının geleneksel davranış kalıpları kastedilmektedir. Bu geleneksel davranış kalıpları ise kadının her şeyden önce bir anne bir eş ve çocuğunun bakımından sorumlu kişi olduğunun unutulmasıdır. Kadın ağır işlerde çalışmaya başladıkça bu asıl kimliğini unutmaya da başlamaktadır. Bu sebeple Kadın Kimliği dergisinde kadının asli görevlerinin ev, eş ve çocuk bakımı olduğu sıklıkla dile getirilmiş ve savunulmuştur. Bu konu hakkında yine derginin 5. Sayısında Mecbure İnal'da "Kadın ve Erkek İnsandır" adlı yazısıyla ailenin ve çocuğun önemini bir kez daha dile getirmiştir.

"Kadın bugün pek çok şeydir. Doktordur, mühendistir, işçidir, avukattır... Ama özde, temelde hala "ana"dır, hala, kütleyi mayalan mübarek eldir. "Analık" vasfını yitirmedikçe de o daima ve her yerde el üstünde tutulmaya, saygı duyulmaya, hakkında hüsnü zan beslenmeye layıktır. Hala değişmeyen ve asla değişmeyecek olan kaide; cennet başkumandanların, cumhurbaşkanlarının, başbakanlarının ayakları altında değil, bu minval zevatı yetiştirerek, cemiyet binasının baniliğini üstlenen anaların ayakları altındadır" (İnal, 1995: 23).

Görüldüğü üzere kadının çalışması hiçbir zaman annelik görevinin önüne geçememiştir. Hangi mesleği yaparsa yapsın kadının asli mesleğinin annelik olduğu vurgusu dergide sıkça üzerinde durulan bir konuyu oluşturmaktadır.

4.5.1.1 İş Yaşamında Denge Değişimi

Sanayi öncesi dönemde vazifeleri sadece ev ile alakadar olmak olan kadınlar sanayi devriminden sonra bir ücret karşılığında dışarı işlerinde de çalışmaya başlamıştır. Sanayi ve hizmet sektörünün gereksinim duyduğu alanlarda istihdam edilen kadınlar, ihtiyaç duyulan bu alanlardaki emeği üretmek için çaba göstermişlerdir. Bu sebeple sanayi devrimi ilk kez ücretli olarak kadınların çalışmasına katkı sağlayan tarihsel süreçteki en önemli gelişme olarak değerlendirilmektedir (Sağlık ve Çelik, 2018: 100). Sanayi devriminden sonra kadınlar da artık ücret karşılığı bir işte çalışmaya başlamış ve erkeklerle aynı imkânlarla sahip olarak aile içi ilişkilerde söz sahibi olduğu kadar dışarı ilişkilerinde de söz sahibi olmaya başlamıştır. Böylelikle erkeklerde evin reisi olma özelliklerini eşleriyle paylaşmak durumunda kalmıştır.

Kadın Kimliği dergisinde bu konu sert üsluplarla ele alınmış ve erkek işsizlik oranlarının, kadın çalışanların iş yaşamına dâhil olmasının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda kadının iş yaşamında tercih edilmesinin sebebinin ise ucuz işgücü olarak görülmesinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Bir başka görüşe ise

kadınların ev geçindirmediği, evin geçimini erkeğin sağladığı kadınlarında bu geçime destekte bulunduğu üzerinedir. Ancak sadece evli kadınlar değil, evlenmemiş yahut boşanmış kadınlar da düşük ücretler karşılığında çalışmaktadır. Bu sebeple derginin genelinde savunulan bu görüş gerçeği yansıtmamaktadır. Bu konuya çözüm önerisi olarak ise derginin 12. sayısında Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ile gerçekleştirilen röportajda Yalçıntaş, kadınların ailelerine veya kendisine bakma durumları sebebiyle çalışmaları gerekliliğinin çözümünü evlilik olarak ifade etmiştir. Evlenen kadınlar beylerinin kazancıyla geçinerek çalışmayacak, kadınların çalışmadığı alanlardan doğan boşluklara da erkek işsizlerin yerleştirilerek sorunun çözüleceğini düşünmüştür (Yalçıntaş, 1996; 23). Dolayısıyla dergide kadının çalışmasını aile bütçesine katkı olarak değerlendirilmenin yanı sıra ortaya çıkan işsizliğin sebebi olarak da kadını ele almış ve çözüm yolu ise Yalçıntaş'ın görüşüyle evliliğe bağlanmıştır. Bu konu hakkında Şule Yüksel Şenler de aynı bakış açısını benimsemiş ve kadınların çalışması konusunda görüşlerini açıkça belirtmiştir.

“Kadınlar sokağa döküldü. İş sahasında en çok aranan, cins-i latif olma özellikleriyle göze ve gönle hitap eden meta olduklarından, erkekler işsiz kaldı. Evler kadına, çocuklar analarına, erkekler yuvalarına huzur sağlayacak olan hanımlarına hasret kaldılar... Huzur, emniyet, saadet içinde tüten ocaklar, huzursuzluk, güvensizlik ve bedbahtlık rüzgârlarıyla birer birer söner oldu...” (Şenler, 1995b: 12).

Şenler'in ve Yalçıntaş'ın bu bakış açısı ise çok tartışmalı bir noktayı oluşturmaktadır. Kadının çalışması yahut çalışmaması kendi inisiyatifinde olan bir konudur. Evlilik bir kadının beyinin kazancıyla geçinebileceği bir kurum değildir. Evlilik kutsaldır ve bu kutsallığın çalışan kadınların evlendikten sonra işten ayrılıp tabiri caizse koca parası yiyerek oradan doğan boşluğa erkek işsizleri yerleştirecek kadar basite indirgenmemeli, erkek işsizlik oranının çözümü bu olmamalıdır. Kadın evlendikten sonrada isterse çalışabilir. Evlilik hayatı ve yaşamı paylaşmak demektir. Eşlerin birbirleriyle anlaşığı takdirde, çocukları üzerinde anneden doğan boşluğu baba, babadan doğan boşluğu da anne tamamlayabilir. Zaten hiçbir anne çocuğunu ihmal edecek kadar yoğun bir tempoda çalışmayı da tercih etmemektedir.

Kadının çalışması konusu dergi içerisinde her ne kadar işsizlik oranlarını arttırdığı düşüncesiyle pek tercih edilmese de günümüz şartlarında kadınların çalışması, birincil ilişkilerin ve aile ile olan ilişkilerin dışında kadına sağlanan yeni imkânlarda göz ardı edilmemiş ve kadının çalışması konusunda olumlu düşüncelere

de dergi içerisinde yer verilmiştir. Ancak buna rağmen bile derginin üçüncü sayısında doğmamış bebekten anneye mektup adlı yazıyla birlikte kadının çalışması çocuk gözünden değerlendirilmiş ve burada çocuk annesine “*Annem ben hayatı anlamaya başlayınca seni birinin işçisi, emrindeki hizmetçisi değil, hür bir anne olarak göreyim*” veya “*Ne olursun kreşlerde gülücüklerime sahte tebessümler karışmasın*” (Aydın, 1995: 42). Gibi sözlere dergi içerisinde yer verilerek kadınlar üzerinde duygusal baskı oluşturulmuştur.

Kadın Kimliği dergisinin üzerinde durduğu bir başka konu ise çalışan kadının çocuğuyla olan iletişimi üzerinedir. Çünkü gerek kamu olsun gerekse özel sektör olsun işveren çalışanını anne olarak görmek istemez. Bu durum çalışan anne ile çocuk arasında sağlıklı bir iletişim olmasını engellemektedir. Anne bütün temposunu iş ortamında sarf etmiş ve eve yorgun gelmiştir. Çocuğunun eğitimiyle ve bakımıyla yakında ilgilenme hakkına sahip değildir. Çocuğun bakımı ve eğitimi eğer varsa akrabalar tarafından yoksa kreşler ve okullar tarafından karşılanmaktadır. Böyle olunca anne ister istemez suçluluk duymakta ve bu suçluluk duygusunu üzerinden atabilmek için çocuğun her istediğini yerine getirmektedir. Böyle çocuklar ya şımarık büyür ya da elindeki kıymetini bilmeyerek doyumsuz bir yapıya sahip olmaktadır (Çankırlı, 1997: 33). Çalışan kadınlar tüm bu şartları göz önünde bulundurduğunda ise genellikle tek çocuk yapar ya da hiç çocuk yapmamayı tercih ederler. Durum böyle olunca ülke git gide genç nüfusa hasret kalmaktadır. Dolayısıyla Kadın Kimliği dergisinde de bu düşünce önemsenmiş kadın illaki çalışacaksa, çalışma şartlarında tüm bunları göz önünde bulundurulmasının önemine vurgu yapılmıştır. Kadının öncelikle kutsal görevinin annelik olduğu göz önünde bulundurularak ona göre işlerde çalışması ve işverenlerin iş yerlerini kadınlara göre düzenlemesinin önemi dile getirilmiştir. Bu konuda aslında dergi içerisinde çalışan kadınlarla çeşitli röportajlar gerçekleştirerek bu verileri elde etmişlerdir.

Sonuç olarak kadının çalışma konusunu ele alınırken her ne kadar çalışan kadınların hakları da dergi içerisinde savunulsa da çalışma konusunda mecburiyet olmaması durumunda kadının sadece kimseye muhtaç olmamak veya eşinden boşanırsa kendi ekonomik özgürlüğünü elinde bulundurmak için çalışmaması gerektiği vurgulanmıştır. Eğer kadının eşi evini geçindirebiliyorsa kadın çalışmamalı bunun yerine İslam âlemini ve İslam cemiyetini oluşturmak için çabalaması gerekliliği

dile getirilmiştir. Çalışmak sadece profesyonel, ekonomik, maddi kazanç yönelik bir faaliyet olarak algılanmaması, sosyal hizmetlerin de bir bakıma kadınlar için çalışma alanı olarak değerlendirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır (Yalçıntaş, 1996: 25). Dolayısıyla Kadın Kimliği dergisinde kadınlara verilen tavsiyeler; daha doğrusu çalışma hayatlarında yapacakları ilk meselenin kendilerine uygun işlerde çalışmaları ve fitratına ters olan ortamlardan uzak durmaları yönündedir. Bunun için kadınlar farklı alanlara yönlendirilmiş, sosyal ve kültürel yönden kadınları besleyecek topluma faydalı bireyler olması için uğraşmıştır.

4.6. Kadın ve Siyaset

Kadın Kimliği dergisinin 7. sayısı siyaset bölümüne ayrılmış ve 7. sayısının konu başlığı da ‘‘Siyasette Kadın İstismarı’’ olarak belirlenmiştir. Burada dergi yazarlarının düşüncelerinden ziyade siyasetle ilgili olan bölümlerde, siyasetin içerisinde yer alan kadınlarla, siyasetçilerle, gazeteci yazarlar ya da akademisyenlerle röportajlar gerçekleştirerek birçok kişinin düşüncelerine yer verilmiştir.

Kadın Kimliği dergisinde siyasi bir hareket olan İslami harekete kadınlarında katılması ise olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve kadının İslami hareketi desteklemesinin yanı sıra siyasette aktif rol almasının İslami açıdan uygun olmadığı vurgulanmıştır. Ancak siyasetin içerisinde yer alan kadın politikacılarla da görüşme yapılarak onların bu konudaki fikirlerine ve düşüncelerine dergi içerisinde yer verilerek sadece kendi düşüncelerini dergide benimsetme çabası içerisine girilmemiştir. Dergi içerisinde ele alınan bir bölümde kadın siyasetçilerin düşüncesine yer verilirken sadece kendi düşünce yapısına uygun kişilerle değil, dönemin CHP İstanbul İl Başkan Yard. Sünter Özyürek ve DYP İstanbul İl Başkan Yard. Günal Güvenle ‘‘Kadının Siyasetteki Yeri’’ adlı başlıktaki bir bölümde düşüncelerine başvurulmuştur. Bu kişiler kadının siyasette aktif rol almasının ve kadın hakkındaki sorunların sadece kadınlar tarafından çözüleceğini düşünmüş ve meclisteki milletvekili sayılarının az oluşunu üzüntüyle dile getirmişlerdir (Özyürek, 1995: 14). Özellikle Günal Güven Tansu Çiller hakkında bolca olumlu sözlere yer verirken derginin genelinde Tansu Çiller mizah konularına başlık olmuştur. Örneğin derginin 7. sayısının ‘‘Kulis’’ adlı bölümünde Kader Uyar ‘‘Kadınların Yüz Karası’’ adlı

başlıkta Tansu Çillerin giyimini, siyasetini ve mal varlığını ele almış, bu konularda kendisini eleştirmiştir (Uyar, 1995: 32).

Kadının siyaset ile ilişkisinin İslam'ı açıdan uygun olmadığını düşünen Şule Yüksel Şenler de kadın milletvekillerinin azlığı konusundaki fikirlerini ‘‘Siyasette Kadına Rağbet Yarışı’’ adlı yazısında şu sözlerle dile getirmiştir.

‘‘Kadının Milletvekili olmasındaki amaç kendi haklarını korumak ise, bunu başka türlü cemiyetlerde veya yayın organlarında yapması mümkündür. Hem erkekler kadınların haklarını niçin gasp etsinler ki. Kadınlar bu erkeklerin annesi, hanımı, kızı, kız kardeşi değil midir? Erkekler bunların mutluluklarını istemez mi?’’ (Şenler, 1995c: 17).

Şule Yüksel Şenler kadının siyasete dâhil edilmesinin aslında kendi iradesiyle değil çıkar ve menfaat amaçlı kullanıldıklarını düşünmekte ve bunun için kadınların siyasette yer almasının doğru olmadığını hadislerle açıklamaktadır. Aslında İslam hukukunda kadının siyasi hakları konusunda Kuranda geçen açık bir hüküm yoktur. Dolaylı olarak bu konuya dair ayetler yer almaktadır. Bu ayetleri değerlendiren İslam hukukçularının ise düşünceleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bazılarına göre kadın devlet başkanı olabilir ve tüm siyasi haklara sahiptir. Bazılarına göre ise kadın seçme hakkına sahipken seçilme hakkına sahip değildir (Akagündüz, 1997: 17). Dergi yazarları tarafından ele alınan bu düşünceler bize gösteriyor ki kadının siyaset içerisinde yer alması erkek yoğunluklu bir alan olmasından kaynaklı desteklenmemiş ancak İslam hukukunda bu konunun açıkça bir beyana yer vermediği de dile getirilerek kendi düşüncelerini okuyucuya benimsetmek için uğraşılmamıştır.

Siyasal katılım türleri; bireysel siyasal katılım ve toplumsal siyasal katılım türleri olarak 2 ye ayrılmaktadır. Bireysel siyasal katılım hiçbir ikili insan ilişkisi gerektirmeyen, yalnız olarak yapılabilen bir türdür. Bu türün en belirgin olanı ise oy verme davranışıdır. Toplumsal siyasal katılım ise bireysel siyasal katılımın aksine açıkça insan ilişkilerine hitap eden, grup davranışı ve sosyal faaliyetler gerektiren bir türdür. Burada bir siyasi partiye üye olmak, bir pozisyona aday olmak gerekmektedir (Ayata, 2015: 261-262). Bireysel siyasal katılımı ve toplumsal siyasal katılımı kadın erkek ilişkisi bağlamında ele aldığımızda dergi içerisinde kadınların bireysel siyasal katılımına ılımlı yaklaşılırken hatta bu konuda kadınların oy kullanımı desteklenirken, kadınların toplumsal siyasal katılımı konusuna sıcak bakılmamıştır. Bu sebeple kadınların bireysel olarak siyasete katılımı toplum tarafından ve siyasi partiler

tarafından sorun teşkil etmezken, kadınların siyasete katılımına ilişkin sorunlar kadının aktif olarak siyasete atılmasıyla birlikte başlamıştır (Ayata, 2015: 263-264). Kadın Kimliği yazarları da bu sorun etrafında birleşmiş ve çeşitli fikirler sunarak kadınların aktif olarak siyasete katılımı konusundaki düşüncelerini İslamcı bir bakış açısıyla değerlendirmiştir.

Kadının siyaset içerisinde yer alıp almaması biraz da kendi tercihinine, inancına, kültür ve geleneğine devredilmiştir. Bu sebeple kadınlar siyaset arenasında aktif rol almak isterlerse bunu kendileri elde etmek zorundadır. Genellikle siyasette erkekler kadınlardan daha aktif olduğu görülmektedir. Bu durumu tersine çevirmek için erkekler bize haklarımızı vermiyor gibi edebiyattan ziyade kadınlarında siyasete soyunmaları lazımdır. Burada zekâları, kültürleri, birikimleri, faziletleri ve karizmalarıyla birlikte siyasi faaliyet alanlarını fethetmeleri gerekmektedir (Eygi, 1995: 20). Çünkü siyasi haklara sahip olma konusunda kadınlar ile erkekler eşit haklara sahip olmalıdır. M. Şevket Eygi ile gerçekleştirilen röportajda Eygi'nin de böyle düşünmesinin yanı sıra yine de kadınların fitratı gereği siyasete uygun olmadığını dile getirmiş ve en büyük oyunların kadınların üzerinde oynanarak hâkim kültürümüze karşı bir arıza rejim uygulandığından şikâyet etmiştir. *“Hürleştirme, açılma erkeklerle eşit olma perdesi arkasında Türk kadınlığı kimliğini, kişiliğini, geleneksel kültürünü yitirmiştir”* (Eygi, 1995: 21). Sözlerini sarf ederek Türkiye’de yaşanan mevcut durumu eleştirmiştir. Ancak siyaset toplumun geneline ilgilendirmekte herhangi bir ayırım gözetilmesi doğru olmamaktadır. Siyasi haklara sahip olma konusunun bu kadar tartışma odağında olmasının sebebi de siyasi haklara sahip olan kişi aslında toplumun geneline sahip demektir. Ataerkil bir toplum olmamızdan kaynaklı kadınların böyle haklara sahip olarak ülke yönetiminde yer alması tabiri caizse boyundan büyük işlere kalkışma olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple kadının yönetim hakkı eşi ve eviyle sınırlandırılmak istenmiştir. Kadınlar yönetici olmaktan çok yönetilen olma durumunu en çok siyasette yaşamışlardır. Hemen hemen hiçbir toplumda kadın siyasal olarak reşit konuma erişmiş olarak görülmemektedir. Toplumda yaygın otorite ilişkilerine göre aile reisi ve evin ekmeğini kazanan erkeğe, kadın hürmet etmek zorunda ve evinden sorumlu olarak görülmektedir. Kadının başkalarını ilgilendiren kararlar alması, yönetici durumuna gelmesi toplumdaki yaygın otorite kalıplarının çiğnenmesi olarak algılanmaktadır

(Meriç, 1995: 8-9). Bu sebeple kadının siyaset alanına dâhil olmasına karşı çıkılmış, siyaset alanı erkek işi olarak değerlendirilmiştir.

Siyaset ve kadın hakkında dergide yazı kaleme alan Şeyda Taluk'ta siyasetteki kadın konusunun başka bir boyutunu ele alarak hangi siyasi partiye üye olursa olsun, buna kadın haklarını savunduğunu dile getiren ve siyasette kadınında aktif rol alması gerektiğini düşünen sol partilerde dâhil, kadına tanımlanan görev ve yetkilerin dışına çıkmadan yine siyasette de aynı sorumlulukların verildiğini eleştirmiş ve bunu şu sözlerle dile getirmiştir.

“Parti yöneticileri işlerine geldiğinde siz piknik, kermes vs. düzenleyin ve para toplayın derler. Kadınlar seçim zamanı kapı kapı gezerek örgütlenme yaparlar, sonra da vitrine göstermelik alınan bir iki kadın ile temsil edildikleri yalanına inandırılmaya çalışırlar. Türkiye’deki kadınların geleneksel iş kollarına istihdam edilmesiyle uğraşırken karşımıza siyasi yaşamda da kadınlara, kadınlıklarının gerektirdiği işleri yaptıran bir zihniyet çıkıyor... Sekreterlik, propaganda, halkla ilişkiler gibi” (Taluk, 1995: 19).

Bunun sebebi de aslında kadınlar “kadınca” konuşmalarla ev kadınlarına hitap edebiliyor bunun farkında olan siyasetçilerde kadınların bu özelliklerinden faydalanmak istemektedir. Kadınlar evlere girebilmekte daha da önemlisi kadın ilişki ağlarını kullanabilmektedir. Taşrada, mahallelerde, cemaatlerde, küçük yerleşim birimlerinde vb. alanlara erişimde kadınlar en önemli aracı olarak kullanılmaya müsait yapıdadırlar. Dolayısıyla kadın politikacılar partileri için oy getiren bir makine olarak değerlendirilmiştir (Ayata, 2015: 268) Şeyda Taluk burada siyaset ve kadın ilişkisini değerlendirirken kadınların siyasette yer almaması gerektiği konusundan ziyade hak ettikleri değerin verilmesi ve geleneksel zihniyetten sıyrılarak kadının perdenin arkasında değil de perdenin önünde yer alması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Dergide genel olarak kadının siyasete aktif olarak katılması desteklenmezken siyasete yardımcı cemiyetler ve teşkilatlar kurarak bu alana hem katkıda bulunacaklarını hem de İslam'ın şartlarını göz önünde bulundurarak topluma katkı sağlayacaklarını düşünmüşlerdir. Kadın siyasette hep bir adım geride durmasını ve kendisine uygun olmayan ortamlardan uzak durması gerektiği konusuna da sıklıkla yer vermişlerdir.

Kadının siyasette yer alması ve siyaset yapması dergide genellikle kadınların erkeksileşmesi olarak değerlendirilmiş, bu davranışın kadının fitratına aykırı olarak kendisine yabancılaşmasına sebep olduğu düşünülmüştür. Kadının siyasetteki yerini

düşünürken ilk dikkat etmemiz gereken nokta da bu sebeple kadınların kadınlıklarını koruyabilecekleri ortamların oluşturulması olduğu vurgulanmıştır. Ancak kadınların şuan ki siyaset içerisinde bu imkânları elde edemeyeceği, siyaset içerisinde olan kadınlarında aynı erkekler gibi, onların üslubunu benimsemiş ve her türlü kelimeyi kullanan, tabiri caizse cazgır kadınlar olduğu düşüncesiyle eleştirilmiştir. Dolayısıyla şu anki parlamento da inancımıza uygun bir siyasetten söz etmenin mümkün olmayacağı dergi de sıklıkla dile getirilen bir konuyu oluşturmuştur (Bitikçioğlu, 1995: 22).

4.7. Kadın ve Medya

Kadınlar genelde birkaç istisna hariç, 80’li yıllarda gazetelerin köşe yazılarını ülkenin önemli meseleleri üzerine değil de yemek tarifi gibi kadının mutfakta yer alması gerektiği tezini ortaya koyan yazılar kaleme almıştır. Bunun sebebi de erkekler iktidarın kendisi olarak gördüğü medyayı kadının eline bırakmak istememesinden kaynaklanmaktadır (Önal, 1996: 8). Ancak günümüzde artık kadınlarda medya sektöründe çalışmakta ve siyaset gibi medyanın da erkek mesleği olarak nitelendirildiği dönem geride kalmaktadır. Artık kadınlarda medya sektöründe erkeklerle eşit statülerde çalışma imkânı elde etmişlerdir.

Kadın Kimliği dergisinde de kadının medya ile olan ilişkisi iki bağlamda ele alınmıştır. İlk olarak kadınların eğitim alarak gazeteci ya da kitle iletişim araçlarının herhangi birinde görevli olması ile alakalıdır. Burada kadınların gazeteci olması ve bu alanda çalışmalar yürütmesi dergi ekseninde Müslüman kadınların başarısı olarak görülmüş ve bu kadınlar İslam’ın öngördüğü çalışma koşullarını sağladığı takdirde medya içerisinde yer alması olumsuz bir şekilde değerlendirilmemiştir. Aksine medyanın iyi bir şekilde kullanıldığı takdirde toplumun ve insanların bakış açısının değişebileceği düşünülmüştür. Zaten kadın kimliği dergisinin yayınlanması ve burada bir araya gelen kadın yazarların bu durumun aksini düşünmesi yaptıkları iş ve söyledikleri sözlerle uyum sağlamayacaktı. Bu sebeple kadının İslam’a hizmet ettiği takdirde medyada yer alabileceğini olumsuz bir şekilde değerlendirmemişlerdir. Derginin 13. sayısı da bu yönde oluşturulmuş, başlığı ise “Medyada Kadın Yazarlar Aksesuar mı?” olarak belirlenmiştir. Kadın yazarlar burada kadın-erkek arasındaki farklılıkları değerlendirmiş ve medya içerisinde çalışan kadınların karşılaştıkları

avantajlardan ve dezavantajlardan bahsetmiştir. Kadınların karşılaştıkları avantaj ve dezavantajların sebebini ise Nurgül Karakoç derginin 13. sayısında “Medyadaki Kadının Analizi” adlı yazısında ilk başörtülü kadın gazeteciler olmasından kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Çünkü değişik bir anlayışı ve imajı taşıyan kadınların gerçekleştirdiği ilklerin hemen kabul edilmesi beklenemezdi ki zaten toplumda gerçekleşen her ilkler gibi buda zamanla kabul edilmiştir. Bu sebeple de kadın gazeteciler uzun bir müddet toplumda değişik tepkilerle karşılaşmıştır. Bu durumun avantajlı olan yönü ise artık başörtülü ya da başörtüsüz kadınlarında bu alanda bir şeyler yapabildiğinin ispatı olmuştur. Bunun yanı sıra kadınların dini inancıyla ilgili bazı önyargılı düşünceler de sarsıntıya uğramıştır (Karakoç, 1996c: 10).

İkinci olarak ise kadınların medya tarafından bir reklam malzemesi olarak kullanıldığı ve insanların kadınlar üzerinden prim yaptığı konusu üzerinedir. Derginin 10. sayısı da bu düşünceden yola çıkarak hazırlanmış ve başlığı da “Reklamları mı İzliyoruz Kadınları mı?” olarak belirlenmiştir. Burada kadınların daha fazla beden ve cinsiyet üzerinden yorumlanarak çeşitli mecralarda kullanıldığına dair görüşlere yer verilmiştir. Bu sebeple dergide medya iyi amaçlar için kullanıldığında kadına hatta topluma yarar sağlayacakken kötü amaçlar için kullanıldığında topluma zarar vereceği sıklıkla dile getirilmiş, kadınların medya içerisine dâhil olmalarını gazete ve dergi çıkarmalarını önemsemelerinin yanında İslami görüşe sahip olmayan medya olabildiğince kötü olarak zikredilmiştir. İnsanları yanlış yönlendirdiğine, yanlı bir politika gerçekleştirdiğine, insanların isteklerini ve tavsiyelerini görmezden gelerek kendi istedikleri toplumu yaratma gayesiyle fikirler ortaya attıklarını ve kadınlarında bu alanlarda kullanılmasından kaynaklı eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden bir tanesini de Hicran Göze “Medya ve Kadın” adlı yazısında dile getirmiştir.

“Tek gayenin para kazanmak oluşu basını bir tiraj yarışına sürükledi. Kadın bu tiraj yarışını ortamında adeta bir eşya olarak medyada boy gösterdi. Manav vitrinlerinde teşhir edilen meyvalardan farksız olarak gazetelerin ve mecmuaların sayfalarını doldurmaya başladı. O artık tiraj için vardı. Basının ve reklam dünyasının bu ahlaksız tekliflerini vücudunun her parçasını paraya dönüştüren dişileri çoğalttıkça çoğalttı. Bu gidiş hızla devam ederken, kadın hakları savunucularından ses çıkmazken pek çok hanım bu büyük gazetelerin köşelerinde yer almaya başladı. Televizyon kanalları kadınlardan geçilmez oldu. Hanım spikerler ve sunucular çoğaldı, sanatkarlar da...” (Göze, 1996a: 14).

Hicran göze burada kadınların para için medya sektörlerinde kullanılmasına tepki göstermiş, bunun gibi daha birçok yazar bu konu hakkında dergi içerisinde aynı

tepkileri dile getirmiştir. Yayınlanan bu reklamların yine batı kaynaklı oluşturulduğu için karşımıza bu sorunların ortaya çıktığı, tüketime dayalı bir toplum oluşturulmaya çalışıldığından ve bu tüketim noktasında kadın değerinin de aynı oranda tüketildiği düşüncesiyle eleştirilmiştir. İslam toplumunda önemli bir konuma sahip olan kadınlar, paranın her şey olduğunu düşünen zihniyetlerin elinde olduğu sürece kadınların kullanılmaya devam edileceği düşünülmüştür. Aynı zamanda kadınların reklam malzemesi olarak kullanılması her ne kadar kadının çalıştığı yahut özgürleştiği düşüncesine inandırılmaya çalışılsa da dünyevi menfaatler için kadınların maşa olarak kullanıldığı dile getirilmiştir. Ancak kadınlar kendilerinin farkına vardıkları ve hangi amaçlar uğruna kullandıklarını anladığı zaman tüm bunların da çözüme kavuşturulacağı dile getirilerek dergi içerisinde ümitvari bir tutum sergilenmiştir. (Gültekin, 1996: 15). Dergi içerisinde okuyucu bu yönde bilgilendirmeye çaba gösterilmiştir. Bunun yanı sıra sadece kadınların medyanın çıkar amaçlı kullanılması eleştirilmemiş, aynı sorunların erkekleri de kapsadığı için bu konuya da dergi içerisinde yer verilmiştir. Kadınların araba reklamlarında arabanın yanında mini etekli bir şekilde poz vermesinin ne kadar yanlış olduğu üzerinde durulurken erkeklerinde reklamlarda cinsellikleri üzerinden ele alınması konusu eleştirilmiştir.

Genel olarak medya ve kadın ilişkini değerlendirdiğimiz zaman; Medya kadının sosyo - kültürel hayatın içerisinde aktif bir şekilde kendisini gösterebildiği bir alan olarak tanımlanmaktadır. Erkek egemen bir toplumda kadının yeri evi olarak görülürken ya da çalışma dünyasına atılan kadının bile işini evden yürütmesi gerektiğini düşünen zihniyetlerin aksine kadın medya içerisine dâhil olmasıyla birlikte aslında topluma ve de dış dünyaya kapılarını aralamış demektir. Gündemi, siyaseti, toplumun her türlü kurum ve kuruluşuna erişme imkânını sağlamış demektir (Karakoç, 1996a: 10). Ancak bunu gerçekleştirirken nerde durulması gerektiği konusu Kadın Kimliği dergisinde üzerinde durulan meseledir. Özgürleşmek adına gerçekleştirilen faaliyetler insanların dini yaşamında önem verdiği kaide ve kuralları etkilediği takdirde geri durulması gerektiği savunulmuştur. Bunun harici olarak kadınların medya sektöründe bulunması olumsuz değerlendirilmemiştir.

Kadınlar yaşadığı çağa ayak uydurarak teknolojiyi kullanması gerektiği konusuna önem verilirken teknolojinin insanları kullanmasına karşı çıkılmıştır.

Kadınların her alanda yer alabilmesi konusunda her ne kadar ılımlı yaklaşılsa da kadınların medya sektöründe çalışması konusunda olumsuz düşüncelere yer verilmemiştir. Aksine İslam'ı ve Müslüman dinini daha fazla insanlara öğretebilmek ve bu konuda insanları bilgilendirmek amacıyla yapılan faaliyetler Kadın Kimliği dergisi tarafından desteklenmiştir. Çünkü İslam'ı savunan düşünürlerin medya içerisinde yer almadığı takdirde yandaş medya, ipleri elinde tutarak topluma istediği yönde şekil verecektir. Bu sebeple dergide İslam'ın öngördüğü şartları sağlayarak medya sektöründe çalışan kadınlar desteklenmiş, İslam adına gerçekleştirilen faaliyetleri yürüten kadınların bu alanlara teşviki sağlanmıştır.



SONUÇ

Kadının sosyal yaşamı ve 1980 sonrası kadının çalışma hayatında daha fazla görünür olması, Kadın Kimliği dergisi çerçevesinde incelendiğinde; bunun sebebinin toplum yapısının bozulması gösterilmiş, kadınların kendi yaşamlarını sorgulamasının tek sebebinin ise batı taklitçiliği olduğu dile getirilmiştir. Bu sebeple derginin hemen her sayısında batı karşıtı bir söylem okuyucuya hissettirilmiştir. Oysaki yayın politikalarında kadın sorunlarına çözüm odaklı yaklaşım göstereceklerini dile getirsel de bu konuları ele alırken her zaman batı eleştirilmiş, klasik İslam-Batı karşılaştırması derginin her sayısında kendisini göstermiştir. Dolayısıyla Kadın Kimliği dergisi aslında batı modernitesine karşı kadını tepki olarak işlemiş, kadın üzerinden toplumda yeniden İslami bir bilinç oluşturmayı hedeflemiş, kadınların çalışma hayatında yaşadığı sorunlara çözüm üretme noktasında zayıf kalmıştır.

Bunun yanı sıra Osmanlı dönemine karşı duyulan hayranlığının yanında Cumhuriyet döneminin yönetim şekli eleştirilmiş ve eskiye özlem her zaman dile getirilmiştir. Eskiye özlemin izleri derginin her sayısında hissedilmesi sebebiyle Kadın Kimliği dergisi muhafazakâr bir çizgide kendisini konumlandırmıştır.

Kadının çalışmasının uygun olup olmadığı konusunda dergi içerisinde ortak bir karara varılamamış, sebebi ise dergideki yazar kadrosunun geniş tutulmasından kaynaklanmıştır. Dergi içerisinde daimi yazarların olduğu kadar dönemsel yazarlarda oldukça fazladır. Her kesimden ve gruptan yazarlara dergi içerisinde yer verilmiş, yazarların çeşitli görüşleri okuyucuyla paylaşılmış, bu noktada dergi tarafsız kalabilmiştir. Ancak daimi yazarlar kadının çalışması konusunda oldukça net bilgiler vermiş, İslam'ın emirlerine ters düşmeyen işlerde ve fitratına uygun çalışma şartlarında 'mecbur kaldıkları takdirde' çalışabilecekleri vurgulanmıştır. Siyaset ve medyanın reklam bölümlerinde kadınların çalışmasına ise kesinlikle karşı çıkılmış ve bu alanlarda kadınların fitratına uygun çalışma şartları oluşturulamamasından dolayı eleştirilmiştir. Dolayısıyla Kadın Kimliği dergisinde kadın ve kadının çalışma hayatı, İslam'ın öngördüğü ideal kadın modeline uygun bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak Kadın Kimliği dergisi özelinde yapılan araştırma sonucu kadınların her alanda etkin bir şekilde çalışması uygun görülmemiş, çalışma konusunda herhangi bir zaruriyet olmadığı takdirde ki bu zaruriyetten kasıt erkeğin evi geçindiremediği durumda kadının İslam'a uygun yerlerde çalışmasının bir sakıncası olmadığı düşünülmüştür. Allah'ın kadına 4 büyük vazife verdiği bunların; hamile olmak, doğum yapmak, çocuk emzirmek ve çocukların terbiyesi ile alakadar olmak olduğu vurgulanarak, kadının çalışma konusu zaten kadının fitratına uygun olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Her fırsatta kadının çalışmaması, çalışma ortamlarının kadınlar için uygun olmaması dile getirilerek kadınlar üzerinde bir baskı oluşturulmuş ancak bunu gerçekleştirirken erkeklerin kadınlar üzerinden gözlerini sakınmaları konusu ise çok sığ kalmıştır. Kadınların zaruri durumlarda İslami değerlere uygun yerlerde çalışmasının bir sakıncası olmadığı vurgulanırken, kadınların bu zaruri şartlarda iş seçme gibi bir durumlarının olmadığı göz ardı edilmiştir. Böyle durumlarda kadınların çalışma konusunda nasıl bir yol izleyeceklerinin bilgisi dini metinlerle anlatılmamış, dayanaklarının peygamber efendimizin sünneti ve Kuran olduğu dile getirilse de kadının çalışma konusunda yer alan dini bilgiler zayıf kalmış, sürekli olarak modern dünya düzeni içerisinde kadınların çalışmaması gerektiği vurgulanmıştır. Oysaki yayın politikalarında çözüm odaklı bir dergi olduklarını ve herkese hitap eden bir dergi olduklarını yayın yönetmeni Ümmet Karakoç dile getirirken, dergi içerisinde modern dünya düzeninde çalışan kadınlar günah keçisi ilan edilmiştir. Hâlbuki dergi okurlarının eğitilmiş, kültürlü, çalışan kadınlara da hitap ettiğini yine yayın yönetmeni Ümmet Karakoç dile getirmiş ve okur kitlesinin modern kadınlar olduğunu açıklamıştır. Daha doğrusu dergi içerisinde aslında modern kadına hitap ettiklerinin vurgusu yapılırken, içeriği kadınlara geleneksel ev hanımlığını öven yazılar ile doldurulması, derginin kendi içinde çelişki yaşamasına sebep olmuş, modern kadına hitap eden İslami bir dergi olma konusunda sınıfta kalmıştır.

Modern kadına hitap ederken kadının çalışma konusunda desteklendiğini, kadınlara verilen tavsiye ve öğütlerin yarısının da erkeklere verilerek kadınlarında istediklerinde kamusal alanlarda çalışabilmesinin imkânlarını, erkeklerinde bu noktada kadınlara yardımcı olmalarının dergi içerisinde anlatılması gerekirdi ancak

kamusal alan tamamen erkeklere tahsil edilirken kadınlara özel alanlar, ev ortamları uygun görülmüştür. Çözüm bunun neresindedir peki? Tatmin etmeyen bir çözüm önerisi ise kadınların bilgili, kültürlü ve İslam'ı tanıyan bireyler olarak yetiştiği takdirde yaşadığı sorun ve sıkıntıların ortadan kalkacağı, erkeklerle eşitlik savaşına girmeye gerek duyulmayacağı yönündedir. Ancak günümüzde kadınlar daha çok eşitlik savaşı içerisine giriyor, toplum düzenini daha çok eleştiriyor ve kamusal alanlarda daha aktif yer alıyorlar. O zaman günümüzde modern kadınların İslam inancını taşımadığını mı düşünmeliyiz? Ya da kadınların erkeklerle aynı talepler içerisinde bulunmalarının sonucu zulüm gören kadınlara yaşadıklarınız müstahak mı demeliyiz? Bu noktada dergi içerisindeki bilgiler eksik kalmış, aranan cevaplar tatmin edici olmamıştır. Dolayısıyla İslamcı bir dergi olan Kadın Kimliği dergisinde kadının çalışması konusunda asıl yanıtlanması gereken sorulara yüzeysel ve kaçamak cevaplar verilmiştir. Bu durumun böyle olmasında Kuran ayetlerinin ve hadislerinin daha çok erkek egemen gözle yapılmasının da oldukça büyük payı vardır. Dolayısıyla bizim bu çalışma ile önerimiz İslamcı dergilerin kadın konusunu değerlendirirken daha çok bu sorulara yanıtlar içermesi ve alternatif yorum tarzlarına her zaman açık olması gerektiği yönündedir.

6. KAYNAKÇA

Akdoğan, Yalçın. (1999). İslamcılık Bağlamında Türkiye’de Siyasal İslam’ın Gelişimi Ve Refah Partisi 1980-1998, Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, ss. 5-279

Akın, H. Mahmut (2018). Turgut Özal ve Anavatan Partisi Muhafazakarlığı. Muhafazakar Düşünce, 15(55): ss. 121-139.

Aslan, Seyfettin ve Alkış, Mehmet. (2015). Osmanlı’dan Cumhuriyete Geçişte Türkiye’nin Modernleşme Süreci: Laikleşme ve Ulusal Kimlik İnşası. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, ss. 18-33.

Aktaş, Cihan. (2001). Bacıdan Bayana İslamcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi, İstanbul: Pınar Yayınları, ss. 7-268.

Aytepe, Mahsum. (2016). Doğuştan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi, Muş Alparslan Üniversitesi. 4(1), ss. 169-199.

Ayata, Ayşe, G. (2015). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. 1980 Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Edt: Şirin Tekeli, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 261- 279.

Baylak, Ayşen. (2019). İslami Yayıncılıkta Mecralar ve Eğilimler Çeşitlenen Türler. Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 4, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları,

Bora, Tanıl. (2019). 1980-2000 Arası İslamcı Dergilere Panoramik Bir Bakış: Bir Arifenin Seyir Defteri. Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 1, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 89-139.

Bora, Tanıl. (2013). Sol-Sağ Şemasında İslamcılık: Üçüncü Yol, Orta Yol, Millî Sağ”, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri, Der. İ. Kara, A. Öz, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 514-537.

Bölükbaşı Mustafa. (2012). Milli Görüşten Muhafazakâr Demokrasiye: Türkiye’de 28 Şubat Süreci Sonrası İslami Elitlerin Dönüşümü, 1 (2), ss. 166-187.

Budak, Hatice. (2020). İslamcı Dergicilik: Vahdetin İçinde Bir Ses ‘‘İslam’ın İlk Emri Oku’’ Dergisi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 11 (1), ss. 117-135.

Bulaç, Ali. (2012). İslamcılığın Seyri, Ali Bulaç, Mümtazer Türköne ve Yasin Aktay’ın İslamcılık Üzerine Tartışması, ss. 1-26.

Bulaç, Ali. (2018). İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık, C. 6, Der. T. Bora, M. Gültekingil, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.48-67.

Bulut, Büşra. (2019). Rayet’ten Evrensel Kadına: İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti?, Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 4, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 57-86.

Çetintaş, Ahmet. (2018). II. Meşrutiyet Devri ve İslamcılık Bağlamında Volkan Gazetesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(56): 311-324.

Çaha, Ömer. (2018). Ana Temalarıyla 1980 Sonrası İslami Uyanış, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık, C. 6, Der. T. Bora, M. Gültekingil, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 476-492.

- Çakır, Özlem. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (31): 25-47.
- Çakır, Serpil. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, Ruşen. (2013). Milli Görüş Hareketi: Dün, Bugün, Yarın, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri, Der. İ. Kara, A. Öz, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 753-774.
- Çiçek, Atıl, C., Aydın, Selçuk ve Yağcı Bülent. (2015). Modernleşme Sürecinde Kadın: Osmanlı Dönemi Üzerine Bir İnceleme, Kafkas Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(9): 269- 284.
- Çiçekli, Aylin. (2019). “Evinin Hanımı Çocuklarının Anası” Olan Kadının Kamusal Alan Mücadelesi, Social Sciences Research Journal, 8(1): 1-14.
- Dalfidan, Fidan. (2012). Türk Modernleşmesi Sürecinde Değişen Kadın Kimliği, Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss.1-165.
- Dam, Hasan. (2003). Yetişkinlere Göre Yetişkin Din Eğitimi. Değerler Eğitim Dergisi, 1(4):38-48
- Demir, Fatma. (2012). Türkiye’de İslamcılık Söylemi Milli Görüşten Ak Partiye, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Şeyhmus. Sesli, Mutlu. Yılmaz, Veysel. (2008). Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3(2): 77-90.
- Demir, Zekiye. (2019). Kendini “Dindar” Olarak Tanımlayan Erkeklerin Kadının Çalışmasına Bakışı, Eskiye / 39 (Eylül 2019): 323-346.
- Duman, Doğan. (1994). Türkiye’de İslamcı Yayıncılık. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2 (4). ss. 77-94.
- Eryılmaz, Sümeyye. (2019). Türkiye’de Kamusal Alan, Kadın ve Din: Fatma Barbarasoğlu Örneği, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gök, Fatma. (2015). Türkiye’de Eğitim ve Kadınlar. 1980 Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Edt: Şirin Tekeli, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 187- 207.
- Göle, Nilüfer. (2017). İslam’ın Yeni Kamusal Yüzleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Göle, Nilüfer. (2010). Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme. İstanbul: Metis Yayınları, ss. 12-189.
- Gönenç, Aslı, Y. (2012). Fransa’da ve Türkiye’de Kadın Hareketleri, İletişim Fakültesi Dergisi, ss. 63-84.
- Gün, Ayşegül. (2012). Yaygın Din Eğitimi Kapsamında Kadınların Eğitimi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (32):241.
- Işık, Vahdettin. (2016). Türkiye’deki Değişimi İslamcı Dergiler Üzerinden Okumak. İnsan ve Medeniyet Hareketi Sempozyum Dizisi/ Toplumsal Değişim, ss. 411-444.
- İlyasoğlu, Aynur. (2015). Örtülü Kimlik İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- İnceoğlu, Efecan. (2009). Türkiye’de Siyasal İslamcılığın Evrimi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı. ss. 1-120.

İsmail, Kara."Cumhuriyet Türkiye'sinde Dinî Yayıncılığın Gelişimi Üzerine Birkaç No", Toplum ve Bilim, sayı: 29-30 (Bahar-Yaz 1985), ss. 153-177.

İşiker, Deniz. (2011). Bir Zorunluluk Alanı Olarak İçerisi ve Dışarı "28 Şubat ve Başörtülü Kadınlar: Bir Zihinsel ve Ruhsal Dönüşümün Anlatıl(a)mamış Hikâyesi," Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı, ss. 1-199.

Kara, İsmail. (2017). Sunuş-Giriş. Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1 Metinler Kişiler, ss. 1-562.

Kara, İsmail. (2017). Türkiye'de İslam Ve İslamcılık: İsmail Kara İle Mülakat, ss. 1-23.

Karakaya, Handan. (2019). Türkiye'de Modernleşme Sürecinde Muhafazakâr/ Dindar Kadın. Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3(2): 335-348.

Kara, Nurten. (2006). 80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler. Kadın Çalışmaları Dergisi, 1(3): 16- 39.

Karpat, H, Kemal. (2017). Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaypak, Şafak. (2016). Cumhuriyet Dönemi Modernleşme Sürecinde Değişen Kadın Kimliği. Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, ss. 33-36.

Kentel, Ferhat. (2018). 1990'ların İslami Düşünce Dergileri ve Yeni Müslüman Entelektüeller, C. 6, Der. T. Bora, M. Gültekin, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 721-782.

Koroğlu, Ahmet. (2016). Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak. 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme. Edt: V. Işık, A. Koroğlu, Y. E. Sezgin, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 5-40.

Kumar, Ranjit. (2011). "Araştırma Yöntemleri", (3. Baskı). Çev: Çokluk Ö., Şekercioğlu., Atak H., Ankara: Edge Akademi.

Kurtoğlu, Zerrin. (2018). Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Siyaset. İslami Uyanış, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık, C. 6, Der. T. Bora, M. Gültekingil, İstanbul: İletişim Yayınları.

Macit, Abdülkadir. (2019). 1990'larda Necmettin Erbakan'ın ve Refah Partisi'nin (RP) Yükselişi ve İslamcı Dergilerde Alımlanışı, C. 2, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss.387-408.

Maden, Sedat ve Altunbay, Müzeyyen. (2016). Türk Kültür Birliğinin Sağlanmasında "Türk Amacı" Dergisi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (04), ss. 1-12.

Maviş, Nazım. (2017). Türkiye'de İslamcılığın Değişen Siyasal Dili: 1990'lı Yıllarda İslamcı Dergiler, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, ss. 1-336.

Neuman, W. L., (2017). "Toplumsal Araştırma Yöntemleri 1-2", (Özge, S.,çev) Yayıncısı Yayınları.

Ozan, İbrahim. H. (2019). 90'lı Yıllarda İslamcılarının Demokratik Zemin Arayışı ve Yeni Zemin Dergisi, Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 4, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 87- 116.

- Öz, Asım. (2016). Kenetlenmenin İmkansızlığı: 1960-1980 Dönemi İslamcı Dergiciliğin Macerası Üzerine Bir Değerlendirme. Edt: V. Işık, A. Köroğlu, Y. E. Sezgin, 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 73-160.
- Özcan, B.N. (2019). Bir Din Eğitimi Problemi Olarak Kadın ve Aile Dergisinde Kadın Konusu, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, ss. 1-150.
- Ören Kenan ve Yüsel, Hasan. (2012). Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı, HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 1(1): 34-59.
- Özipek, B. Berat. (2008). İnsan Hakları ve İhlaller Ekseninde Bir Örnek: Türkiye’de Başörtüsü Yasağı Sorunu. Örtülemeyen Sorun Başörtüsü: Temel Boyutları ile Türkiye’de Başörtüsü Yasağı Sorunu. Edt: Neslihan Akbulut, İstanbul: Akder Yayınları, ss. 9-238.
- Safa, Peyami. (1990). Türk İnkılabına Bakışlar. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sağır, Adem. & Demirağ, Hülya. (2017). Din ve Gelenek Bağlamında Kadın ve Kadınlık Tartışmaları: Diyanet Hutbe Örneği (2006-2016). Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 6(3):600-602.
- Sağlık, Büşra. & Çelik, Y. Hacer. (2018). Küreselleşen Çalışma Hayatında Kadının Rolü. Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 2(2): 95-120.
- Schroeder, Süheyla, K. (2007). Popüler feminizm Türkiye ve Britanya’da kadın dergileri. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Sarıkaya, M. S. (2017). Osmanlı Türkiye’sindeki İslamcılık Düşüncesine Genel Bir Bakış, ss. 1-16.
- Söğütü, İlyas. (2008). Osmanlı’dan Cumhuriyete Türkiye’de Modernleşme: Kırılmalar ve Süreklilikler, Bilecik Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler, ss. 33-54.
- Subaşı, Necdet. (2016). 1960 Öncesi İslam’ı Neşriyat: Sin(diril)me, Tahayyül ve Tefekkür. Edt: V. Işık, A. Köroğlu, Y. E. Sezgin, 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, ss. 43-69.
- Sunar, Lütfi. (2020). Giriş: Çağdaş Türk Düşüncesinin Temel Meseleleri, Dönemlendirme ve Tasnif. Edt: Lütfi Sunar, Müslüman Dünyada Çağdaş Düşünce, C.1: Türk Düşüncesi. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Yayınları.
- Sunar, Lütfi. (2019). İslamcılığı Konumlandırmak: Genel Bir Giriş Tahayyülü. Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 1, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 1-18.
- Şenler, Şule, Y. (2019). Kadın ve Evlilik. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- Şişman, Nazife. (2018). Emanetten Mülke: Kadın- Beden- Siyaset. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tekeli, Şirin. (2015). 1980’ler Türkiye’sinde kadın bakış açısından kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tezcan, Demet. (2019). Şule Yüksel Şenler (1938-). Bir Başka Hayata Karşı: 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler, C. 4, Edt: L. Sunar, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 83-84.

Türköne, Mümtaz'er. (1991). Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu. İstanbul: İletişim Yayınları.

Türköz, Elif. (2016). Özallı ANAP Döneminde Muhafazakâr Düşüncenin Gelişimi, Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi. 9(1), ss. 103-116.

Türk, Resul. (2015). Türkiye'de Siyasal İslam'ın Örgütlenme Faaliyetleri. Akademik Hassasiyetler Dergisi, 2(3), ss. 99-131.

Uluç, A. Vahap. (2014). "Liberal-Muhafazakâr Siyaset ve Turgut Özal'ın Siyasi Düşüncesi", Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 23, Çanakkale, s. 107-140.

Yaşar, Enes. (2015). Fatma Barbarasoğlu'nun Hikâyelerinde Gelenek ve Modernleşme Bağlamında Kadın, Yüksek Lisans Tezi. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ss. 1-146.

Yıldırım Ali. ve Şimşek Hasan. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara.

Yılmaz, Hüseyin. (2001). Yaygın Din Eğitimi Kurumları ve Toplumsal Barış. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(2): 334.

Yılmaz, Nuh. (2018). İslamcılık, AKP, Siyaset. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık, C. 6, Der. T. Bora, M. Gültekinil, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, Nuh. (2013). İslamcılık Tartışmasına Katkı: İslamcılık ve Ak Partiden Sonra İslamcılık, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri, Der. İ. Kara, A. Öz, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, ss. 775-783.

Yuvalı, Abdulkadir. (2007). Türk Devlet Geleneğinde Din - Devlet İlişkileri: Selçuklu Örneği, S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, ss. 1-6.

İNTERNET KAYNAKLARI

Akyel, Siyami. (2019, 30 Eylül). İslamcılık Hareketinin Ortaya Çıkması. Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2020, <https://www.milligazete.com.tr/makale/3172381/siyami-akyel/islamcilik-hareketinin-ortaya-cikisi>.

Olgun, Ayşe. (2016, 27 Mart). İslamcılık Ezberini Dergiler Bozdu. Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2020, <https://www.yenisafak.com/hayat/islamcilik-ezberini-dergiler-bozdu-2440023>.

Yüksel, Elif. (2013, 29 Temmuz). Eğitimci- Yazar Mine İzgi ile Özel Röportaj. Erişim Tarihi: 19 Mart 2021, <https://hursedanet.net/roportaj-gorus/84965-egitimci-yazar-mine-izgi-ile-ozel-roportaj.html>.

KADIN KİMLİĞİ DERGİSİ KAYNAKÇASI

Acar, Nurten. (1995). Kimliksiz ve Sahipsiz Bir Neslin Anatomisi, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 20-22.

Akagündüz, Ahmet. (1996). İslam Hukukunda Kadına Tanınan Haklar, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 29, İstanbul, ss. 14-15.

Arslarer, Dilek. (1998). Toplumun Boşanmış Kadına Bakışı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 30, İstanbul, ss. 37-38.

Akat, Nurcan. (1996). Medyadaki Kadının Etkisi, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 13, İstanbul, ss. 12-14.

Aktaş, Cihan. (1995). Yarı Çekirdek Aile, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 7, ss. 16-18.

- Aslan, Dilek. (1998). Kolejli Kadın Neden Mutsuz, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 31, ss. 32-34.
- Aydın, Hülya. (1995). Doğmamış Bebekten Anneye Mektup, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 3, İstanbul, ss.42-43.
- Bayraktar, Asuman. (1996). Feminizm: Kadınlar Vardır, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 22-24.
- Belirtilmemiş (1995). Dünya Kadınlar Günü, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 2, İstanbul, ss. 6-7.
- Belirtilmemiş. (1996). Hanımlar Haftaya Kimdeyiz, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, ss. 36-39.
- Bitikçioğlu, R. Ercan. (1995). Her Şeyden Önce İffet, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 22-23.
- Belirtilmemiş. (1997). Kadın Kadına: Tansiyonu Kadınlar Mı Yükseltti ?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 24, İstanbul, ss. 6.
- Belirtilmemiş. (1997). Kimlik: Yansıma, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 25, İstanbul, ss. 7-9.
- Belli, Handan. (1996). Feministlik Evliliği Kurtarmıyor, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 31-32.
- Bostancı, Ahmet. (1995c). Gelenekleri Ne Yapalım?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 7, İstanbul, ss. 20-22.
- Bostancı, Ahmet. (1995b). Kadının Toplumsallaşması, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 3, İstanbul, ss. 32-33.
- Bostancı, Ahmet. (1996). İslam'ı Kanallarda Kadınlar Kullanılıyor Mu?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 15, İstanbul, ss. 36-38.
- Bostancı, Ahmet. (1995a). Örtünün Unsurları ve Süslenme, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 32-34.
- Cengiz, Gülhan. (1996). Batı Kaynaklı Düşüne, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 30-31.
- Cengiz, Gülhan. (1995). Kadının Kendini Arayış Sürecinde Annelik, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 18-20.
- Ceylan, Meryem. C. (1995). Kimlik Problemlerimiz ve Açmazlarımız, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı:1, İstanbul, ss. 24-27.
- Ceylan, Necati. (1996). Kadın ve Suç, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 17, İstanbul, ss. 4-5.
- Çaha, Ömer (1996). Sivil Kadın Hareketi Var Mı?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 19, İstanbul, ss. 9-14.
- Çankırlı, A. (1996). Çalışan Anne ve Problemleri Çocuklar, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 24, İstanbul, ss. 32-34.
- Çeleğen, Nuriye. (1996). Kadın ve Mutluluk, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, ss. 14-15.
- Çetinkaya, Yalçın. (1996). Kanaatkâr Toplumdan Tüketen Topluma, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 10, İstanbul, ss. 8-11.
- Dursun, Davut. (1996). Yeni Bir Toplum Kurmanın Amacı Olarak Laiklik, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 11, İstanbul, ss. 10-12.

- Dündar, Can. (1995). Düşünce ve Medya, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 8, İstanbul, ss. 10-13.
- Emiroğlu, Saliha. (1996). Çalışmanın Diğer Adı Çile, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 18, İstanbul, ss. 18-20.
- Eygi, M. Şevki. (1995). Kadın Politikaya Yatkın Değildir, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 20-21.
- Gökçınar, Serpil. (1995). Değişim Rüzgarları Nereden Esiyor, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 5, İstanbul, ss. 36-38.
- Gök, Nurgül. (1995). Aynur İlyasoğlu ile Örtülü Kimlik Üzerine Söyleşi, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 22-23.
- Göle, Nilüfer. (1996b). Batı Modernizmi ve Post Feminizm, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 10-12.
- Göle, Nilüfer. (1996a). İstanbul'un İntikamı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 15, İstanbul, ss. 12-14.
- Göle, Nilüfer. (1998). Modernizmin Karanlıkta Kalan Yüzü, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 31, ss. 13-16.
- Göze, Hicran. (1996b). Genç Kızlar Yetişirken, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 26, İstanbul, ss. 16-17.
- Göze, Hicran. (1996a). Medyada Kadın, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 13, İstanbul, ss. 14-15.
- Gülnaz, Mualla. (1996). Feminizme Müslümanca Bakış, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 12-13.
- Gültekin, Levent. (1996). Reklam ve Toplumdaki Değerler, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 10, İstanbul, ss. 15-16.
- Güven, Günal. (1995). Kadın Politikacıardan Kadının Siyasetteki Yeri, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 14-15.
- Hatemi, Kezban. (1998). Dayak Yiyen Değil Atan Utanmalı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 34, ss. 12.
- İnal, Mecbure. (1995). Kadın ve Erkek İnsandır, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 5, İstanbul, ss. 23-24.
- Yalçıntaş, Nevzat. (1996). Sivil Kadın Hareketi Var Mı?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 19, İstanbul, ss. 9-14.
- Karabulut, F.C. (1998). İş Yaşamında Denge Değişimi, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 32, ss. 15-16.
- Karakoç, Nurgül. (1996b). Aydın Müslüman Kadın, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 19, İstanbul, ss. 4-7.
- Karakoç, Nurgül. (1996c). Cennet Kadının Değil Annenin Ayağındadır, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 25, İstanbul, ss. 11-12.
- Karakoç, Nurgül. (1996a). Medyadaki Kadının Analizi, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 13, İstanbul, ss. 10-12.
- Karakoç, Nurgül. (1995a). Modernite ve Kadın Kimliği, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 8-10.
- Karakoç, Nurgül. (1995b). Modernizm ya da Statükoculuk, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 7, İstanbul, ss. 19-20.

- Karakoç, Ümmet. (1995c). Takdim: 6. Sayımız 1 Eylül'de, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 5, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1998a). Takdim: Sıcak Günler İçimizi Üşütüyor, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 31, İstanbul, ss. 5.
- Karakoç, Ümmet. (1996a). Takdim: Bahar Muştusunu Bekliyoruz, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1995b). Takdim: Bu Bir Kültür Hareketidir, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 3, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1995a). Takdim: Bu Dergi Sizlerin Eseri, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 2, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1998b). Takdim: Düşünceyi Söylemek ya da Yaşamak, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 32, ss. 5-6.
- Karakoç, Ümmet. (1997a). Takdim: Kadın Kimliği ile Nice Yıllara, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, ss. 4-5.
- Karakoç, Ümmet. (1996b). Takdim: Okuyucu Anketi ve Temmuz- Ağustos, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 15, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1995d). Takdim: Okuyucularımızın Dikkatine, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 7, İstanbul, ss. 1.
- Karakoç, Ümmet. (1997b). Takdim: Sosyal Olaylarda Kadının Gücü, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 29, İstanbul, ss. 1.
- Karaman, Hayrettin. (1996). Tüketimin İktisadi Boyutları, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 12, İstanbul, ss. 22-24.
- Kona, Gamze. G. (1995b). Osmanlı'dan Günümüze Kadın Nüfusunun Eğitimine Genel Bir Bakış, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 6, İstanbul, ss. 22-24.
- Kona, Gamze. (1995a). Özel Okullar Açmazı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 2, İstanbul, ss. 19-20.
- Meriç, Ümit. (1995). Türkiye'de Kadın ve Sosyal Ekonomik Analiz I, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 5, İstanbul, ss. 6-10.
- Mısıroğlu, Aynur. (1996). İdealizmin En Coşkun Yılları, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 26, İstanbul, ss. 14-15.
- Nuroğlu, Fevziye. (1996). Sevgili Genç Kızım, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 26, İstanbul, ss. 13-14.
- Önal, Ayşe. (1996). Kadınlar ve Yönetimde Ortaklık, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 13, İstanbul, ss. 8-10.
- Özdenören, Rasim. (1996). Kafes ve Kadın, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 18, İstanbul, ss. 4-7.
- Özsoy, İsmail. (1996a). Sosyo- Ekonomik Haklar Açısından Tarihte Kadın, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 12, İstanbul, ss. 37-40.
- Özsoy, İsmail. (1996b). Sosyo- Ekonomik Haklar Açısından Tarihte Kadın 4, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 16, İstanbul, ss. 44-46.
- Pınarbaşı, Gülay. (1996). Kadının İslam Toplumundaki Yeri, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 20, İstanbul, ss. 20-21.

- Sargın, Bünyamin ve Sargın, Naile. (1995). Dostça Dertleşelim, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 5, İstanbul, ss. 41.
- Serim, Şahin. (1996). Ekonomik Özgürlük ve Mesleki Tatmin, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 18, İstanbul, ss. 10-12.
- Sevim, Zehra ve Çavdar, Ayşe. (1996). Derginizin 1. Yılı Kutlu Olsun, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 12, İstanbul, ss. 5.
- Sezgin, Osman. (1995). Kız Okullarının Kıblesi Değişmeli, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 6, İstanbul, ss. 10-12.
- Şadoğlu, Yaşar. (1996). Teknolojik Gelişmenin Aile Yapısına Tesirleri, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 22, İstanbul, ss. 20-21.
- Şenler, Şule, Y. (1995c). Serencam, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 7, İstanbul, ss. 26.
- Şenler, Şule. Y. (1995c). Siyasette Kadına Rağbet Yarışı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 16-19.
- Şenler, Şule. Y. (1995a). Takdim: Kadın Kimliği'nden, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 1, İstanbul, ss. 3-4.
- Şenler, Şule. Y. (1995b). Türkiye Cumhuriyeti'nin Kadın Anlayışı, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 3, İstanbul, ss. 12-14.
- Taluk, Şeyda. (1995). Biz Siyasette Gerçekten Var Mıyız?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 19-20.
- Toros, Halime. (1996). Bir Dönemin Anlatılmamış Öyküsü, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 23, İstanbul, ss. 13-15.
- Uyar, Kader. (1995). Kadınların Yüz Karası, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 9, İstanbul, ss. 32-33
- Yağcıntaş, Nevzat. (1996). Kadının Ekonomik Bağımsızlığı Var mıdır?, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 12, İstanbul, ss. 24-30.
- Yavuz, Yunus.V. (1998). Geleneklerin Hapsindeki Müslüman Kadın, Kadın Kimliği Dergisi, Sayı: 30, İstanbul, ss. 12-14.

7. EKLER

7.1 Kadın Kimliği Dergisine Ait Görseller

Görsel 1:

Şubat 1996

48 Sayfa



Kadın Kimliği, Şubat 1996, Sayı: 11

Görsel 2:

Haziran 1996

48 Sayfa



Kadın Kimliği, Haziran 1996, Sayı: 15

Görsel 3:

Mayıs 1995

48 Sayfa

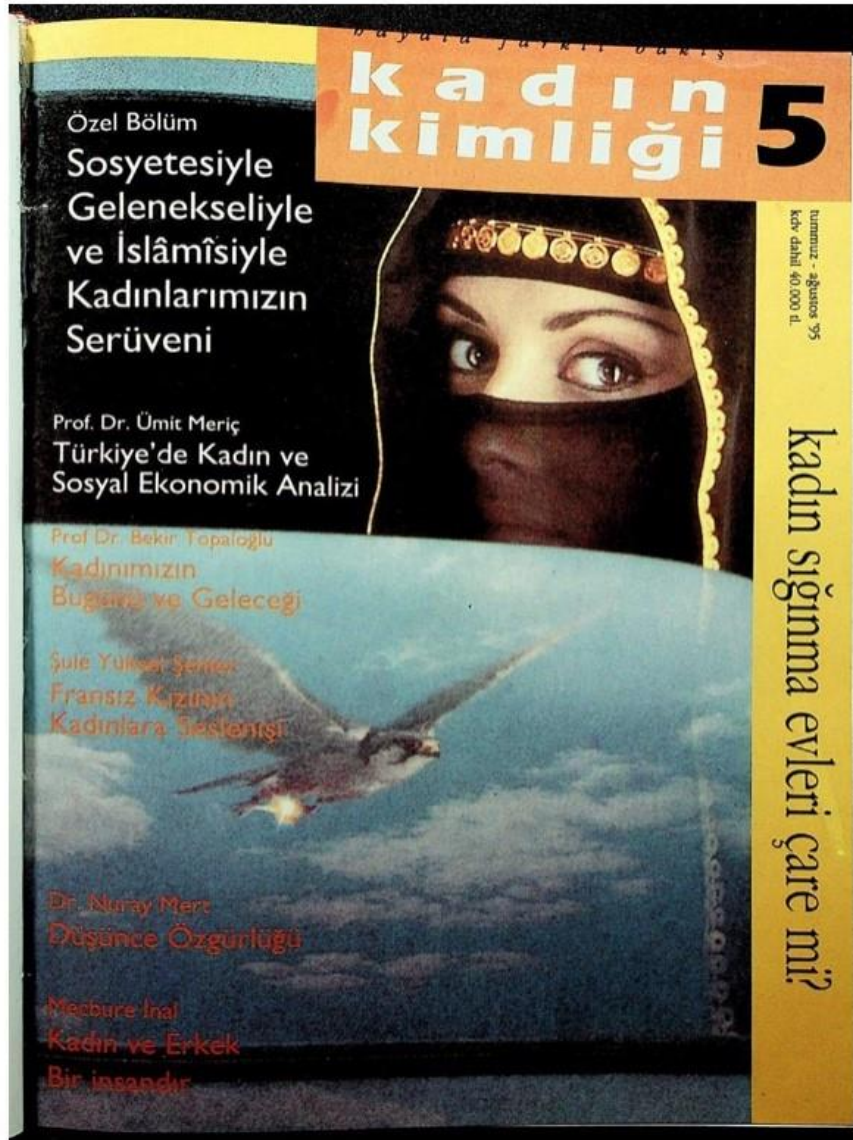


Kadın Kimliği, Mayıs 1995, Sayı: 3

Görsel 4:

Temmuz-Ağustos 1995

48 Sayfa



Kadın Kimliği, Ağustos 1995, Sayı: 5

Görsel 6:

Nisan 1996

48 Sayfa

Kadın Kimliği
HAYATA FARKLI BAKIŞ NISAN 96 SAYI : 13 75.000 TL

**MEDYADA KADIN YAZARLAR
AKSESUAR MI ?..**

Ayşe ÖNAL:
KADINLAR VE YÖNETİMDE
ORTAKLIK...

Nurgül KARAKOÇ:
MEDYADA KADININ
ANALİZİ...

Hicran GÖZE:
HANIMLAR NE YAZIYOR...

Doç. Dr Faruk BEŞER:
KADIN VE ERKEKTE
DENKLİK...

★★★

Söyleşiler:
Hürriyet Yazı İşleri Müdürü:
Nurcan AKAT
ile...
Günaydın Gazetesi Köşe Yazarı:
Yazgülü ALDOĞAN
ile...
Yeni Yüzyıl Köşe yazarı:
Neşe DÜZEL
ile...



Kadın Kimliği, Nisan 1996, Sayı: 13

7.2. Kadın Kimliği Dergisinde İşlenen Dosya Konuları

SAYI	DÖNEM	KONU
1. Sayı	Mart 1995	Kadınımız Sosyal Kimliğini Sorguluyor
2. Sayı	Nisan 1995	Gençlerimizin İdeal Düşünceleri ve Gerçekler
3. Sayı	Mayıs 1995	Batı Kültürünün Etkisi ve Toplumsal Değişim
4. Sayı	Haziran 1995	Tatil Bir İhtiyaç mı, Yoksa Bir Lüks Mü?
5. Sayı	Temmuz- Ağustos 1995	Sosyeteyle Gelenekselle ve İslamisiyle Kadınlarımızın Serüveni
6. Sayı	Eylül 1995	Kızlar Okumasın!
7. Sayı	Ekim 1995	Gelenekçiliği Kim Bitirdi?
8. Sayı	Kasım 1995	Düşünce Suç Olarak Mı Kalacak?
9. Sayı	Aralık 1995	Siyasete Kadının İstismarı
10. Sayı	Ocak 1996	Reklamları Mı İzliyoruz, Kadınları Mı?
11. Sayı	Şubat 1996	Avrupa'daki Laikliği Özlerken Eldeki İslam'dan Olduk
12. Sayı	Mart 1996	Ekonominin Geleceğini Kadınlar Mı Belirleyecek?

13. Sayı	Nisan 1996	Medyadaki Kadın Yazarlar Aksesuar Mı?
14. Sayı	Mayıs 1996	Aşka İnanıyorsanız O Halde Varsını
15. Sayı	Haziran 1996	Modernizm Karşısında Kadın ve Çevre
16. Sayı	Temmuz- Ağustos 1996	Evlilikte Mutluluğu ve Aileyi Tanımlıyoruz
17. Sayı	Eylül 1996	Toplum Mu Suçlu Kadın Mı
18. Sayı	Ekim 1996	Çalışmak Kadının Özgürlüğü Mü?
19. Sayı	Kasım 1996	Türkiye’de İdeal Kadın Var Mı?
20. Sayı	Aralık 1996	Hayat Bu Kadar Ucuz Mu?
21. Sayı	Ocak 1997	Kadınlar Niçin Çok Hastalanırlar?
22. Sayı	Şubat 1997	Bir Deryadır Bizim Mutfağımız
23. Sayı	Mart 1997	İslami Feminizm Var Mı?
24. Sayı	Nisan 1997	Ruhun Gıdası Müzik Mi?
25. Sayı	Mayıs- Haziran 1997	Cennet Kadının Değil Anaların Ayağındadır
26. Sayı	Temmuz 1997	Genç Kızlar Nereye Gidiyor
27. Sayı	Ağustos 1997	Erkek Kimliği Nasıl Olmalı
28. Sayı	Eylül- Ekim 1997	Müslümanlara Özeleştiri

29. Sayı	Kasım- Aralık 1997	Yetişen Osmanlı Kadını Mı?
30. Sayı	Ocak 1998	Kadınlarda İbadet
31. Sayı	Şubat 1998	Kadınların Ruhsal Hastalıkları
32. Sayı	Mart- Nisan 1998	Kaliteli Kadın Profili
33. Sayı	Mayıs- Haziran 1998	Millet Olarak Hayatımız Eğlence
34. Sayı	Temmuz- Ağustos 1998	Dayan Yiyen Değil Atan Utanmalı
35. Sayı	Eylül- Ekim 1998	Zina Niye Çoğalıyor?
36. Sayı	Kasım- Aralık 1998	Tesettür Modası Olmalı Mı Olmamalı Mı?
37. Sayı	Ocak 1999	Devrimlerde Kadının Rolü
38. Sayı	Nisan- Mayıs 1999	Doğuda Kadın Olmak Zor
39. Sayı	Ağustos- Eylül 1999	Bilinçli Topluma Doğru
40. Sayı	Ekim- Kasım 1999	Dua Eder Misiniz?
41. Sayı	Ocak 2000	Niçin Yerli Dizi?
42. Sayı	Mart 2000	2000 Yılında Lanetli Sınıf Sayılanlar
43. Sayı	Mayıs- Haziran 2000	Osmanlı'da Hayat Tarzımız
44. Sayı	Mayıs- Haziran 2000	Osmanlı'da Hayat Tarzımız